

20

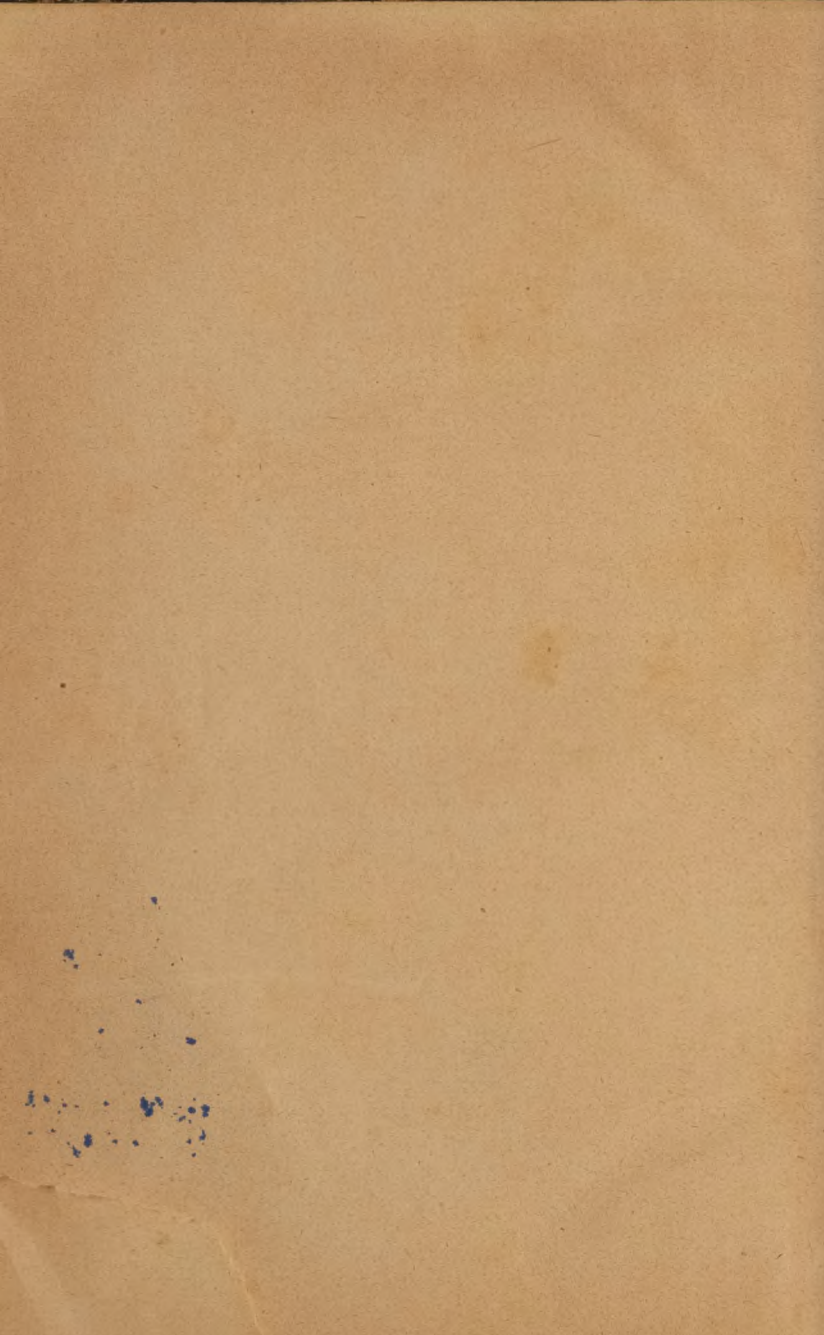
21

Memorandum

1

26

26

XENOPHONTIS
INSTITUTIO CYRI

RECENSUIT

ARNOLDUS HUG.

EDITIO MINOR.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXIX.

EN 312

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Nota editoris.

Etiam in Cyropaedia accidit, ut multis locis a Dindorfiana quarta editione discedendum esse putarem. Id ubi et quibus de causis factum esset, exposui cum in Actis conventus XXXVI philologorum germ. Carlsruhae anno MDCCCLXXXII congregatorum pag. 272 seqq. (Lips. ap. Teubn. 1883) tum praefatione critica, qua munita est editio maior Cyropaediae, quae una cum hac minore apud Teubnerum prodit.

Dabam Turici mense Aug. anni MDCCCLXXXIII.

Arnoldus Hug.

Summaria.

Lib. I.

Ostendit auctor operis prooemio non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commode ad narrationem instituentem transit (c. 1.). Cyri genus et corporis animique doctes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur (c. 2.). Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret (c. 3.). Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unice tenetur equitandi et venandi studio. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios. In Persas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit (c. 4.). Transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis a Persis praeficitur exercitui qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios (c. 4.). Cyri oratio ad mille duces sui exercitus. Proficiscentem prosequitur Cambyzes et cum eo disserit de officiis imperatoris et singulatim quidem de rerum

divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1.—6., de industria et cura efficiendi ut quisque modestus et probus reperiatur, et ut res necessariae suppetant exercitui 7.—11., de multiplici boni imperatoris scientia 12.—14., de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15.—18., de artibus quibus effici possit ut milites non modo coacti et inviti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant 19.—25., de variis artibus superandi hostes 26.—43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44.—46. (c. 6.).

Lib. II.

Cyaxares suas hostiumque copias recenset Cyro et pugnae armorumque genus quod sit ostendit. Cyrus autem ab eo impetrat ut Persis advenientibus nova arma ad bellum felicius gerendum fieri iubeat. Concionibus de mutando armorum genere habitis Persae omnes iisdem quibus homotimi armis ornantur. Cyrus meditationes campestris instituit, et virtutis praemiis propositis studia contentionum honestarum excitat (c. 1.). Convivantium sermones ita moderatur Cyrus ut et delectent et prosint. Lepida quaedam narrantur de simplicitate et fatuitate Persarum plebeiorum. Inde post seria quaedam de praemiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat (c. 2.). Causa de praemiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum. Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit (c. 3.). Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus arcessitus dat responsum. Cyaxari suadet idem ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redi-

gatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit (c. 4.).

Lib. III.

Armeniae rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensus a filio in fidem conditionibus aequis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium (c. 1.). Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit (c. 2.). Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii. Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio. Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum quod sero ab hoc et frustra fieri pluribus docet Cyrus. Magno animo Persae impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur (c. 3.).

Lib. IV.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxaris livor et ignavia: sed ab eo impetrat Cyrus ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur (c. 1.). Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcaniosque in fidem recipit. Hostium aggrediendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit. Cyrus per servos captivos parat commeatum et summa cura pro-

videt ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciat (c. 2.). Persis qui adhuc equitatu caruerant, persuadet Cyrus Chrysanta adiuvante ut et ipsi equitare discant (c. 3.). Captivi ut contineantur sub imperio, dimituntur liberi (c. 4.). Cena sumitur et castra custodiuntur. Cyaxares cognito suorum discessu iratus mittit qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet. Mittitur nuntius cum mandatis in Persas ut novos milites mittant, sed cum litteris idem ad Cyaxarem. De praeda dividenda ita Cyrus agit ut equi et omnia quae ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant (c. 5.). Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum. Medi de praeda divisa referunt (c. 6.).

Lib. V.

Cyrus de praeda sibi tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspae: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Panthaeae. Cyrus de bello persequendo certus explorat Medorum et sociorum voluntatem, num secum manere velint: qui omnes haud dubitanter respondent se ab eo non esse discessuros (c. 1.). Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro. Gobryas in castra invitatus Persarum epulandi morem admiratur. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat quae nova sociorum auxilia possint adsciscere; et si via propter Babylonem ducat, non refugientum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet (c. 2.). Assyria denuo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyrium ad pugnam, sed frustra provocat. Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et castellum quoddam dolo occupatum eidem tradit. Cadusios et Sacas cum Cyro se con-

iunxisse paucis significatur qui maiores copias, ut et Hyrcanii, ad bellum educunt. Gadatas ad oppida sua defendenda proficiscitur, et Cyrus suos hortatur ut ei auxilium ferant docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit. Quibus de causis Cyrus militum duces nominatim appellarit exponitur. Eius cura et sollertia in itinere instituto conficiendo (c. 3.). Gadatas a perfido homine vulneratus servatur a Cyro. Cadusii temere versus Babylona excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem. Quos Cyrus humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur. Pactum conventum de parcendo agricolis. Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur. Cyrus exponit cur in itinere non prope Babylona, sed aliquo spatio remotus praeterire velit. Castellis tribus potitur (c. 4.). Cum novi milites, de quibus nuncius cum mandatis missus erat, e Perside ad Cyaxarem venissent, hic invitatu Cyri eo lubentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum agris molestus esse non vult. Cyrus obviam Cyaxari procedit cum equitatu. Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum. Cyaxares conciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a suis. Dum Cyaxares cum suis cenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello gerendo (c. 5.).

Lib. VI.

Ante Cyaxaris tabernaculum congregati socii rogant Cyrum ne dimittat exercitum. Egresso iam Cyaxare discernitur bellum esse proseguendum. Cyrus suadet ut castellis hostium sublatis a suis nova exstruantur. Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea. Equitatus Persarum augetur et instituuntur currus falcati. Araspae, qui Pantheam violare conatus erat, ignoscit Cyrus, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire. Abradatam maritum ut arcessat Cyro persuadet Panthea. Abradatas Cyri rem curulem adiuvat. Plaustra cum

turribus aedificat Cyrus (c. 1.). Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa. Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter (c. 2.). Describitur ordo agminis, et inprimis plaustrorum et impedimentorum. Cyrus e pabulatoribus, quos intercipi iubet, de statu hostium quaerit. Araspas redit et exponit de acie hostium. Accuratius describitur acies Cyri (c. 3.). Armis ornatur exercitus, inprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur. Cyrus duces convocatos denuo ad spem victoriae excitat (c. 4.).

Lib. VII.

Prandio sumto et sacris rite factis Cyri exercitus omine fausto procedit. Cum iam uterque exercitus esset in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque praelii ineundi rationem docet. Croesus tribus phalangibus invadit Cyri aciem, sed eius utrumque cornu primo impetu fugatur. Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes. Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breviter commemoratur (c. 1.). Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos. Croesum arcessitum humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda urbe paret. Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum (c. 2.). Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incu-

buisset, utrique amplissimum poni iubet monumentum (c. 3.). Carum controversias callide componit Adusius. Phrygiam minorem domat Hystaspas. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque bello subactis petit Babylonem (c. 4.). Babylonem corona cingit et inde se caute recipit. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profundaue circumducitur. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivato, vino somnoque sepulta capitur. Res captae urbis ordinantur. Callida ratione Cyrus instituit ut amici intelligant ipsum raro in conspectum populi venire debere. Artabazus dum exponit quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, summam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysantas existit suasor eorum quae Cyrus maxime expetebat. Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites regiae et praesidium urbicum instituit. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda (c. 5.).

Lib. VIII.

Chrysantas assentitur Cyro et persuadet aliis observantiam cultumque regis. Munera palatina instituuntur a Cyro. Quibus artibus effecerit ut saepe in regiae atrio comparerent optimates. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem. Se suosque exercuit venando. Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit. Servituti sub ipsius imperio ad dictos ab armorum usu et ab omni liberali exercitatione removit. Principes ne quid novarum rerum molirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici; et id quidem his usus artibus (c. 1.): multis cibos de sua mensa mittebat, aliis eos ornabat donis, omnino se benevolum et liberalem adversus eos praebebat: etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut nempe aliquid

dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit (c. 2.). Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra. Sacris peractis habentur ludi equestres. Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de divitiarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat (c. 3.). Amicos excipit convivio Cyrus, ubi ioci liberales non desiderantur. Nuptiis Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit. Socios partim domum dimittit partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces quam milites muneribus ornat. Amicis et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit (c. 4.). Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur. Cyrus ad Cyaxarem devertitur, a quo filia et Media dotis loco ei offertur. Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus (c. 5.). Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtinet. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocunque perferant. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone modo Susis modo Ecbatanis (c. 6.). Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita. Cyri morientis oratio ad filios et amicos (c. 7.). Appendix commemorat a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factos (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

A.

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- I.
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνῆρθηται ἤδη ὑπὸ δήμων, καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ κἂν ὀποσονοῦν χρόνον
ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται ὥς σοφοί τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγεννημένοι. πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν
καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίῳ οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνν ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνν τι δυναμέ-
νους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺς δεσπότας. ἔτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζώων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοντο· πάσας
τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ

ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία
 ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν
 αὐτὰς ἀπείρωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνο-
 μένοις ἐξ αὐτῶν ἔωσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως
 ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε
 ἀγέλην ἡσθήμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα οὔτε ὥς
 μὴ πείθεσθαι οὔτε ὥς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆ-
 σθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς
 ἄλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσὶ τε καὶ ὠφελουμένοις ἀπ'
 αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας μᾶλλον συνίστανται
 ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αἰσθωνται ἄρχειν ἑαυτῶν ἐπι-
³ χειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως
 ἐγιννώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὥς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάν-
 των τῶν ἄλλων ῥᾶον εἶη ζῶων ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν.
 ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς
 παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους
 ἑαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ
 τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυ-
 νάτων οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων
 ἄρχειν, ἣν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν
 ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμ-
 πόλλων ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ
 οὐδ' ἑωρακότας πώποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας
⁴ ὅτι οὐδ' ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν.
 καὶ γὰρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,
 καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων καὶ τῶν δι'
 ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ' ὁ μὲν Σκύθης καίπερ παμ-
 πόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ' ἂν
 ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῶν δ' ἂν εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους
 ἄρχων διαγένοιτο, καὶ ὁ Θοῤῥξ Θορακῶν καὶ ὁ Ἰλλυριοῦς

Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν τὰ
 γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγε-
 ται] καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κῦρος δὲ παραλαβὼν
 ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα
 ὄντα ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων
 μὲν ἠγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων, κατε-
 στρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἀραβίους, Καππα-
 δόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνι-
 κας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ
 Κιλικίων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ
 Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπολλῶν ἐθνῶν, ὧν
 οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ
 Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δ' ἐπὶ θάλατταν
 καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν
 ἐθνῶν ἤρξεν οὔτε αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλή-
 λοις, καὶ ὅμως ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην
 γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπληξῆσαι πάντας
 καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν
 ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ αὐτῷ χαρίζεσθαι ὥστε αἰεὶ τῇ
 αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ το-
 σαῦτα φῦλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν
 ἄρξηται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἣν τε
 πρὸς ἑω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον ἦν
 τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὥς ἄξιον ὄντα θαν-
 μάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ' ὦν
 γενεὰν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποίᾳ τινὶ παι-
 δείᾳ παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχεῖν ἀν-
 θρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἡσθησθαι δο-
 κοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πατὴρ δὲ μὲν δὴ ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμ- II

βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ
 Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως
 κλήζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι·
 ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγου ἦν θυγάτηρ τοῦ Μή-
 δων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται
 καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν
 κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέ-
 στατος καὶ φιλοτιμóτατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον
 ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαι-
 2 νεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς
 ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευθῆ γε
 μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι
 ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ ἔνθεν-
 περ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ
 πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει
 τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους
 ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς
 μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παριέ-
 ναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπει-
 θεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἦν δὲ
 3 τις τούτων τι παραβαίῃη, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ
 δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν
 ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολλοὶ οἷοι πονηροῦ
 τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὥδε.
 ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τὰ τε
 βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν
 ὦνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπει-
 ροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύ-
 ηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐνοσμία.
 4 διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα

μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεσιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες, οἱ δὲ γεραιτέροι ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς αὐτοὺς δεῖ παρεῖναι. οἱ δὲ ἐφηβοὶ καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαυρηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προῤῥήθῃ παρεῖναι, οὔτε πολλάκις ἀπείναι καλόν. ἄρ- 5 χοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισίν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, [οἱ προστατεύουσιν,] ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστη ἡλικία προστέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὥς μᾶλλον δῆλον γένηται ἢ ἐπιμέλονται ὥς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ 6 μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν ὅτι γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης καὶ κακολογίας καὶ

ἄλλων οἴων δὴ εἰκός. οὓς δ' ἂν γινῶσι τούτων τι ἀδι-
 7 κοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως
 ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος
 οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα,
 δικάζονται δὲ ἥμιστα, ἀχαριστίας, καὶ ὃν ἂν γινῶσι
 δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ,
 κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἶονται γὰρ τοὺς ἀχα-
 ρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ
 περὶ γονέας καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἐπεσθαι δὲ δοκεῖ
 μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἢ ἀναισχυνντίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη
 8 μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. δι-
 δάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ
 συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι
 καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σω-
 φρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθε-
 σθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται
 ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχου-
 σιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς
 καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι
 ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γα-
 στρὸς ἕνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ
 παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδα-
 σκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκο-
 θεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὕψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ,
 ἣν τις διψῇ, κώθωνα, ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσα-
 σθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ
 ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἔτων ἀπὸ
 γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι

κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρήκαμεν, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι ἣν τι δέονται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι, τῷ δ', ἐὰν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ 10 βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἐστίν αὐτοῖς καὶ αὐτός τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχη καὶ θάληνη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῇται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ δμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾶδιον εὐρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ 11 τὴν θήραν ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὥς τὸ εἶδος, τῶν παίδων, τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσειαν, ἣν δέ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ οὖν ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὐθιγὰς θηρῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ

ἡμέρα λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σίτον δαπανῶσι.
 τοῦτο δὲ ποιοῦσι. τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵν' ἐάν τι καὶ
 ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὕψον
 δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικούτοι ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἶεται ἢ ἐσθί-
 ειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ-
 12 λαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες
 ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζό-
 μενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ
 δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἄθλα προτίθεται· ἐν ἧ
 δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ᾧσι δαημονέστατοι καὶ ἀν-
 δρικότατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται
 καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ
 καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ
 τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ φρουρή-
 σαι δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς ὑποδρα-
 μεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί.
 ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπειδὴ δὲ τὰ
 δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους
 13 ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου οὗτοι αὐ πέντε
 καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ᾧδε. πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ
 ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν
 τι δέῃ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα
 ἐστί καὶ ἔτι δυναμένων. ἣν δέ ποι δέῃ στρατεύεσθαι,
 τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ
 παλτὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα,
 θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις καὶ γέρορον ἐν τῇ ἀρ-

στερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖον τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' ¹⁴ αὖ γεραιτέροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια πάντα. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραιτέροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πο- ¹⁵ λιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθεῖν διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδείς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἀνδρας συναλίσσεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγένηνται ἐν τοῖς ἐφή-

βοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ
 ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν
 γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραιτέροι διὰ
 πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ
 πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι.
 16 καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας δι-
 αίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχροὺς
 μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστὶ Πέρσαις καὶ τὸ πτύειν καὶ
 τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι,
 αἰσχροὺς δέ ἐστι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ
 τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα ἢ καὶ ἄλλον τινὸς τοιούτου. ταῦτα
 δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία
 ἔχρῳντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλυσκον, ὥστε
 ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περ-
 σῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δ' ἕνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν
 λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

III. Κῦρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγῳ πλεῖον
 ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων
 διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι
 καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ
 τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ
 θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει,
 ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν εἶναι. ἔρχεται δ'
 αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κῦρον
 2 τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὥς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ
 Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς
 οἶα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἠσπάζετό τε αὐτὸν
 ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φι-
 λῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ
 ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμῃς

προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικὰ ἐστὶ, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φανυλότεραι καὶ δίαται εὐτελέστεραι· ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μῆτερ, ὥς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατήρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ, Μήδων μὲντοι ὅσων ἐώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ 3 στολὴν καλὴν ἐνέδυσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει, καὶ εἴ ποι ἐξελαύνει, ἐφ' ἵππον χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἦδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. δειπνῶν δὲ δὴ ὁ Ἀστυάγης 4 σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὥς ἡδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἦττον τὰ οἴκαδε ποθοίῃ, προσῆγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβάσματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πρᾶγματα ἔχεις ἐν τῷ δειπνῶ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπορεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ δειπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον

πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι [λέγεται], Οὐκ, ὦ πάππε,
 ἀλλὰ πολὺν ἀπλουστέρα καὶ εὐδυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδὸς
 ἐστὶν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· ἡμᾶς μὲν γὰρ
 ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ
 αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δέ τινας ἐλιγμοὺς ἄνω
 καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πά-
 5 λαι ἤκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ
 ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γενόμενος δὲ καὶ
 σύ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ σέ, φάναι
 τὸν Κῦρον, ὁρῶ, ὦ πάππε, μυσатτόμενον ταῦτα τὰ
 βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι, Καὶ τίνι δὴ
 σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ,
 ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἄψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀπο-
 ψώμενον, ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκα-
 6 θαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὥς πάννυ ἀχθό-
 μενος ὅτι πλέα σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ
 τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ
 παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλ-
 θῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν
 καὶ θήρεα καὶ τῶν ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ
 ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, Ἥ καὶ δίδως, φάναι, ὦ
 πάππε, πάντα ταῦτά μοι τὰ κρέα ὅτι ἂν βούλωμαι
 αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι.
 7 ἔνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι
 τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευνταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστῳ,
 Σοὶ μὲν τοῦτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις,
 σοὶ δ' ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω·
 σοὶ δ' ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι
 μου τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου
 8 πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκῃ δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην,

τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ
 δὲ Σάκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐτύγχανε καὶ τιμὴν ἔχων
 προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκωλύειν
 οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν
 Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὥς ἂν παῖς μηδέπω ὑπο-
 πτήσων, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς;
 καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὀρᾷς, φάναι,
 ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασι-
 λέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι καὶ κα-
 θαρείως ἐγγέουσι καὶ διδόασι τοῖς τρισὶ δακτύλοις
 ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὥς ἂν ἐνδοῖεν
 τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. Κέλευσον 9
 δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ
 ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς σοι πιεῖν ἐγγέας ἀνακτήσω-
 μαί σε, ἣν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. λαβόν-
 τα δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα
 ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσ-
 ωπον σπουδαίως καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν
 καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ ὥστε τῇ μητρὶ
 καὶ τῷ Ἀστυάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν
 δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδήσαι πρὸς τὸν πάπ-
 πον καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας·
 ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ
 κάλλιον οἰνοχοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον.
 οἱ δ' ἄρα τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὴν διδῶσι τὴν
 φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀρι-
 στεράν χειρα ἐγγεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ
 φάρμακα ἐγγέοιεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ 10
 ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 τᾶλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ

οἶνου; Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδεδοίκειν μὴ ἐν τῷ κρα-
 τῇρι φάρμακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστιάσας
 σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον
 φάρμακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγγέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο,
 ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνως; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἐώρων καὶ
 ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶτον
 μὲν γὰρ ἂ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα
 αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμαν-
 θάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἤδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως,
 οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος ὤμνυτε ἄριστα ἄδειν·
 λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' εἰ
 ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ,
 ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντά-
 πασι σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἱ τε ἄλλοι ὅτι σὺ
 ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι
 τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέ-
 11 ποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς
 πατήρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί',
 ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν
 οὐδὲν πάσχει· οὐ γάρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ
 οἶνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ,
 τῷ Σάκᾳ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι
 νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γὰρ με πρὸς
 τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μισῶ-
 τατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἰκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δὸς
 μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰ-
 πεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φά-
 ναι, Στάς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε
 βούλοιτο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὕτω
 δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινας·

εἴθ' ὁπότε ἦκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λοῦ-
 ται· εἰ δὲ πάννυ σπουδάξοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν ὅτι
 παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστίν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον
 ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοσαύ- 12
 τας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ· τὰς
 δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθόιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον
 ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι
 τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος ὑπερ-
 ἔχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὥς ἀπιοῦσα 13
 πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης κατα-
 λιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιτο μὲν
 ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα
 χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυά-
 γης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, ἣν μένης παρ' 14
 ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι οὐ Σάκας
 ἄρξει, ἀλλ' ὁπότεαν βούλῃ εἰσιέναι ὥς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ
 ἔσται· καὶ χάριν σοι εἴσομαι ὅσῳ ἂν πλεονάκῃς εἰσῆς
 ὥς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις
 ὁπόσοις ἂν βούλῃ, καὶ ὁπότεαν ἀπῆς, ἔχων ἅπει οὓς
 ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ με-
 τρίως σοι δοκοῦν ἔχειν ὁποῖαν βούλει ὁδὸν πορεύσει.
 ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι
 καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειδὰν τάχιστα
 ἱππεύειν μάθῃς, διώξει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων
 καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ
 σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω, καὶ ἄλλα ὁπόσα ἂν
 βούλῃ λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶ- 15
 πεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον
 βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ

- ταχὺ εἶπεν ὅτι μένειν βούλοιτο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τί εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἱππεύων ἤττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μῆτερ, ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾶ. ἦν δέ με καταλίπης ἐνθάδε καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ ξικὰ ῥαδίως νικήσειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμμαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν,
- 16 Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἄλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταῦτά γε οἶδα. Πῶς σὺ οἴσθαι; τὴν Μανδάνην εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὥς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη διδάσκειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ
- 17 ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον ὥς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνου ἡμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροισι τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτῆσις δικαία ἐστί, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ

τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μῆτερ, τὰ γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἣν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδάξει. Ἄλλ' οὐ ταῦτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ¹⁸ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πατὴρ πρῶτος τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ πλεῖον οἴεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὁ γε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν; ὥστε θάρρει, ὥς ὁ γε σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ^{IV} ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο, προσιών καὶ ἔνδηλος ὢν ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσι, ὁ δὲ Κῦρος, ὅτι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι, καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ ὅτι δέοιτο² αὐτοῦ ὁ Κῦρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέ-

λειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινας δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κύρος καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅτι οἶοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

3 Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἡναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἂν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις μανοτέροις ἐχρῆτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρα, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκέθ' ὁμοίως [προπετὲς] εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιότερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂν κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἅπερ εἶ ἦδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον

αὐτῶν ποιήσῃν, καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξευσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὕτω πάνυ ἐποχος ὢν, ἡττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὥς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ 5 ἡττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἡττῶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὐτῷ βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλίξι, ταχὺ δὲ παρήει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα πολλὰ παρῆχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματ' ἔχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφό- 6 δρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκέθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ὃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσήει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὁπότε ἐγχωροίη [καὶ ὁπότε καιρὸς εἴη]· ὥστε ὁ Σάκας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν 7 ἐπιθυμοῦντα ἔξω θηρᾶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἐπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο ποίοις οὐ χρηθ' ἱπποῖς πελάζειν καὶ ποῖα χρηθ' θάρουντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι

ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν καὶ
 κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ
 δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἴες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι ἀσι-
 νεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι
 8 δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἦττον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς
 γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. καὶ ὁ
 Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προθύμως· ὥς δὲ εἶδεν
 ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὢν ἤκου-
 σεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν ἢ ὅπη ἔφρευγε. καὶ πως
 διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ
 κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦ-
 ρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὥς δ' εἰς τὸ
 πεδίον ἤλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, κα-
 λὸν τι χρῆμα καὶ μέγα. καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν·
 οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν [καὶ
 ἔλεγον] εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν
 αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος εἰστήκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκού-
 ων ταῦτα ἡνιάτο. ὥς δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν
 ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ ἐνθουσιῶν, καὶ ὥς εἶδεν ἐκ τοῦ
 ἀντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ δια-
 τεινάμενος εὐστόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε
 9 τὸν κάπρον. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ
 ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδο-
 ρουμένου ὅμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἑᾶσαι
 εἰσκομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν
 φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθηται ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον
 λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν
 βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ
 δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, ὅτι βούλει, ἔφη, ᾧ θεῖς, τιμω-
 ρησάμενος ταῦτα ὅμως χάρισαί μοι. καὶ ὁ Κναξάρης

μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν
 γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰς- 10
 κομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ πάππῳ καὶ ἔλεγεν
 ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια
 ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα ὅπου ᾤετο
 τὸν πάππον ὕψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἀλλ',
 ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ
 μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύ-
 ει. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἴκετεύω,
 ὦ πάππε, ἐμοὶ δὲς αὐτά, ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ
 διαδῶ. Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λα-
 βὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βούλει καὶ τῶν ἄλλων ὅπόσα
 ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ 11
 καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες, ὥς ἄρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε
 τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἔμοιγε
 δοκεῖ εἶναι οἷόν περ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρώῃ. πρῶ-
 τον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ
 ψωραλέα, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν χωλὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν·
 τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὥς μὲν καλά,
 ὥς δὲ μεγάλα, ὥς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν
 ἔλαφοι ὥσπερ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ
 δὲ κάπροι ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους
 ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἄμαρ-
 τεῖν οἷόν τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ
 καὶ τεθνηκότα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκείνα τὰ περι-
 κοδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμεῖς οἱ
 πατέρες ἐπὶ θήραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ
 Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἂν 12
 ἡμῖν Ἀστυάγει μνησθείη; Τίς γὰρ ἂν, ἔφασαν, σοῦ
 γε ἱκανώτερος πεῖσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ

μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ οἶός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασιν βλάξ τις καὶ ἡλίθιος γένωμαι· παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέῃ δυνήσκει πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι
 13 ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾷ σε τῶν οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόματος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ αὐτίς τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι; Ὡρα ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἴῃ ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὥς βουλεύομαί γε ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών· ἐνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοὶ μὴ κινεῖσθαι. χαρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκο-
 14 λήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὦν σιωπῇ διῆγεν. ὁ μέντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίζεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεξοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία

ἐποίησε μεγάλην θήραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρῶν αὐ-
 τὸς ἀπηγόρευε μηδέναι βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησ-
 θείη θηρῶν. ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ', Εἰ
 βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς
 κατ' ἐμὲ πάντας διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἕκα-
 στος κράτιστα δύναιτο. ἔνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφί- 15
 ησι, καὶ στὰς ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ
 φιλονικοῦντας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ
 Κύρῳ ἦδετο οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ'
 ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι
 θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὀρῶν ηὔφραινετο, τὸν δέ
 τινα καὶ ἐπαινοῦντα [αὐτὸν ἡσθάνετο] οὐδ' ὀπωστι-
 οῦν φθονερώς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ
 Ἀστυάγης ἀπῆει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε
 θήρᾳ ὥστε αἰεὶ ὁπότε οἶόν τ' εἶη συνεξῆει τῷ Κύρῳ
 καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖδας,
 Κύρου ἕνεκα. τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διη-
 γεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος
 συναίτιος ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενός.

Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου αὐ- 16
 τοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀστυρῖων βασιλέως γαμεῖν μέλλων
 ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον.
 ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς
 Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ τὸν πόλεμον,
 ἔνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς
 θηρώη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστὰς,
 οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελαῖν
 εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου
 ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἔνταῦθα ἐδει-

17 πνοποιεῖτο, ὥς πρὸς τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς ἦκεν ἔχων ἱππέας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τ' ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερείων ἂν πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὴ πρὸς ἀναστάς ἦγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὥς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους ὅτῳ τις ἐπιτυχάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

18 Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὥς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδί, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδύς, οὐποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμόττοντα αὐτῷ ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὲ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθανύμασε μὲν τίνος κελεύσαντος ἦκοι,

ὁμοως δὲ εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτόν. ὁ δὲ Κῦρος¹⁹ ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἱ ἐφεστήκασιν τοῖς ἵπποις ἡρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Κἀκεῖνοι μέντοι. Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἄλλ' οὖν πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἄλλ' οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἱ ἦν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν [ἐκεῖνοι]· ἡμῖν δὲ οὐπω ἡ ἰσχύς πάρεστιν. Ἄλλ' ἦν σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται, οἱ δ' ἄγοντες εὐθὺς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξε τι λέγειν τῷ Ἀστυά-²⁰ γει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐρηγηγόρει κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλαύνειν ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης λαβὼν τῶν ἐρωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὀρμωμένους, ἐξορμᾷ, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἄμφι τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο,²¹ καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίσταν, ἀλλ' ἤρουν

τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄπειρος ἀπρο-
 νοήτως φέρεται πρὸς κᾶπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέ-
 ρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλισκόμενον, ἄλλο
 δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὥς ἐώρων πονουῦν-
 τας τοὺς σφετέρους, προυκίνησαν τὸ στίφος, ὥς παυ-
 σομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προορμήσαν-
 22 τας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς
 χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν
 φυγὴν τοῖς πολεμίοις κατέχων ἐποίει, καὶ ὁ Κυναξάρχης
 μέντοι ἐφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα,
 καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ
 τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς
 ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυάγης ὥς ἐώρα τοὺς
 μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρό-
 οους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντῶντας, δείσας περὶ τε
 τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου μὴ εἰς παρεσκευασμένους
 ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἠγείτο εὐθύς πρὸς
 23 τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι ὥς εἶδον τοὺς Μή-
 δους προκινηθέντας, διατεινόμενοι οἱ μὲν τὰ παλὰ
 οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεσαν, ὥς αὖ, ἐπειδὴ εἰς τόξευμα
 ἀφίκοιντο, στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν
 ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα γένοιτο,
 προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἡκροβολίζοντο πολλάκις
 μέχρι ἐσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων τοὺς μὲν σφετέρους
 φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ τὸν Κῦ-
 ρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ ἀγομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην
 σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκ-
 κλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διώκοντας ἀνὰ κράτος·
 ἤρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλισκομένους ἐπαιον
 καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον·

καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεξοῖς τῶν Ἀστυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνῆ- 24
γεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατία, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελάνων ἔθε-
ᾶτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύναντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχ-
θέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἡγριωμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ.

Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἱ τε 25
ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ῥῥαῖς, ὃ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἔπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προύπεμπον ἅπαντες καὶ παῖδες [καὶ ἡλικες] καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δα-

26 κρούοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται
 σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα
 διαδοῦναί φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης
 αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μη-
 δικὴν ἐκδύντα δοῦναί τι, [δῆλον ὅτι τούτῳ] ὃν μά-
 λιστα ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους
 τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ
 δεξάμενον Κῦρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀπο-
 πέμψαι εἰς Μῆδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,
 ἐμὲ καὶ πάλιν ἰέναι ὥς σέ μὴ αἰσχυνόμενον, ἕα ἔχειν
 εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα. Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα
 ποιῆσαι ὥσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

27 Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέ-
 γεται, ὅτε Κῦρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλή-
 λων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμ-
 πεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ. καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο
 ποιοῦσι Πέρσαι. ἄνδρα δὲ τινα τῶν Μῆδων μάλα κα-
 λὸν κάγαθὸν ὄντα ἐκπεπλήχθαι πολὺν τινα χρόνον
 ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου, ἡνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγ-
 γενεῖς φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι. ἐπεὶ δ' οἱ
 ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κῦρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ
 μόνον οὐ γινώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κῦρε; Τί δέ,
 εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἥ καὶ σὺ συγγενῆς εἶ; Μάλιστα,
 φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας
 μοι. πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τοῦτο ποιοῦν-
 τα. Προσελθεῖν γὰρ σοι, ἔφη, αἰεὶ βουλούμενος ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς ἡσχυρόμην. Ἄλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν
 Κῦρον, συγγενῇ γε ὄντα. ἅμα δὲ προσελθόντα φιλη-
 28 σαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, Ἦ
 καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν;

Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γάρ, ὥς ὀρᾷς, ἤδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὐπω πολλὴν διηγνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὀρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὀρᾷν ἐξέσται καὶ βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνι- V. αὐτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκαπτον αὐτὸν ὥς ἡδυπαθεῖν ἐν Μῆδοις μεμαθηκώς ἦμοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἐορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τᾶλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον αὐτῷ οἱ ἥλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν ἃ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 2

Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάρχου παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσῃ, πάντων γε τῶν πέριξ ῥαδίως ἄρξῃν· ἰσχυρότατον γὰρ 3 τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐτὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεσθηκότα εἰς ταῦτό, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύσοιεν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσῃ, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι 4 συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κναξάρης δὲ [ὁ τοῦ Ἀστυάρχου παῖς] ἐπεὶ ἠσθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρσας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τις πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος διατετελεκώς τὰ ἐν τοῖς

ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελοίοις ἀνδράσιν ἦν. οὕτω 5
 δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλευόντες γεραίτεροι
 αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς.
 ἔδωσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμο-
 τίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἐκάστῳ τέτταρας ἔδωκαν
 προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται
 μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἐκάστῳ
 ἔταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς
 προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας·
 καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ
 πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων
 οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ
 ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ἡρέθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ 6
 τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ τότε προσηρεῖτο τοὺς
 διακοσίους· ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτ-
 ταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶ-
 τον ἐν αὐτοῖς τάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ 7
 νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς ἃ
 μὲν καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦν-
 τας, ἃ δὲ αἰσχροὶ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομέ-
 νους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ
 τέλος κατέστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλῶσαι ὑμῖν
 βούλομαι. ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρο- 8
 νες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσχοῦντες γοῦν ἀκακῆ-
 νοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι
 προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοι-
 νῷ ἀγαθὸν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καί- 9
 τοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεισθαι ὑπ' ἀνθρώ-
 πων ὥς μηδὲν πλεῖον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν

πονηρῶν, ἀλλ' οἳ τε τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἀπεχόμε-
 νοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν,
 ἀλλ' ὥς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς
 τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανόμενοι οὕτω παρασκευάζον-
 ται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι οὐχ
 ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν,
 ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες ἀνθρώπους
 πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπραξέσθαι· οἳ τε αὖ τὰ
 πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ ὥς μαχόμενοι μηδέποτε παύ-
 σονται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι
 τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολ-
 λὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς
 10 καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες
 πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι περιεῖδον
 αὐτοὺς γήραξ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δο-
 κοῦσι πεπονθέναι οἷον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυ-
 μηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπείρων καὶ εὖ φυτεύων,
 ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐφ' ἣν τὸν καρπὸν ἀσυγ-
 κόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τις γε
 ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γενόμενος ἀνα-
 γώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὕτως μοι δοκεῖ δι-
 11 καίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης. ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες,
 μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπέιπερ σύνισμεν ἡμῖν αὐ-
 τοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν
 κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ
 σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας ὄντας ὥς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνί-
 ξεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ
 ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημό-
 νως, ἣν δέ που πονῆσαι δέη, τούτῳ λείπωνται, ἀλλ'
 οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόρους· οὐδέ γε οὔτινες

ἀγρυπνῆσαι δέον ἡττῶνται τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι
 ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί,
 ἀπαίδευτοι δὲ ὥς χορὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις
 χορῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὥς τῶν μεγίστων παι-
 δευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δῆπου 12
 ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ δύναισθ' ἂν χορῆσθαι, πόρους
 δὲ τοῦ ξῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ
 ὕψω διαχορῆσθε, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων
 φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα
 εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμεσθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον
 ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς
 ἀνάγκη διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυ-
 νον ἡδέως ὑποδύεσθαι. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ 13
 ὑμῶν ἄλλη γιννώσκων, ἐμαυτὸν ἔξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ
 μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖ-
 πον ἦξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμῶν
 εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ ψεύσειν
 με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρροῦντες ὁρ-
 μώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδῶν ἡμῖν γεγέννηται τὸ δόξαι
 τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται
 μὲν οἱ πολεμίοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν, καλοῦσι δὲ
 ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν ἐστὶν ἢ τοῦ ἀλέ-
 ξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον;
 ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρρεῖν, τὸ μὴ παρη- 14
 μεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι· πολλὰ
 γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ
 καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. τέ-
 λος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄν-
 δρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες καὶ τᾶλλα παρασκευα-
 σάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν

πατέρα πρόειμι δὴ, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἶά ἐστι παρασκευάζωμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

VI. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἐστία πατρῴᾳ καὶ Διὶ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὠρμάτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπρούπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἰῶιοι γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἔτι οἰωνιζόμενι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λύσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

² Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε. Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἴλεώ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσίν σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνιείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γινώσκῃς καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλαιντό σε ἔξαπατᾶν ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαίνόμενα, μῆδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο θείοις σημείοις ὅ,τι χρῆο, ἀλλὰ γινώσκων διὰ τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις ³ πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελόμενος. μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε τὰ ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν

θεῶν μεμνήτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφησθα χρῆναι ὡς-
 αὐτως οὕτως ἐπιμέλεσθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, 4
 διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίου μὲν ἔρχει πρὸς
 τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι
 ὦν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σάντῳ δοκεῖς οὐπόποτ'
 ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς
 πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς οὕτω διάκειμαι. Τί 5
 γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκείνα ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν
 ὡς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλ-
 τιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργα-
 ζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας καὶ ἐπιμελομέ-
 νους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας, τούτων
 <πέρι> παρέχοντας οὖν τοιούτους ἑαυτοὺς οἴους δεῖ,
 οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰγαθὰ παρὰ
 τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μὲν- 6
 τοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη με πείθεσ-
 θαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα αἰεὶ ὡς οὐδὲ
 θέμις εἶη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ
 μαθόντας ἱππομαχοῦντας νικᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους
 τοξεύειν τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε
 μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν σώζειν εὖχεσθαι ναῦς κυ-
 βερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείροντάς γε σῖτον εὖχεσθαι
 καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι, οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν
 πολέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν
 θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐ-
 χομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυ-
 χεῖν ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παρά-
 νομα δεομένους.

Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ 7
 ἐλογιζόμεθα ὡς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἰ

τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς καὶ
 γαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτήδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεύειν ὅπως ἔξουσιν πάντα τὰπιτήδεια ἔκπλεω καὶ
 ὅπως ἔσονται πάντες οἴους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δὴ-
 8 που ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ,
 μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκει οὖν καὶ
 ἔμοι ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ
 νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ
 τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς
 ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες διαγίγ-
 νονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσον-
 ται, πάννυ μοι δοκεῖ αἰσχροὺς εἶναι τὸ τοιούτους αὐτοὺς
 ὄντας ὑποπτῆξαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγω-
 νιουμένους· οὕς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ
 τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρ-
 χοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστε-
 ρον δειπνεῖν καὶ πλεον ἔχειν ἔνδον χρυσίου καὶ πλεί-
 ονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρ-
 χομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ
 τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ
 9 τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν. Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ,
 ἐνιά ἐστίν ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ
 πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περι-
 γενέσθαι. αὐτίκα δὴπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τὰπιτή-
 δεια ἢ στρατιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν
 ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρῆξεν
 τοῖς ἐντεῦθεν ἰοῦσι πᾶσιν ὁπόσοι ἂν ᾖσι. Τούτοις δὴ
 σύ, ἔφη, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κυαξάρου

χρήμασιν; Ἐγὼ γ', ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα
 ὁπόσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν
 δή. Ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοισ; ὅτι δὲ
 πολλῶν μὲν σοὶ δεήσῃ, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγ-
 κη δαπανᾶν ἐκεῖνον, οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη
 ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη ἢ
 καὶ ἐκὼν ψεύσεται, πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δι-
 λον ὅτι οὐ καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορᾷς
 τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι
 ἐν φιλίᾳ ἐσμέν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν 10
 ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰ-
 κός ἐστι πόρον γενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος;
 σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἐνθένδε ἔχων ἔρχῃ ἀνθ' ἧς
 οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἱππικὸν
 δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται.
 ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζε-
 σθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃν καὶ φοβούμενον μή
 τι πάθῃ; ἂν χρή σε κοινῇ σὺν Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι μή-
 ποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ
 ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τότε δὲ πάντων
 μάλιστα μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι
 τάπιτήδεια ἔστ' ἂν ἢ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν
 μάλιστα εὐπορῆς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ
 γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἄπορος δοκῶν
 εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σπαντοῦ στρατι-
 ωταῖς· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς
 τεύξει, καὶ ἦν τινας βούλῃ ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει
 ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατι-
 ῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι,
 λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι

11 μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. Ἄλλ',
 ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέ-
 γειν πάντα, καὶ ὅτι ὢν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι
 οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἔμοι τούτων χάριν εἴσε-
 ται· ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κυναξάρης ἐπάγεται συμ-
 μάχους· ὅ,τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις,
 ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἰ-
 δέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναιμι ἢ ἔστι μὲν
 φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς
 [ἔχοντα] πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πο-
 ρίζεσθαι, οἷε τι, ἔφη, ἡττόν τι τοῦτο εἶναι αἰσχροῦν
 ἢ εἰ τις ἔχων μὲν ἀγροῦς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν
 ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐφ' ἣν τὴν ἀργοῦσαν ἀνωφέλῃτον εἶναι;
 Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰπιτή-
 δεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ
 μήτ' ἐν πολέμῳ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

12 Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων, ὢν ἐδόκει ποθ'
 ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι; Εὖ
 γάρ, ἔφη, μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ'
 ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατηγεῖν με
 πεπαιδευκέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώτας ὧδέ
 πως, Ἄρά γε, εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ
 οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ᾧ τὸν μισθὸν
 φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦττον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτη-
 δείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι
 λέγων τάλῃθ' εἶπον ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν περὶ τούτου ἐπ-
 εμνήσθη, ἐπήρουν με πάλιν εἰ τί μοι ὑγιείας πέρι ἢ
 ῥώμης ἔλεξεν, ὥς δεῆσον καὶ τούτων ὥσπερ καὶ τῆς
 13 στρατηγίας τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεσθαι. ὥς δὲ καὶ
 ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρουν με αὖ πάλιν εἰ τινὰς τέχνας

ἐδίδαξεν, αἱ τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτισται ἂν σύμ-
 μαχοι γένοιντο. ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο ἀνέ-
 κρινας αὖ σὺ καὶ τόδε εἰ τί μ' ἐπαίδευσεν ὥς ἂν δυ-
 ναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ
 πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. ἐπεὶ
 δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχεσ αὖ σὺ εἴ τινα λόγον
 ποιήσαιο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν,
 ὥς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παν- 14
 τάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος δὴ μ' ἐπήρου ὅτι
 ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. κἀγὼ
 δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γε-
 λάσας διηλθές μοι παρατιθεῖς ἕκαστον τί εἴη ὕφελος
 στρατιᾷ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, τί δ' ἄνευ
 τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς ἡύρη-
 μένας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι.
 ὥς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας ὅτι μικρόν τι μέρος
 εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπερομένου μου εἴ τι τού-
 των σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας
 τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις ἀνδράσι διαλέγεσθαι
 καὶ πυνθέσθαι πῇ ἕκαστα τούτων γίνεται. ἐκ τούτου 15
 δὴ συνῆν τούτοις ἐγὼ, οὓς μάλιστα φρονίμους περὶ
 τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν τροφῆς ἐπείσθην
 ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅτι Κνωξάκης ἔμελλε παρέξειν
 ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ ὁρῶν ὅτι καὶ πό-
 λεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἰροῦνται καὶ οἱ
 στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν,
 οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς
 τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάννυ
 ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔξειν μετ' ἐμᾶυτοῦ ἄν-
 δρας. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατήρ εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, 16

ἔφη, οὗτοι μὲν οὕς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαγέντων
 εἰσὶ τινες ἀκесταί, οὕτω καὶ οἱ ἰατροί, ὅταν τινὲς νο-
 σήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ τούτου μεγαλο-
 πρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγείας ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρ-
 χὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοι δεῖ μέλειν.
 Καὶ τίνα δὴ ἐγώ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο
 πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν δῆπου χρόνον τινὰ
 μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ πρῶτον δεῖ στρα-
 τοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ οὐκ ἂν ἀμάρτοις,
 εἴνπερ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται
 ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ περὶ τῶν
 ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρ-
 ἴστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ
 τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνησθήτι
 17 σὺ πῶς πειρᾷσαντοῦ ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὑγιαίνης. καὶ
 ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν νῆ Δία πειρῶμαι μηδέ-
 ποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκ-
 πονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγίεια
 μᾶλλον παραμένειν καὶ ἰσχυρὸς προσγενέσθαι. Οὕτω
 τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμέλεσθαι.
 Ἦ καὶ σχολή, ἔφη, ὦ πάτερ, ἔσται, σωμασκεῖν τοῖς
 στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε,
 ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δῆπου στρατιάν, εἰ μέλλει
 πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολε-
 μίοις κακὰ πορσύνουσαν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ· ὥς χαλεπὸν
 μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι
 χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώ-
 τατον στρατιάν ἀργὸν τρέφειν. πλείστα γὰρ τὰ
 ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώμενα καὶ
 οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα, ὥστε οὔποτε ἀργεῖν

δεήσει στρατιάν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς ἐμοὶ 18
δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὐ-
τως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι.
Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀναδέχομαι,
ἣν μὴ τις θεὸς βλάβη, ἅμα καὶ τὰπιτήδεια μάλιστα
ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα
ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τό
γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας
ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις
καὶ ἄθλα προτιθεῖς μάλιστ' ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι
ἕκαστα, ὥστε ὁπότε δέοιτο ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις
χρησθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ
ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ
προσέηκοντα μελετώσας θεάσει.

Ἀλλὰ μήν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19
ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶ-
ναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἀλλ',
ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν οἷόνπερ εἴ τις
κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει ἥπερ ὅταν
τὸ θηρίον ὀρεῖ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὖ οἶδ'
ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδεται αὐτάς,
τελευτῶσαι οὐδ' ὁπότεν ἀληθῶς ὀρῶν καλῇ πείθονται
αὐτῷ. οὕτω καὶ τὸ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολ-
λάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, οὐδ'
ὁπότεν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύ-
ναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἃ μὴ σαφῶς εἰδείῃ
εἴργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ'
ἂν διαπράττοιεν· τὴν δ' αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς
μεγίστους κινδύνους δεῖ ὥς μάλιστα ἐν πίστει διασώ-
ζειν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ,

- 20 καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. τό γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὃ πάτερ· σύ τε γὰρ με εὐθύς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαντῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταὐτὸ τοῦτο ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἤμεν, ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων ἐν πᾶσιν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὃν τὸ τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα
- 21 ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὕτη, ὃ παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ, τὸ ἐκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα. ὃν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὥς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὥς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίσωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὥς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακὸν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάννυ τι ἐθέλουσιν εἶκειν οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
- 22 Λέγεις σύ, ὃ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ

τις ἂν, ὃ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ
 παρασχέσθαι δύναιτο; Οὐκ ἔστιν ἔφη, ὃ παῖ, συντο-
 μωτέρᾳ ὁδῷ <ἐπὶ τό,> περὶ ὧν βούλει, δοκεῖν φρόνιμος
 εἶναι ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν
 δ' ἕκαστον σκοπῶν γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἦν
 γὰρ βούλη μὴ ὧν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγα-
 θός, ἢ ἱππεὺς ἢ ἰατρὸς ἢ αὐλητῆς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐν-
 νόει πόσα σε δεοί ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα.
 καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν
 λάβοις, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτή-
 σαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκῶς εἴης ἂν καὶ ὀλίγῳ ὕστερον,
 ὅπου πεῖραν δοίης, ἐξεληλεγμένος ἂν προσέτι καὶ ἀλα-
 ζῶν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλον- 23
 τος πῶς ἂν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὃ παῖ,
 ὅτι ὅσα μὲν ἔστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ
 τὰ τακτικά ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ
 οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν
 παρὰ θεῶν πυνθανόμενος φρονιμώτερος ἄλλων εἴης·
 ὅ,τι δὲ γνοίης βέλτιον ὢν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος
 ἂν τούτου ὥς ἂν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμέλεσθαι
 οὗ ἂν δέῃ φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ 24
 μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
 ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ
 ὁδὸς ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
 μοίῃ· εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι. Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν, ἔφη, ὃ παῖ, χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ
 ποιεῖν οὕς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαί-
 νεσθαι, ἦν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνει, καὶ συνα-
 χθόμενον, ἦν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμού-
 μενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον μὴ τι

σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὥς μὴ σφάλλων-
 25 ται, ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. καὶ ἐπὶ
 τῶν πράξεων δέ, ἣν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα
 δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι· ἣν δὲ ἐν
 χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἣν δὲ διὰ μόχθων, τῶν πόνων·
 πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομέ-
 νων συλλαμβάνει. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς καὶ
 καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχο-
 μένων εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. θάρρει μέντοι
 τοῦτο, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων
 οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται ἄρχοντός τε ἀν-
 δρός καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι ἢ τιμὴ τοὺς
 πόνους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι ὅτι οὐ λαν-
 θάνει ὅ,τι ἂν ποιῇ.

- 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοι ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰπιτή-
 δεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δέ, πονεῖν δὲ δύναιντο,
 τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως
 δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πελθεσ-
 θαι αὐτοῖς ἡδίων εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τηνικαῦτα
 σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι βουλό-
 μενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὥς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἔξειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ' ἂν
 ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπο-
 μένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην,
 ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἴώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια εἶ-
 ναι, ταῦτα πειρώμεθα ὥς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι.
- 27 Πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ-
 ναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐτι τοῦτο φαῦ-
 λον, ὦ παῖ, οὐδ' ἀπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι
 ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν καὶ ἐπίβουλον

εἶναι καὶ κρυφίνουσι καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν <ὦν>, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας²⁸ ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα, ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἔνεκα δολοῦν ὅς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; τί δ' ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόναις; τί δὲ λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γινώσκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη,²⁹ θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἔξαπατῆσθαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι· καὶ ἔξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. Οὐκοῦν,³⁰ ἔφη, ὦ πάτερ, εἶπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφοτέρω ἐπίστα-

σθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδά-
 31 σκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. Ἀλλὰ λέ-
 γεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γε-
 νέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδα-
 σκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ
 κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἑξαπα-
 τᾶν καὶ ἑξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν,
 καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριζε δὲ τού-
 των ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχ-
 θρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὥς καὶ τοὺς φίλους
 δίκαιον εἶη ἑξαπατᾶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ, καὶ κλέπτειν τὰ
 32 τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη
 καὶ γυμνάζειν ἣν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα
 ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας δι-
 δάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς
 ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενόμενοι οὖν τινες
 οὕτως εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ
 εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ
 ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ
 33 μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειραῖσθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ
 τούτων ῥήτρα, ἥ καὶ νῦν χρῶμεθα ἔτι, ἀπλῶς διδά-
 σκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ μὴ
 πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως
 ἐν τοιούτῳ ἔθι ἐθισθέντες πρῶτοτεροι πολῖται γένοιντο.
 34 ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν ἣν σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ
 τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι
 διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς
 τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους
 συντεθράμμενοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ

διελεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν
 ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης
 ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη· ὥς τοί- 35
 νυν ὀψιμαθῇ ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὃ
 πάτερ, μὴ φεῖδου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονεκ-
 τήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση
 ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς σαντοῦ ἀτάκτους λαμ-
 βάνειν τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ
 ἐργηγοροῦσι καθεύδοντας καὶ φανεροὺς σοι ὄντας ἀφα-
 νῆς αὐτοὺς ὣν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνο-
 μένους ἐν ἐρυμνῷ αὐτοὺς ὣν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἂν, 36
 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὃ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτ' ἂν
 τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὃ παῖ, πολλὰ
 μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους
 παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους,
 κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἔωθεν ἐπὶ τὰ-
 ναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντα δεῖ ἵεσθαι καὶ ταῖς ὁδοῖς
 ὁποῖαι ἂν ὧσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρὴ σε
 πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γινώσκῃς
 ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάτ-
 τεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρω-
 τοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι.
 Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἔστι 37
 πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ γε μάλ-
 λον, ἔφη, ὃ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ
 πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι δέον-
 ται. οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ
 θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ διῶ-
 ξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς δυ-
 σχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. δεῖ 38

δὴ, ἔφη, φιλομαθῇ σε τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς
 ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων,
 ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθῃσι τούτοις
 μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται ποιεῖν.
 καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀν-
 θηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλ-
 λον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλ-
 39 λον καὶ ἐξαπατᾷν δύναται τοὺς ὑπεναντίους. εἰ δὲ
 σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις ἐπ' ἀν-
 θρώπους τὰς μηχανὰς ὥς καὶ πάννυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς
 θηρίοις ἐμχανῶ, οὐκ οἶμι ἂν, ἔφη, πρόσσω πάννυ ἐλά-
 σαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ ἐπὶ
 μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστά-
 μενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνι-
 θας ἐπεποίητό σοι αἰ πάγαι αὐταῖς καὶ τὸ κεκινημέ-
 νον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ' ἐπεπαί-
 δευντό σοι ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν,
 τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾷν· αὐτὸς δὲ ἐνῆ-
 δρευες, ὥστε ὁρᾷν μὲν αὐτάς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐ-
 τῶν· ἡσκήκεις δὲ φθάνων ἔλκειν ἢ τὰ πτηνὰ φεύγειν.
 40 πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκοτεινέμεται, τὴν
 δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες αἰ τῇ ὁσμῇ
 αὐτὸν ἀνιήρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἐφρευγεν, ἐπεὶ εὐρε-
 θείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ
 πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πό-
 ρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ [πρὸς] οἷα χωρία φεύ-
 γοντες αἰροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δίκτυα δυσό-
 ρατα ἐνεπετάννυς ἂν, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐ-
 τὸς ἑαυτὸν ἐμπεσὼν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν

διαφεύγειν σκοπούς τοῦ γιγνομένου καθίστης, οἱ ἐγ-
 γύθεν ταχὺ ἐμελλόν ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ
 ὅπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν
 ἐξέπληττες αὐτὸν ὥστε ἄφρονα ἀλίσκεσθαι, τοὺς δ'
 ἔμπροσθεν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρεύοντας λανθάνειν ἐποί-
 εις. ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσῃς καὶ 41
 ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἐγώ γε εἰ
 τινος λείποιο ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ ποτε ἄρα ἀνάγ-
 κη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς
 καὶ ὠπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ
 τοιούτῳ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμένοι
 πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι,
 ἦν τῶν στρατιωτῶν εὗ μὲν τὰ σώματα ἡσκημένα ἦ,
 εὗ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὗ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέ-
 χναι μεμελετημέναι ὥσιν. εὗ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι 42
 ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πεῖθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάν-
 τες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν βουλευέσθαι. μηδέποτ'
 οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει
 τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένη-
 ται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει.
 ὅπως δὲ χρὴ τάττειν εἰς μάχην στρατιάν ἢ ὅπως ἄγειν 43
 ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὀρεινὰς
 ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλα-
 κας νυκτερινὰς καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσ-
 ἄγειν πρὸς πολεμίους ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ
 ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος
 ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν,
 ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ
 τοξότας, καὶ εἰ γε δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέ-
 μιοι ἐπιφανεῖν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἰ σοι

ἐπὶ φάλαγγος ἄγουντι ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ πολέμιοι ἤκιστα εἶδεῖν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤδειν, πολλάκις ἀκήκοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγένησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἴμαι, τούτοις χρῆσθαι ὁποῖον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 44 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα· παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτε σπαντῶ μηδέποτε μήτε στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὥς ἄνθρωποι μὲν αἰροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
- 45 ποίας ἔσται αὐτοῖς τὰγαθὰ. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους ὅφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠϋΐησαν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις ὅφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον, πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὅπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν· πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.
- 46 οὕτως ἢ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις πράττοι. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τά τε γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἐκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς
ἂν ἴλεω ᾖσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χροὴ ποιεῖν καὶ ἅ
οὐ χροὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐ-
δὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστὶν ᾧ ἂν
μὴ ἐθέλωσιν ἐπιμέλεσθαι.

B.

I. Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγείτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηγύχοντο αὐτῇσι θεοῖς τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῆει, Κῦρὸς δὲ εἰς Μήδους
2 πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἡσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης πόσον τι ἄγοι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν οἷοι καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξεληθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές;
3 ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκείνο ἐννόησον ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. ἀτὰρ, ἔφη, δέει τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ
4 ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, καὶ πολλοὶ γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἤκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλ-

λον τρόπον πάντες ταῦτὸ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρως πρὸς ταῦτα βουλευόμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάρης.

Κροῖστος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν 5 ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἱππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδέν πω σαφὲς λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασι Γάβριδον ἔχοντα εἰς Καῦστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς μυρίους. Κῆρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὗ φασιν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλλους· εἰώθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας 6 μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως

τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μῆδων μὲν ἱππεῖς πλείους τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γέ-
 νοιντ' ἔν πως ἐκ τῆς ἡμετέρας κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρ-
 μενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέδονται ἱππεῖς
 μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σὺ,
 ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τέταρ-
 τον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἁμ-
 7 φὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ὀλί-
 γους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὓς σὺ φῆς ἄγειν; Ἄλλ'
 εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ
 μή, αὐτίς συμβουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη,
 λέξον ἐκάστων ἥτις ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κυαξάρης,
 πάντων ἡ αὐτὴ· τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἱ
 τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος,
 8 ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιούτων γε τῶν ὅπλων
 ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης· οὐκοῦν
 ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν
 θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀνα-
 λωθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων· εἰ οὖν οὕτως
 ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρείττον εὗροι ἢ πέμ-
 πειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι
 εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει,
 ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στράτευμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι ὅτι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν
 Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους.
 9 Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἄν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ σὺ εἶην, ὥς τάχιστα ὅπλα ποιοίμην
 πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν οἷάπερ ἔχοντες ἔρχον-
 ται παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι· ταῦτα
 δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα, γέρον δὲ εἰς τὴν

ἀριστεράν, κοπὶς δὲ ἡ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἵεναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μεντᾶν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε μένειν μήτε ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κναξάρῃ ἔδοξε¹⁰ τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στρατεύμα. ἐνταῦθα¹¹ δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, "Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὥς εἰς χεῖρας συμμίζοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσὶν ὥς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδωκα μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἦκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἡσθήσαν μὲν πάντες,¹² νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἰς δ' αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἀλλὰ θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω¹³ λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλευέσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμά-

χεςθαι· ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανω-
 τάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μά-
 λιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκονόντων· καὶ δῶ-
 ρα ἦν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνη ὄντα ἢ
 τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται
 οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστίθαι
 ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν πα-
 ρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βε-
 βαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασι-
 λέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὑφ'
 ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπείναι μέντοι οὐδὲ
 τὰ ἡμέτερα χροῆ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν
 θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο
 χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

- 14 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθείς τὰ ὄπλα εἰς τὸ μέσον
 καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε
 15 τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ
 ἡμῖν καὶ ἐτράφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν
 χείρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσή-
 κει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι
 οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέν-
 τες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τᾶπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορί-
 ζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔξετε ἐμοὶ μελήσει
 σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας
 ὄπλα οἰάπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυ-
 νον ἐμβαίνειν, κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγ-
 16 νηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν μὲν οὖν προ-
 σθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ
 ἡμεῖς, καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐ-
 δὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν

τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν
 ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα
 ἀρμόττων ἐκάστω ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ,
 ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν
 τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν
 φυλαττομένους μὴ τι παίοντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν 17
 ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου διαφέρει ἡμῶν πλὴν τόλ-
 μη; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἥττον προσήκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέ-
 φεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα
 καὶ τὰγαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ
 ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων
 τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ
 ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· 18
 ὁρᾶτε τὰ ὅπλα· ὁ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ
 ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τά-
 ξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι,
 καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. ὁ μὲν οὕτως
 εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρα- 19
 καλούμενοι ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγ-
 χάνειν μὴ ἐθελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ
 παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμνηχανοῦντες βιοτεύειν. οὕτω δὴ
 ἀπογράφονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, 20
 παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσ-
 κεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδά-
 σκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πο-
 λεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κνωξάρχου ὑπη- 21
 ρέτας προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς
 ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ
 παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ ἀσκεῖν

τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται οἱ ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέροῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξίους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι οὔτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. 22 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν ἐγγένωνται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγωνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῇ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπάδα εἰς τὸ δυνατόν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξιάρχῳ ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὧν ἂν ἄρχωσι παρέξουσιν τὰ δέοντα 23 ποιοῦντας. ἅθλα δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξιάρχοις ὡς τοὺς κρατίστας δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευάσθαι χιλιάρχους ἔσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων

τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστή-
 σεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν
 δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύον-
 τας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τού-
 τοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεωραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν
 ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρόπουσαι
 ἐκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπανετείνοντο δὲ καὶ μεί-
 ζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι
 χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φανοῖτο. προεῖπε δὲ νικητήρια ²⁴
 καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις, καὶ ταῖς
 δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἂν φαίνωνται
 εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὔσαι καὶ προθυμότατα
 ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητή-
 ρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρόπει. ταῦτα μὲν δὴ προεί-
 ρητό τε καὶ ἡσκεῖτο ἡ στρατιά. σκηναὶ δ' αὐτοῖς κα- ²⁵
 τεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος
 δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ τάξις ἦν
 ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις·
 ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι
 πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο ὅτι ἐώρων ἀλλήλους
 ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειονε-
 ξίας ὥστε ὑφίεσθαι τινας κακίῳ ἑτέρου ἐτέρου εἶναι
 πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δ' ἐδόκουν αὐτῷ
 καὶ πρὸς τὸ γινώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκηνοῦντες.
 ἐν δὲ τῷ γινώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δο-
 κεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ῥαδιουρ-
 γεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκοτει ὄντες.
 ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν με- ²⁶
 γάλα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν συσκηनीαν. εἶχον γάρ οἱ
 μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας

- ὥσπερ ὁπότε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δεκάδας, πεμ-
 27 πάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ ταρατ-
 τεσθαι καὶ εἰ ταραχθεῖεν θᾶττον καταστῆναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέῃ συναρμολογεῖσθαι, ἔστι, κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμολογεῖσθαι αὐτὰ εὐπετῶς, ἣν ἔχῃ γνωρίσματα ὥστ' εὐδελον εἶναι ἐξ
 28 ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἐστίν. ἐδόκουν δ' ὥφε-
 λεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἦττον ἀλλήλους ἐθέλουν ἀπολείπειν, ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἣν τις αὐτὰ δι-
 29 ασπᾶ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως μήποτε ἀνιδρωτοὶ γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν ἐξάγων ἰδρωτὰ αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξηύρισκεν αἷ ἰδρωτὰ ἐμελλον παρέχειν, ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι θεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως ὥς μὴ ἐπανόιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἤγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθί-
 ειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πραότερους εἶναι ἀγαθὸν ἤγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις πραότεροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἡσκηκότες.
 30 Κῦρος δ' ἑαυτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο ὥστε ἱκανὴν ἔχειν οἷς καλοίῃ ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὥς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοίῃ εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε

καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ πεμπάδα ὅλην καὶ δεκάδα ὅλην καὶ λόχον ὅλον καὶ τάξιν ὅλην. ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὁπότε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὁ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέμενα αἰὲν ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖπνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἴσο- 31 μοίρους πάντων αἰὲν ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἦττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβων. καὶ γὰρ πιστοὺς ἠγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδρούς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι ἂ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὥς μηδὲν ἀναίνοιτο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἄρχων προστάττοι.

Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκη- II. νοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὔτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέη; καὶ 2 Ὑστάσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὅποιοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους οὐπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἐνιοὶ αὐτῶν φαίνονται. πρῶην μὲν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἐπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερό-

μενα. καὶ ἤρξατο μὲν ὁ μάγειρος ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώ-
 την περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῆει
 περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι
 3 καὶ ἀνάπαλιν φέρειν. ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ
 μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί',
 ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν, εἶγε ἀφ' ἡμῶν γε
 τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκού-
 σας ἡχθῆσθην, εἴ τι μείον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα
 εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως
 ὑπήκουσεν. ὥς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς,
 ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρότατα λελειμ-
 μένα ἦν. ἐνταῦθα δὴ ἐκείνος πάννυ ἀνιαιθεὶς δῆλος ἦν
 καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέν-
 4 τα δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε·
 αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος λήψει
 τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ
 δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· καὶ ἐκείνος ἔλαβε, καὶ
 ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὁ ἔλαβεν
 ὥς ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ ἄρταμος οἶόμενος αὐτὸν
 οὐδέν τι δεῖσθαι ὄψου, ὥχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν
 5 αὐτὸν ἕτερον. ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἠνεγκε τὸ
 πάθος ὥστε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ ὁ εἰλήφει ὄψον, ὁ δὲ
 ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ
 τοῦ ἐκπεπληγχαί τε καὶ τῇ τύχῃ ὀργίζεσθαι δυσθετού-
 μενος ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν
 ἰδὼν συνεκρότησε τῷ χεῖρι καὶ τῷ γέλῳτι ἠύφραίνετο.
 ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ
 αὐτὸς ἐδυνάμην τὸν γέλῳτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν
 δὴ σοι ἔνα, ὃ Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω. ἐπὶ
 6 μὲν δὴ τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δέ τις

ἔλεξε τῶν ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὃ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἑκαστον τάξιν ἂ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγώ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἓνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἧ ὥμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προῖέναι ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν 7 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, "Ἀνθρώπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέρχομαι ὥσπερ σὺ κελεύεις. κἀγὼ εἶπον, Ἄλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προῖέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε, ἔφη, λοιδορουμένου; προῖέναι πάντας κελεύει. καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἧσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφό- 8 ρουν καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προῖέναι, ὁ δ' οὐκ ἔῃ. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρῶτος ἐξ ἀρχῆς αὖ καταχωρίσας εἶπον μηδένα τῶν ὑπισθῆναι κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῇται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ πρόσθεν ἔπεσθαι. ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ 9 καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα οἴκαδε δοῦναι, κἀγώ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν, ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἶπετο τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχον· καὶ

ἤκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. οὕτως, ἔφη,
 10 ὃ γ' ἐμὸς λόχος σοι ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
 μὲν δὴ ἄλλοι ὥς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
 ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
 οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐθε-
 ράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῶ
 ὄψω παμπόλλους φίλους ἀνακτῆσασθαι, πιθανοὶ δ'
 οὕτως εἰσὶ τινες ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ προσταττόμε-
 νον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πόλους
 τινὰς χρηὴ μάλλον εὗξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας
 11 ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε
 τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγγανέ τις ὦν
 τῶν ταξίαρχων Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
 τῶν στρυφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
 Ἦ γὰρ οἷε, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦ-
 τα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδον-
 ται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλον-
 12 τες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαξονεύονται. καὶ ὁ
 Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τού-
 τους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι
 ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι ἢ
 εἰσὶ καὶ ἀνδρειοτέροις καὶ ποιήσκειν ἢ μὴ ἱκανοὶ εἰσιν
 ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις ὅτι
 τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. οἱ δὲ μη-
 χανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ αὐτῶν
 κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκούνων μήτε ἐπὶ βλάβῃ
 μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δι-
 13 καιότερον ὀνομάζοιντο μάλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ
 Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρα-
 σχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξίαρχος ὁ τὴν τοῦ λόχου χα-

ριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπου ἂν, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊ-
τάδα, εἴ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρ' ἂν
ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ῥδαῖς καὶ ἐν λό-
γοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται
ἄγειν, ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν
μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν, ὅμως οὕτως
ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγ- 14
λαϊτάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλάου-
τας καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ
ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχαν-
ώμενος. εὐρήσεις δὲ καὶ σύ, ἣν ὀρθῶς λογίξῃ, ἐμὲ
ἀληθῆ λέγοντα. κλαύμασι μὲν γε καὶ πατέρες υἱοῖς
σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ
μαθήματα, καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλάοντος κα-
θίζειν εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα
μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας
ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέ-
ρας; ἐκ τούτου ὁ Ὑστάσπας ᾧδὲ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, 15
ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους
θαυρῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλά-
οντας ἐκείνους πειράσει καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως,
ἔφη, τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου, τοῦ
γέλωτος ἐπιδαφιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοί
ἐστὶν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησί-
μωκας αὐτόν, οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶ-
ναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασις ἐσ-
τιν ὥς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊ-
τάδας εἶπε, Καὶ οἶει γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα περι-
ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί',
ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον

- 16 ἂν τις ἐκτρίψειεν ἢ γέλωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν
 δὴ οἱ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ,
 ὃ τ' Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐ-
 τὸν φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄν-
 δρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀνα-
 πείθων, καὶ ταῦτα, ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέ-
 17 λωτι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου
 Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν.
- 18 Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες,
 ἐννοῶ ὅτι συνεξεληλύθασι μὲν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελ-
 τίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἦν δέ τι γέννηται ἀγα-
 θόν, ἀξιόσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. καίτοι ἔγωγε
 οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι ἢ τοῦ
 ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. καὶ ὁ
 Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ
 ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν
 εἰς τὸ στρατεύμα, πότερα δοκεῖ, ἦν τι ἐκ τῶν πόνων
 19 ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν ὅτι
 οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὕτω προεῖπας
 καὶ τὰ ἄθλα; Ἀλλὰ μὰ Δι', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια
 ταῦτα ἐκείνοις· ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσων-
 ται, κοινὰ οἶμαι ἑαυτῶν ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρ-
 χὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἰκοῦεν νομίζουσιν
 εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν οἶ-
 20 μαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἷε, ἔφη ὁ Χρυσάν-
 τας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὼν ὥστε μὴ
 ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κράτιστους καὶ

τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἐγώ, ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὄν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κῦ- 21 ρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξονται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὥκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστιςπερ ἀνὴρ οἶοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξίαρχων τις εἶπεν, Ἄλλ' 22 ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο τοῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί' ἀνὴρ ἡμῖν σύσκηνος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρετο αὐτόν, Ἥ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δὴ· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὁρῶ πάνυ θαρραλέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ' ὄντι- ναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ᾧ ἄνδρες, γιγ- 23 νώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὗτος νῦν λέγει, εἶπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στρα- τευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπεσθαι ἢ ἂν τις ἡγήται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ μὲν

καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώ-
 μονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ γὰρ
 πονηρία διὰ τῶν παραντίκα ἡδονῶν πορευομένη ταύ-
 τας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν.
 ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πᾶν δεινὴ ἐστίν
 ἐν τῷ παραντίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως τε καὶ
 ἦν ἄλλοι ὧσιν ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντι-
 25 παρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν τινες βλακεία καὶ
 ἀπονία μόνον κακοὶ ᾖσι, τούτους ἐγὼ νομίζω ὥσπερ
 κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινῶνας· οἱ δ' ἂν
 τῶν μὲν πόνων κακοὶ ᾖσι κοινωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεο-
 νεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἡγεμονι-
 κοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν
 πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντά-
 26 πασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί εἰσι. καὶ μὴ μέντοι
 σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τά-
 ξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἄριστοι ᾖσιν, οὐχ οἱ
 ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους
 ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι μάλιστα συνισχυριεῖν
 τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. μαρ-
 τυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἄρ-
 μα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέων ἵππων ἐνόντων
 οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεξευγμένων, οὐδὲ οἶκος δύ-
 ναιτ' ἂν εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος,
 ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἥττον σφάλλεται ἢ ὑπὸ
 27 ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' ἴστε, ᾧ ἄνδρες, ἔφη,
 φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ
 ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν κα-
 ταμενόντων οἱ μὲν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκα-

θαροῦνται πάλιν ταύτης, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς
ιδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς
ἀνθέξονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι 28
συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποιοῦν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ
Κῦρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδειπνον
καὶ παρακλίτην πεποιημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ
ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστὶ εἶπεν
ὦδε· ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἄλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλ-
ληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἐστὶ, περιάγει τοῦτο τὸ
μειράκιον τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη
ὁ Σαμβαύλας, ἡδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνών τε καὶ
θεώμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ σύσκηνοι προσ- 29
έβλεψαν· ὥς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερ-
βάλλον αἰσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς
τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποῖω ποτέ σε ἔργῳ ὁ ἀνὴρ
οὗτος ἀνήρτηται; καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ ὑμῖν νῆ τὸν Δία, 30
ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυ-
κτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὗτ' ἀσχολίαν προου-
φασίσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων·
ὁποσάκις τε αὐτῷ πρᾶξαί τι προσέταξα, οὐδὲν ἀνι-
δρωτί ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ
τοὺς δεκαδέας πάντας τοιούτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ
ἀποδεικνὺς οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις εἶπε, Κᾶπειτα τοι- 31
οῦτον ὕντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς;
καὶ ὁ αἰσχροὺς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο ἔφη· Μὰ Δία· οὐ
γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε
φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέ-III.
γετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας

σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰγαθὰ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- 2 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἄγων ἐγγὺς ἡμῖν· προσέρονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γάρ, ἔφη, δεῖ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἷ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶ-
3 σιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν ὥς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, ὥς, εἰ μὴ αὐτός τις προθυμῆσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὥς ἄλλος ἔσται ὁ πρᾶττων καὶ ὁ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶ-
4 σιν ἅμα πάντα ἥκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε· τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκποιεῖν τὰγαθὰ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστὰς περὶ αὐτοῦ τούτου ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἴεται ἀσκεισθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς
5 Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνῆρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὥς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦ-

τον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν ὡς διανοεῖται μηδὲν καλὸν ἀγαθὸν ποιῶν, ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε πο- 6 σὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός, γιννώσκω τε ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιοστός, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλὰ καὶ ἐκείνο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθ' ἐξω πλεῖον μέρος ἢ ἐγὼ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' 7 αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἰκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἐοικώς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἐγώ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8 σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρμασθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ ὁμοίαν μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσχοῦντας, ὁμοίαν δὲ συνουσίαν πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ πᾶσιν ἡμῖν πρόκειται. τό τε γὰρ τοῖς ἄρχουσιν πεῖθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κεῖται, καὶ ὃς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τό τε πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ τοῦτο προ- 9 κέκριται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν καὶ δεῖ-

κνυται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει
 ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῷα ἐπίσταται τινα
 μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἐνὸς ἄλλου μαθόντα ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ ἵππος ὀπλῇ,
 ὁ κύων στόματι, ὁ κᾶπρος ὀδόντι. καὶ φυλάττεσθαι
 γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ,
 καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα.
 10 καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς προβάλλεσθαι ἠπιστά-
 μην πρὸ τούτων ὅτι ὥμην πληγῆσεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τῷ χεῖρι προέχων ἐνεπόδιζον ὅτι
 ἐδυνάμην τὸν παλόντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν οὐ διδα-
 σκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ
 προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν εὐθύς παιδίον ὦν ἤρ-
 παζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ' ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν
 ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ τῆς φύσεως, ὥς ἐγὼ φη-
 μι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυόμενος, οὐ διδασκό-
 μενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ
 μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ τῆς φύσεως πράττειν ἡναγ-
 καζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν
 ὅτι δυναίμην λανθάνειν. οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν,
 ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς
 11 τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν
 ἔφη, αὕτη, ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ἣ ἡ προθυμίας
 μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως
 πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον; ὅπου γε τὰ
 μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι
 δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἵμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔν-
 τιμον, ὅσπερ μόνος ἡδιστος, βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον
 12 μέν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ οἶμαι χαλεπώτατος. μάλιστα
 δέ, ὧ ἄνδρες, τοῦτό με [εὐθύμως] εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν

πρὸς τούσδε παρορμᾷ ὅτι Κῦρος ὁ κρίνων ἔσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω ἢ μὴν ἔμοι δοκεῖ Κῦρος οὐστυνας ἂν ὄρῃ ἀγαθοὺς φιλεῖν οὐδὲν ἥττον ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὄρῳ αὐτὸν ὅ,τι ἂν ἔχη ἡδίων διδόντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, 13 ἔφη, οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν ὅτι πεπαιδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ δίψαν καὶ πρὸς θῖγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδευμένα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τούτων κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ' ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὐ- 14 τοι μὲν τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἡνῶρημένα ὥς ἂν εὐφορώτατα εἶη, ἡμεῖς δέ γ', ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἡναγκαζόμεθα, ὥστε νῦν ἔμοι δοκεῖν τὸ τῶν ὀπλων φόρημα πτεροῖς μᾶλλον εἰκέναι ἢ φορτίῳ. ὥς 15 οὖν ἔμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ᾧ κατὰ τὴν ἀξίαν με τιμᾶν ἀξιόσποντος, οὕτως, ἔφη, ᾧ Κῦρε, γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ᾧ ἄνδρες δημό-ται, παραινῶ εἰς ἔριν ὀρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες ἐλ-λημμένοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν 16 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκατέρωθεν συναγορεύοντες. ἔδοξε κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προυκεχωρήκει.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλην ποτὲ 17 τάξιν σὺν τῷ ταξίαρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν, θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέροα

ἐν ταῖς ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς
 τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεῆσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ παρεσκευ-
 ασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι.
 ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις καὶ ἔστιν οἱ
 ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέροντων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ
 καὶ κνημῖδος. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ τοὺς νάρθη-
 κας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χειρᾶς, τῶν δὲ
 κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικνυπτόντων ἐπὶ βώλους ἔπαιον τοὺς
 τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον
 οἱ ναρθηκοφόροι παίοντες σὺν πολλῷ γέλῳτι καὶ παι-
 διᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἑτέροι λαβόντες πάλιν τοὺς
 νάρθηκας ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλον-
 19 τας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου
 τὴν ἐπίνοϊαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυ-
 μνάζοντο, ἅμα δὲ ἠὺθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰ-
 κασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τούτοις δὴ ἡσθεῖς
 ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδὼν
 τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινα ἀντικνήμιον,
 20 τὸν δὲ χεῖρα, ἡρώτα τί πάθουεν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι
 πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα πότερον
 ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον
 ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν
 ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ συγ-
 κεκοιμημένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι δο-
 κοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπε-
 δεῖκνυσαν τῶν ναρθηκῶν τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ
 καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τό-
 τε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. τῇ δ' ὅστε-
 ραῖα μεστὸν ἦν τὸ πεδῖον πᾶν τῶν τούτους μιμουμέ-

νων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττειεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἔχρῳντο.

Ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνός, καὶ ὁπότε δοκοίῃ αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον εἰς τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἓνα οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἐκέλευσεν ἐπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας ἠγεῖτο εἰσῶ· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πραότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρὼν δὲ τις ἐπὶ τῷ δείπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρήῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, πάντα ταῦτ' αὖ ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τεταγμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἐτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστανται ὥς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δέ, ἔφη, κατα-

στῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὑστέρω ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπεσθαι καὶ ἡγεῖσθαι ὁμοίως πεῖθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἡ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; 23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐ- 24 ωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρῆξαις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο.

IV. Ἐξέτασιν δέ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναξάρου ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρεῖη πρεσβεία· κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναξάρου· ἐβούλετο γάρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμότατα προσάγειν, 2 ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσίης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ

ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στήναι, ἐφ' ἐνὸς ἄγοντα τὴν
 τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέ-
 λευσε ταῦτὸ τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω
 παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν
 παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποιοῦν,
 ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τρια-
 κοσίῳ, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι, τὸ δὲ βά-
 θος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔπεσθαι ἐκέλευ-
 3 σεν ὥς ἂν αὐτὸς ἡγῇται· καὶ εὐθὺς τροχάζων ἡγεῖτο.
 ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγνιὰν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον
 φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν ἢ ὥς ἐπὶ μετώπου πάν-
 τας διέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὺν ἔπε-
 σθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύ-
 της ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν
 ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλλαι χιλιοστύες κατ'
 οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἶποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ 4
 ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς ἀγνιᾶς, ὅπως εἴ τις
 ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὥς δ' ἀφίκοντο
 ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τα-
 ξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ
 δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον,
 καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ
 παντὸς οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν· ὁ δ' εἰσῆει 5
 πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι
 ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης τῷ μὲν τάχει
 ἡσθη, τῇ δὲ φανυλότητι τῆς στολῆς ἡχθέσθη, καὶ εἶπε,
 Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἶον πεποίηκας οὕτω φανεῖς τοῖς
 Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὥς λαμπρότατον
 φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ ἂν κόσμος ᾗν τοῦτο, ἐμῆς ὄν-
 τα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι.

6 καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ
 Κναξάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐν-
 δὺς καὶ ψέλια λαβὼν καὶ στρεπτὸν περιθήμενος σχολῇ
 κελεύοντι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ
 τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ
 τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ
 τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος
 7 μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Κναξάρης νομίσας αὐτὸν
 ὁρθῶς λέγειν ἐκάλεσε τοὺς Ἴνδους. οἱ δὲ Ἴνδοι εἰσελ-
 θόντες ἔλεξαν ὅτι πέμπσεις σφᾶς ὁ Ἴνδων βασιλεὺς
 κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε
 καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ σοῦ ἀκούσασιν, ἐκέλευσεν
 ἐλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀσσύριον κἀκείνου ταῦτα πν-
 8 θέσθαι· τέλος δ' ἀμφοτέροις εἰπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἴνδων
 βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδι-
 κημένου ἔσεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Κναξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ
 μὲν τοίνυν ἀκούετε ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον
 οὐδέν· ἐκείνου δ', εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε
 ὅ,τι λέγει. παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κναξάρην,
 Ἥ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἶπω ὅ,τι γινώσκω; καὶ ὁ Κναξά-
 ρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ
 Ἴνδων βασιλεῖ τάδε, εἰ μὴ τι ἄλλο Κναξάρῃ δοκεῖ,
 ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τί φησιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ
 Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἴνδων βασιλέα δικα-
 στήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

9 Ἐπεὶ δὲ ἐξηλθον οἱ Ἴνδοι, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν
 Κναξάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε.

ὦ Κναξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
 ἴδια χρήματα οἰκοθεν· ὁπόσα δ' ἦν, τούτων πάννυ
 ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατι-

ὥτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ πῶς ἐγὼ
 ἀνήλωκα σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὲ
 ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάν- 10
 τας μὲν οὕς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποι-
 εῖσθαι ὁποίου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ
 τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον ἢ λυ-
 ποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὕς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πό-
 λεμον ἔργων ποιήσασθαι τις βούλοιτο συνεργοὺς προ-
 θύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς
 θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ,
 οὐκ ἐχθρούς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους
 συμμάχους ἔσεσθαι καὶ μήτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχον-
 τος φθονήσοντας μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδῶσοντας.
 ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ 11
 προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν ὃν αἰσθά-
 νομαι πολλὰ δαπανῶντα ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι· σκο-
 πεῖν δ' ἄξιόν κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμὲ ὅπως σὲ μὴ ἐπι-
 λείψει χρήματα. εἰ γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδα ὅτι
 καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε
 καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ μέλλοι καὶ σοὶ
 δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν ποτέ σου μεμ- 12
 νημαι ἀκούσας ὥς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου νῦν,
 ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ οὔτε
 <τὸ> στράτευμα πέμποι οὔτε τὸν δασμὸν ὃν ἔδει ἀπά-
 γοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε
 ἔγωγε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ
 πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι ἢ ἑᾶσαι ἐν τῷ
 παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις
 προσθῶμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρето, Αἰ δ' οἰκήσεις 13

αὐτῷ πρότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν ἢ καὶ πον ἐν
 εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Αἱ μὲν οἰκήσεις οὐ
 πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλουν· ὕρη
 μέντοι ἔστιν ἔνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παρα-
 χοῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑποχείριος
 γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι,
 εἰ μὴ τις πολιορκοίῃ προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς
 14 πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει
 τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
 προσθεῖς ὅπόσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἷμαι ἂν σὺν
 τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στρατεύμα πέμψαι
 καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φρί-
 15 λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἔστι. καὶ
 ὁ Κυαξάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλ-
 θεῖν ἂν πρὸς σὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ
 συνθηρευτάς τινας τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ·
 ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων
 δὲ γενομένων αὐτῶν πάνταπραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βου-
 λόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον
 εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μᾶλλον
 γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς
 χεῖρας, καὶ εἴ τις ὀρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκεινοι
 16 ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦν τί
 σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ'
 ἐμοῦ τεθῆρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ
 τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας τινας ἤδη προσλαβὼν
 τῶν ἐνθενδε ἐταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια
 ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ
 πολὺν πλείων ἢ δύναμις φαίνοιτο ἧς ἔχων εἰώθας θη-
 17 ρᾶν, τοῦτο ἤδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἔστιν, ἔφη

ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἦν τις ἐκεῖσε ἐξαγγέλλη, ὥς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινάς, ὥς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὥς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοῖς σὺν ἧ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθύς ἂν ἴοις, καὶ αὐτὸς δ' ἂν ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμεν μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κναξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρού- 18
ρια ἡθροίξεν ἱππέας καὶ πεζοὺς, καὶ ἀμάξας δὲ σίτου προύπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κναξάρην ἥτει τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βουλομένων ἔπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προεληλυθότος δ' ἤδη τοῦ Κναξάρου σὺν δυνάμει πεζῇ καὶ ἱπικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν γίνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλὰ· καὶ οὕτως ἐξάγει δὴ ὥς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πο- 19
ρευομένῳ δ' αὐτῷ εὐθύς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· ἀετὸς δ' ἐπιπτόμενος αἰσίος, κατιδὼν τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, κἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ ὅ,τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἤσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασι-

λέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς πάροντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ
 20 ἔσται, ᾧ ἄνδρες, ἦν ὁ θεὸς θελήσῃ. ὥς δὲ πρὸς τοῖς
 ὀρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς ὥσπερ εἰώθει ἐθήρα· καὶ τὸ
 μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὥγμενον αὐ-
 τῷ, ὥς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι
 καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστασαν καὶ τάνιστάμενα ὑπε-
 δέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἦρουν πολλοὺς καὶ σὺς καὶ
 ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ
 ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίνονται.
 21 ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμύξας πρὸς τὰ ὄρια τῶν
 Ἀρμενίων ἐδειπνοποίησατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὐτῆς
 ἐθήρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὠρέγετο. ἐπεὶ δ'
 αὐτὸς ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κναξάρου
 στρατεύμα ὥς ἥσθητο προσιόν, ὑποπέμψας πρὸς αὐ-
 τοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὥς δύο
 παρασάγγας, τοῦτο προῖδὼν ὥς συμβαλεῖται πρὸς τὸ
 λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐ-
 τῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς
 ταξιάρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ᾧδε.
 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμ-
 μαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κναξάρῃ· νῦν δ' ὥς ἥσθητο
 τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στρα-
 τεύμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν
 οὖν τοῦτον θηρᾶσαι, ἦν δυνάμεθα, ἤλθομεν. ᾧδ'
 οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ᾧ Χρυσάντα, ἐπει-
 δὼν ἀποκοιμηθῆς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις
 Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἰθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε
 τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τι φοβηθῇ, κατα-
 23 φεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν
 καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπίς ὑμᾶς μὴ

ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος εὐζώνους ἄνδρας λησταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὗτοι ἂν σοι, εἴ τιμι ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιτο τὸ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμά σου, ἀλλ' ὥς περὶ κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· 24 ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, πάντα δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνθιστῆται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὕψη φεύγῃ, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον μηδὲνα ἀφινῆναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν 25 θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι· μέμνησο οὖν ἐκεῖνο ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέψειν τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, 26 ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ ποίει ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄνπνος πρᾶγματεύει· ἀλλὰ νῦν ἔἴσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὥς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μηδέ γε, ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ 27 ἀνὰ τὰ ὕψη, ἀλλ' ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑψηγῇται, ταύτῃ μεταθεῖς, μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ σοι τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πολὺ μάσσων ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἢ ῥάστη ταχίστη. μηδέ γε, ὅτι σὺ εἰθισαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὕψη, 28

μήτι δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ' ὥς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρα-
 29 τὸς ἔπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ
 καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τι-
 νας ἐνίοτε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ
 κέρας, παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς
 βαδίζοντας τρέχοντας ὁρᾶσθαι.

30 Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγανρω-
 θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
 ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας ἃ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλ-
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν
 31 ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κῦ-
 ρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν προῦπεμπε
 πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος,
 ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς τάχιστα
 ἔχων ἀπὴν καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στρατεύμα. ἦν δ'
 ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τἀληθῆ ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις. ἦν
 δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀνταῦθα τἀλη-
 θῆ ὅτι οὐκ οἶσθα. ἐὰν δ' ὁπόσοι ἐσμέν πυνθάνηται,
 32 συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. τὸν μὲν δὴ ἄγ-
 γελον ἐπιστείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον
 οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ
 συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν
 καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε
 δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμε-
 νίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγο-
 ρᾶν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε
 ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

Γ.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος Ι. ὥς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐν-
 νοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων καὶ τὸ
 στράτευμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι
 ὀφθῆσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος
 ὥς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα²
 ὁκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύ-
 ναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν
 Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ
 υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευ-
 ῇν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομπούς δοὺς
 αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευομένους ἔπεμπε τί
 πράττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομέ-
 νους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγον-
 τες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ. ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη³
 εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὥς δὲ τοῦτ' εἶδον
 ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκα-
 στος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδῶν ποι-
 εῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὥς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλα-
 νόντων τὸ πεδίον μεστόν, ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐ-
 δενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα
 λήψοιτο, προηγόρευεν ὅτι ὥς πολέμιῳ χρῆσοιτο. οὕτω
 δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν

- 4 σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προΐόν-
 τες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὕρει, κραυγὴν τε εὐθὺς
 ἐποιοῦν καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν.
 τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες
 ἐάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα
 ἔτυχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτός, ὥς ἦσθετο τὰ γιγνώ-
 5 μενα, ἀπορῶν ποῖ τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύ-
 γει. ὁ δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λό-
 φον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν
 πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὕρους καταλιπόντα ἡγεῖν.
 τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἡθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμ-
 ψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ
 καὶ τῷ δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς
 ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδε-
 6 τέροις βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας
 ἡρώτα Τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις;
 Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ
 Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην κατα-
 βαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Ἀῖνον ὅτι ὦ
 ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι βού-
 λοιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γινώσκων τὴν ἀνάγκη-
 ν καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κά-
 κεινον καὶ τᾶλλα πάντα περιεστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ
 ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.
 7 Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ
 Ἀρμενίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὃς
 καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὥς ἤκουσε
 τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
 Κῦρον. ὥς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-

φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημέ-
 νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐ- 8
 τὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι
 Εἰς καιρὸν ἦκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσει παρ-
 ὶ τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρὸς. καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς
 ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων.
 προσεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν.
 καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἄρμαμάξαις παρούσας οὐκ
 ἀπήλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ καλῶς εἶχεν, 9
 ἤρχετο τοῦ λόγου, Ὡ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μὲν σοι
 συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῇ λέγειν, ἵνα σοι ἐν γε-
 ἀπῇ τὸ εὐμισεητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι
 εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμπο-
 δὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συν-
 ἴσασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται
 πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ
 αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιού-
 σί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα
 παθεῖν, ἦν ἐγὼ τάληθῇ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη,
 ὦ Κῦρε, ὅ,τι βούλει, ὡς τάληθῇ ἐροῦντος. τούτου
 ἕνεκα καὶ γενέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, 10
 ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ
 καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἔγωγ', ἔφη. Κρατηθεὶς δ'
 ὑπ' αὐτοῦ συνωμολόγησας δασμὸν οἶσιν καὶ συστρα-
 τεύσεσθαι ὅποι ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξιν; Ἦν
 ταῦτα. Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε
 τὸ στράτευμα ἔπεμψες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-
 θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ
 αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλι-
 πεῖν. Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, 11

ὅπως μήποτε τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι· ἦν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἦν λάβῃς, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἔᾶς σὺ ψεύδεσθαι.

12 *Λέγε* δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, καθ' ἓν ἕκαστον· ἦν ἄρχων τις τύχῃ σοι καὶ ἀμάρτη, πότερον ἔᾶς ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χοήματα πολλὰ ἔχῃ, ἔᾶς πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν ἔχων τυγχάνῃ. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκῃς αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι

13 ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ τάληθῇ λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο, αἱ δὲ γυναικες ἀναβοήσασαι ἐδρύποντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων σφῶν ἦδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας εἶπεν, Εἴεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλευεῖς ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιῶπα ἀπορῶν πότερα συμβουλευοὶ τῷ Κύρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τὰ

14 ναντία διδάσκει ὦν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατήρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἥ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε συνεθῆρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαναταζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάννυ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίῃ· καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γιγνώσκει.

Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ 15
 πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάννυ σοι
 συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ
 πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι.
 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν
 τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κο-
 λαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πα-
 τέρα, εἶπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα
 δ' ἡγεῖ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ
 τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμμενὸν
 ἄρα, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη 16
 ὁ Τιγράνης, μέγала γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ
 κατακαίνοις τότε ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆ-
 σθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι
 γίγνοιτο ἄνθρωποι ὁπότε ἀδικοῦντες ἀλίσκονται; Εἰ
 τότε, οἶμαι, σῶφρονες γίγνονται. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ
 Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης
 ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ'
 ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σῶφρονι, [ἢ ἱππικῷ], τί
 δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφρο-
 σύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος καὶ θεράπων πᾶς ἀγα-
 θός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέγεις ὥς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν 17
 τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σῶφρων γεγένηται;
 Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέ-
 γεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθη-
 μα· οὐ γὰρ ἂν δῆπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι
 τὸν μέλλοντα σῶφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρο-
 νος σῶφρων ἂν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, 18
 οὐπω ἦσθου καὶ ἓνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπι-
 χειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἡτ-

τηθῇ, εὐθύς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης;
 πάλιν δ', ἔφη, οὐπω ἑώρακας πόλιν ἀντιταττομένην
 πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἧς ἐπειδὴν ἡττηθῇ παραχορῆμα
 19 ταύτῃ ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦταν λέγων οὕτως
 ἰσχυρίζεαι σεσωφρονίσθαι αὐτόν; "Ἦν νῆ Δί", ἔφη, σύν-
 οιδεν ἑαυτῷ ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ'
 ὥς οὐδεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ῥήθη χρῆναι λαθεῖν
 ἢ φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενό-
 μενος διαπράξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης
 ἐξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπατήσαντα ὥσπερ ἂν τις
 τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μηδ' ὅτιοῦν φρονοῦντας ἐξ-
 απατήσειεν· ἃ δὲ ῥήτης λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε
 λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖ-
 σθαι, ταῦτα σὺ εἰρictὰς σαυτῷ ἔλαθες προκατασκευά-
 σας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ ὥστε πρόσ-
 ωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ πρὶν τοῦτον
 20 τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι. Ἐπειτα δοκεῖ
 σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦτα σωφρονίζειν
 ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γινῶναι ἄλλους ἑαυτῶν
 βελτίονας ὄντας; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης,
 ἢ ὅταν μάχῃ τις ἡττηθῇ. ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς
 ἔστιν ὅτε ῥήθη σωμασκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις
 γε ἁλοῦσθαι συμμάχους προσλαβοῦσαι οἴονται ἀναμα-
 χέσασθαι ἂν· οὓς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγή-
 σονται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι
 21 πείθεσθαι. Σύ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἶεσθαι τοὺς ὑβρι-
 στὰς γινώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους, οὐδὲ
 τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, οὐδὲ τοὺς ψευδο-
 μένους τοὺς τάλῃθι λέγοντας, οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας

τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ
 νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἡμπέδου τὰς
 πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὦν
 Ἀστυάγης συνέθετο παραβαίνομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ 22
 τοῦτο λέγω ὥς τὸ γινῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σω-
 φρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων,
 ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ νῦν δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, ὃ γε σὸς πατήρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πω κα-
 κόν· φοβεῖται γε μέντοι εὖ οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ
 ἔσχατα πάθῃ. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον 23
 καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ
 οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ
 σιδηρῷ παιόμενοι ὁμῶς ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι
 τοῖς αὐτοῖς; οὐς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι,
 τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύναν-
 ται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦ-
 σθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε, ἔφη, 24
 οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φο-
 βούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχε-
 σθαι δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν [ἀθύμως διάγουσι, καὶ
 οἱ πλείοντες μὴ ναυαγῆσωσι,] καὶ οἱ δουλείαν καὶ δε-
 σμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου
 δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν
 φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν
 ὅτε δύνανται καὶ μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε
 καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἶον 25
 φόρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες
 ἀποθάνωσι προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν
 ῥιπτοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀπο-
 σφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μᾶ-

λιστα καταπλήττει τὰς ψυχὰς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα,
 ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ
 μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυ-
 ναικὸς καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων [δουλείας] φο-
 26 βεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐ-
 δὲν ἄπιστον τοῦτον οὕτω διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι
 μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι
 καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν
 αὖ μέγα φρονησαι καὶ πάλιν αὖ πράγματα παρασχεῖν.
 27 Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις
 τὰ ἡμέτερα ἀμαρτήματα ὥστ' ἄπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι
 δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν
 καὶ ἄλλο ὅ,τι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέν-
 τοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυ-
 πουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἵτιοί
 ἐσμεν· εἰ δέ τιμι τῶν ἀναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρ-
 χὴν ἀπιστῶν αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσεις
 καὶ ἅμα οὐ φίλον νομιοῦσί σε· εἰ δ' αὖ φυλαττόμε-
 νος τὸ ἀπεχθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ
 μὴ ὑβρίσαι, ὅρα μὴ ἐκείνους αὖ δεήσει σε σωφρονί-
 28 ζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς
 εἰδείην ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ
 χρῆσθαι· οὓς δὲ γινώσκειν δοκοίην ὅτι εὐνοία καὶ
 φιλία τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι
 δοκῶ καὶ ἀμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦν-
 τας μέν, ἔκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους.
 καὶ ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τί-
 νων ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὅσην σοι παρ' ἡμῶν
 ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, πα-

ρὰ τῶν μηδέποτε πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι
 εὐεργετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργε-
 τεῖν ὑμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ 29
 παρόντι νῦν εὐρεῖν ὅτῳ ἂν χαρίσαιτο ὅσαπερ τῷ ἐμῷ
 πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα ἑᾶς ζῆν τῶν σε μηδὲν
 ἡδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶει αὐτὸν εἶσε-
 σθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ,
 τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσ-
 ἦκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν
 εἰ μὴ ἔξει, οἷσθ' αὖτις, ἔφη, ἄλλον μᾶλλον λυπούμενον ἢ
 ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δῆλον ὅτι ὁ μάλιστα
 λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη οὗτος καὶ λαβὼν τὴν
 ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ τί σοι, ἔφη, 30
 μέλει καὶ τοῦ ὥς ἥμισυ τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν,
 ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶει ἡρεμεστέρας
 ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς γενομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰω-
 θυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὥς
 πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίν' ἂν οἶει μᾶλλον ἐξετά-
 σαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχωρημένου; εἰ
 δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖτ-
 τον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ
 ὄντα; ὦγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν
 σαυτὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατήρ ἐδυνήθη σε βλά-
 ψαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε πε- 31
 ραίνεσθαι πάντα αὐτῷ ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κυαξάρῃ
 πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο
 μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσιν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν
 Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν,
 λέγε μοι, ἔφη, σὺ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃν μὲν στρατιάν

μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν
 32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω,
 ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιοτέρον ἢ
 δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὖσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόν-
 τα ὅσῃν μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ
 καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὥς δ' αὕτως περὶ
 χρημάτων δηλώσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄν-
 τα, σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὁπόσα τε ἂν βούλῃ
 33 φέρεσθαι καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦ-
 ρος εἶπεν, Ἴδι δὴ λέξον μοι πόση σοι δύναμις ἐστί,
 λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρ-
 μένιος, Ἰππεῖς μὲν τοίνυν εἰσὶν [Ἀρμενίων] εἰς ὀκτα-
 κισχιλίους, πεξοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα
 δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς ὁ πατήρ κατέλειπεν
 ἐστὶν εἰς ἀργύριον λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν
 34 τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε,
 Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὄμοροι
 Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν
 δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων ὧν
 ἔφερες δασμὸν διπλάσια Κναξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες
 τὴν φορὰν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ
 δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἣν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν
 ἐμοὶ δανείσῃς ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃς ἢ
 τὰ χρήματα ἀπαριθμήσῃς, ἣν δύνωμαι· ἣν δὲ μὴ δύ-
 νωμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ
 35 ἂν δικαίως κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν
 θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μὴ, οὐ θαρ-
 ροῦντά με ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν καταλίπῃς μη-
 δὲν ἥττον σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπλής. Εἶεν, ἔφη ὁ
 Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα

ἂν μοι χρήματα δοίης; Ὅπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον 36 μοι πόσου ἂν πρίαιο ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πριαιίμην ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοί- 37 νυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰλήφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθείς, ἵν' εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δεῖπνον ἐπήρето ὁ Κῦ- 38 ρος, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς συνεθῆρα ἡμῖν καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὐτοσί ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὥς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε προσκαλέσας με εἶπε, Μήτι σύ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοία τῇ σῇ γε τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία· ὁπόσα δὲ ἀγνοία ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ 39 τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτριούς ἀνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς

κατακαίνουσιν ὥς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖ-
 κας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς
 αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὥς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶν-
 ται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόνουν, ὅτι μοι ἐδόκει
 τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ.
 40 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Ἀρ-
 μένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ σύ, ὦ Τι-
 γράνῃ, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα
 διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συν-
 αλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυ-
 ναιξὶν ἀπήλαννον εὐφραινόμενοι.

41 Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κῦρου ὁ μὲν
 τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προ-
 ότητα, ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα
 δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Ἡ καὶ σοί, ἔφη,
 ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ
 Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὴν; ἔφη
 ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὥς τῆς αὐτοῦ ψυ-
 χῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε μὲν δὴ
 ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

42 Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ
 στρατιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ,
 οὓς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι·
 τὰ δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμη-
 σεν. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβὼν τᾶλλα ἀπέπεμψεν·
 ἦρετο δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς
 ἢ αὐτός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατήρ οὕτως, Ὅποτε-
 ρον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ
 ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ
 43 δέῃ σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε,

Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναικὰ σου ἀκοῦσαι ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ ὅ,τι ἂν ἐγὼ πρᾶττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη. Νόμιζ', ἔφη, συσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ πατήρ δῃ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην II. καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν ἐαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τευχίσειε φρούριον. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην ποῖα εἴη τῶν ὁρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λήζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὕψη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰὲ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἱ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ὅ,τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιούσιν, ἐπὴν αἰσθάνονται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὥς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκο-² πῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἄργον οὔσαν διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία αὐτός τε ὁ Τιγράνης³ παρῆν συσκευασμένος καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε.

4

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὕψη ταῦτα ἃ ὁρῶμεν

Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη
 πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνῃ
 δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὔτω μέ-
 γα σύμμαχον ἂν γένοιτο ὥς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν
 πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντά-
 πασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρησαίμεσθ' ἂν πολεμίοις. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥάων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν
 καρτερεῖσθαι σπεύδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ...
 Ὑμεῖς μὲν, ὧ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε·
 ὑμεῖς δέ, ὧ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ'
 ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δ', ὧ ἱππεῖς,
 ὀπισθεν ἔπεσθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω
 6 ἡμᾶς, ἦν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ'
 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο ὁρθίους ποιησάμενος τοὺς λό-
 χους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὥς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω
 οὔσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων
 ἀλλήλους καὶ συνηθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα,
 "Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἦν γὰρ
 φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων
 δυνήσεται.

7 Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέρρα τε καὶ παλτὰ δύο·
 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην
 τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν
 τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες
 εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὁρεινὴ τέ ἐστὶ καὶ ὀλί-
 8 γη ἢ τὰ χορήματα ἔχουσα. ὥς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον
 οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ

Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὦ Κύρῃ, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὥς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κύρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὥς αὐτίκα δεῖσον διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω δὴ ἡγοῦντο 9 μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὥς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάζαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὥς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἰ- 10 δον ἐναντίους μαχαιοφόρους λεμένους ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κύρον, καθέωρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. ὁ 11 δὲ Κύρος, ὥς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἡριστήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων ἐρυμνὸν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅπόσοι εἴεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κύρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμα- 12 λώτους δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τινας καὶ τετραμένους ὥς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τετραμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι

ἤκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν
 δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις
 καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἶδ'
 ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφα-
 λῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε·
 13 νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἷῳ ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς
 οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς
 ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολε-
 μεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρή-
 σθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε·
 ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἤκετε· ὥς
 δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ
 14 μελήσει. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν
 ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον ὥχον-
 το οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὥς ἤκουσε τὴν τε κλῆσιν τοῦ Κῦ-
 ρου καὶ τὴν προᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτους καὶ τᾶλλα
 ὅσων ᾤετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὥς ἐδύνατο τά-
 15 χιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ Κῦρε, ὥς
 ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλον-
 τος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ
 ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὥς οὐ-
 δεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολω-
 λέναι νομίσαντες νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὥς
 οὐδεπώποτε. οἷ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ
 ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ
 16 ὑψόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ
 ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολ-
 λαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ'
 ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμ-

βανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφνήναμεν, ὧς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἔσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἅν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος τοσαῦτ' ἔλεξεν. 17

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἢν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὰ ἅκρα ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὧς Τί δ', 18 ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἅν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, βούλοισθ' ἢν ἀποτελοῦντες ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἢν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ Ἀρ- 19 μένιε, βούλοιο ἢν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἢν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἢν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσ- οδον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὅρη ἀγαθὰ 20 ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἢν ἔαν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἢν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις ἢν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἢν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη,

- ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη
 21 ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ
 ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων,
 ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν.
 Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως
 ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παρα-
 λήφονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα.
 22 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτωςί τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω·
 οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυ-
 λάξομεν αὐτά· κὰν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὀπότεροι, σὺν τοῖς
 ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφοτέροι, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συν-
 ετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ ἐπι-
 νομίας, καὶ ἐπιμαχίαν δὲ κοινήν, εἴ τις ἀδικοίῃ ὀπο-
 24 τέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ
 ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ
 συνθῆκαι ἐγγένηντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 25 ροι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια συν-
 εισῆγον. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσήει, συνδείπνους ἔλα-
 βεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἤδη. συσκη-
 νούντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν ἄλ-
 λοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη· εἰσὶ δὲ τινες τῶν
 Χαλδαίων οἳ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὗτ' ἂν ἐπίσταιντο
 ἐργάζεσθαι οὗτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐλήθζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλὰ

κῆς μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρουςος ἀνὴρ, πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστνάγει. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μι- 26 ὄθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν [οἱ], καὶ πολλοὺς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ Κῦ- 27 ρος ὥς ἤκουσεν ὅτι πολλάκις πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκειψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ὥχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ ἐαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· Ὡς Ἀρμένιε, 28 ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἵπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἃ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευομένων τοὺς ἀξιούς· τούτων δὴ ἔνεκα βούλομαι ὥς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομίζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδύ μοι ἀπέχεσθαι· φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγε- 29 λος, ὃς κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθεν ἐκ Περσῶν· καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ

πέμψης ὅπόσα σοι προχωρεῖ, φησίν, ἣν θεὸς ἀγαθὸν τέλος δῶ αὐτῷ, πειράσσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλευθῆναι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε ὅ,τι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου ἕνεκεν πρὸς
 31 τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

III. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὃ τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ φρουρίον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι καὶ ἄρχοντ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον ὃν ᾤετο Κναξάρῃ ἀν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆει συλλαβὼν τὸ στράτευμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο
 2 καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὥς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνὴρ οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἠδόμενοι τῇ εἰρήνῃ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅ,τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ

ὑπὸ πάντων τιμῇ. τέλος δὲ ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν 3 εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις ἅπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμένιῳ μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμψον δὲ τὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατιάν. ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεκτημένοι καὶ κοσμήσεσθε κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν παρήλαυνεν· ὁ δ' Ἀρ- 4 μένιος συμπρούπεμπε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποιοῦν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέ- στειλε δ' αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. οὕτω δ' ὁ Κῦρος ἀπῆει κεχρη- 5 ματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύ- σατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στρα- τευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κναξάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπουπερ ἐπιτυγχά- νοιεν θηρίοις καὶ ἡφραίνετο.

Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδω- 6 κε τοῖς αὐτοῦ ταξιάρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τινας ἄγαιντο

τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιεπαινον ποιήσῃ, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅ,τι πον καλὸν ἰδοὶ ὃν εἰς στρατιάν, ταῦτα κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις, νομίζων ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμηθῆναι. ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγέννηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔχομεν οὕς ἂν βουλώμεθα καὶ τιμᾶσθαι ὥς ἂν ἕκαστος ἄξιός ᾗ. πάντως δὴ ἀναμιμνησκώμεθα τὰ ποτ' ἅττ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τό τε ἀγρουπνήσαι ὅπου ἔδει καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρὴ καὶ τὸ λοιπὸν ἀνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γινώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτερίᾳ καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος ὥς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικούς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρασκευασμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γινώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλει πολλὰκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἄλλοιοῦται τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς

ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τούτων ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὥς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον 11 μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὥς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς, καὶ ὁπότε θέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὥς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχους καὶ ἑξαδάρχους πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλ- 12 θον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἥδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶ δὲ παρῆναι ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτω 13 πάντες ἐποιοῦν. τῇ δ' ὑστεραία ἄμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέγειν

σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἦττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσ-
 χύνει λέγειν αὐτά, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις
 14 ἡμᾶς ἐξόδου μεμνησθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾶς, ἐγὼ
 λέξω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ
 πᾶσιν, ἐπεὶ περ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὴν ἐμβάλω-
 σιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι,
 μὴ δ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ'
 15 ἰέναι ὥς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν
 τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες·
 ἣν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποι-
 16 ἥσομεν ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις
 πολλὰ δαπανῶν, ἣν δ' ἐκστρατευσώμεθα, θρεψόμεθα
 17 ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις ἡμῖν ὁ κίν-
 δυνος ἐμελλεν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφα-
 λέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔδον-
 ται, ἣν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν ἣν τε εἰς τὴν ἐκείνων
 ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχού-
 μεθα, ἣν τε ἐνθάδε ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα ἣν τε
 18 ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μὲν-
 τοι ἡμεῖς βελτίοσι καὶ ἐρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς
 τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἣν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχ-
 θροὺς καὶ μὴ ἄκοντες ὁρᾶν δοκῶμεν τοὺς πολεμίους·
 πολὺ δὲ κακῆνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκού-
 σωσιν ὅτι οὐ φοβούμενοι πτήσομεν αὐτοὺς οἴκοι κα-
 θήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶ-
 μέν τε αὐτοῖς, ἵν' ὥς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ
 ἀναμένωμεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ
 19 φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη,
 εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ'
 αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεο-

νέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω. πολὺ γὰρ μᾶλλον, καὶ ὁ πατήρ ἄει λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὥς αἰ μάχαι κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμας. ὁ 20 μὲν οὕτως εἶπε· Κναξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς τρέφων μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἵεναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶπτον συγκαταίνῃ, ἐξίωμεν ὥς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21
ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἡτεῖτο ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ παραστάτας ἀγαθοὺς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἱ- 22
κήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέργησέ τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίαις καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἡυμένιζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας αὐθις Διὶ πατρὶ φέβητο, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἡμέλει.

Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πε- 23
ζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύοντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μετα-

- στρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰπιτήδεια καὶ
 24 δηοῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. ἡνίκα
 δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπ-
 ἔχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, ὦ Κναξάρη, ὥρα δὴ
 ἀπαντᾶν καὶ μήτε τοῖς πολεμίους δοκεῖν μήτε τοῖς
 ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι, ἀλλὰ δῆλοι
 25 ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συν-
 ἔδοξε τῷ Κναξάρη, οὕτω δὴ συντεταγμένοι προῆσαν
 τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν.
 καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ
 νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μὲν-
 τοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαον, ὅπως ὁρῶεν μὲν εἴ τινες
 νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο δ' ὑπὸ τῶν
 προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὕπισθεν τοῦ στρατοπέ-
 δου ἐπυρπόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ'
 ἔστιν ὅτε καὶ κατὰσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλα-
 κὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὕπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω
 τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.
- 26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ
 ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐρίγνετο, τάφρον
 περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι
 βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβά-
 λονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γὰρ ὅτι
 ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσ-
 27 χρηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένους γὰρ
 ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις, καὶ εἴ τις ἐπ'
 αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ
 χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δὲ θωρακίσα-
 σθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ στρατοπέ-
 δου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων

καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι ἐξουσίαν παρ-
 ἔχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι. τοιαῦτα μὲν δὴ ποι- 28
 οὔντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίννοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντες
 ἀπείχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως
 ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ
 μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφα-
 νεστάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπίπροσθεν ποιησά-
 μενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὁρώμενα
 φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνην μὲν τὴν
 νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι
 ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
 καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαινον τὰ στρατεύματα ἐν
 τῷ ἐχυρῷ. Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι πε-
 ριέμενον, ὡς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι.
 ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ
 τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ἐν ταύτῃ τῇ
 ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
 ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
 ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
 ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι θέλο-
 μεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν
 ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρσύναντες ἀπίασιν,
 οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν μᾶλλον φο-
 βήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ Κῦρος, Μη- 31
 δαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποι-
 ήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ὡς σὺ
 κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσο-
 νται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι

τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδὴν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπ-
 ῖωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐν-
 δεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονήσουσι, καὶ αὖριον
 32 ἐξίασι πολὺ ἐρρωμενεστέραις ταῖς γνώμασι. νῦν δ',
 ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς,
 εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι
 τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγρῶδ'
 ὅτι οὐδὲν παύονται. ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς
 ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἰέναι εὐθύς ὁμό-
 33 σε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαν-
 τος δ' οὕτω Κύρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κναξάρη καὶ
 τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυ-
 λακὰς καταστησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸς τῶν φυ-
 34 λακῶν καύσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶ-
 Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ
 παρῆναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας
 αὐτοὺς ἔλεξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὥς οἱ τε μάν-
 τεις φασὶ καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι προ-
 αγγέλλουσι καὶ νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν ὑπισχνου-
 35 νται ἐν τοῖς ἱεροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποί-
 ους τινὰς χρὴ εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε κἂν αἰσχυνοίμην
 ἂν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐπισταμένους καὶ μεμελετη-
 κότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους [οἰάπερ ἐγώ], ὥστε
 κἂν ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκειτε. τάδε δὲ εἰ μὴ
 36 τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ
 συμμάχους τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοί-
 ους ποιεῖν, τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἐφ'
 οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κναξάρου, ἃ τε ἡσκούμεν,
 ἐφ' ἃ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀντ-

αγωνισταὶ ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὖ- 37
 τοὺς ὑπομιμνήσκετε ὅτι ἤδε ἡ ἡμέρα δείξει ὣν ἕκα-
 στός ἐστιν ἄξιος. ὣν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἄνθρωποι γέ-
 νωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ
 ὑπομιμνήσκοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ
 ὑποβολῆς δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα 38
 μέντοι πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λή-
 ψεσθε. ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους
 βελτίους ποιεῖν εἰκότως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείῃ
 τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὣν, ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν
 αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμι-
 τελῇ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, ἔφη, 39
 αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέ-
 σκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐ-
 τοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὔ δ' ἐπίστασθε ὡς
 ἦν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύετε, καὶ
 τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ θαρ-
 ρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀριστῶν ἐστεφα- 40
 νωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἡκεῖν εἰς τὰς
 τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλθον, αὐθις τοὺς
 οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις τοιάδε ἐνετέλλετο.

Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γερό- 41
 νατε καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα
 τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρο-
 νιώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἐντι-
 μον τῶν πρωτοστιατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὕψισθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς ἔτι
 κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἴ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον
 ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, 42
 εἴπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ

διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ
 ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπ-
 ακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττη-
 θήσεσθε, ἀντιπαρακελεύόμενοι αὐτοῖς θᾶπτον ἡγεῖσθαι
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες
 καὶ ὑμεῖς ἦκατε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς
 43 τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν·
 οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡρισθηκότες ἐξῆλθόν τε θρασέως
 καὶ παρετάττοντο ἐρωμένως. παρετάττε δὲ αὐτοὺς
 αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παραελάνων καὶ τοιάδε
 παρεκελεύετο.

44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι·
 νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ
 γῆς ἐν ἣ ἔφυτε καὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ
 γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε
 ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς
 ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, εὖ
 45 ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. ἅτε
 οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ
 κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα
 καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύ-
 γοντας· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν
 ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ
 φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶ-
 ρος δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἦτταν προσίε-
 ται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυ-
 τῶν σώζουσιν καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν,
 οἱ δὲ ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάν-
 46 τα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.
 Ὁ δὲ Κναζάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρούματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται. ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47 ἀπεκρίνατο, ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἡττησθαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἐν ᾗ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλεύσαιντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48 δὲ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος ὥσπερ εἰκὸς ἡρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξίoiέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὀπλοῖς καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὦν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι πολλὰ τε καὶ ἰσχυρά, ὥς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἔνθα δὲ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ 49 καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεστι παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαιο τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπού- 50 ντων αἰ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γὰρ ἔστιν οὕτω καλὴ παραίνεσις ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθιμερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἱππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ἣν μὴ πρόσθεν

51 ἡσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, 'Ἄλλ' ἀρκεῖ
 τοι, ὦ Κῦρε, ἣν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀμείνονας παρα-
 κελυσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, εἰς λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλη-
 σαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν
 κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὥς χρὴ ἐπαίνου μὲν ἕνεκα
 πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι,
 λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαῖς βεβαίως τοῦτο ὥς αἰρετώ-
 τερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγον-
 52 τας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦται
 διάνοιαι ἐγγραφῆσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμονοι ἔσε-
 σθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους δι'
 ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος
 παρασκευασθῆσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ
 53 ἀλγεινός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἔπειτα
 διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέ-
 σθαι οἳ τινες δείξουσί τε ὁρθῶς καὶ διδάξουσιν καὶ
 ἐθιοῦσι ταῦτα δοῦναι, ἔστ' ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς τοὺς
 μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι
 νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους
 ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς
 μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν
 54 κρεῖττονα παρῆξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν
 ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων
 ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεται τις ἀπορραψομένης
 παραχορῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν
 ῥᾶστον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν
 55 ἐν ἀνθρώποις ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τού-
 τοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ'
 ἡμῖν αὐτοῖς ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόν-

τας, οἱ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσσεσθε οἷους χρὴ εἶναι καὶ ὑποβαλεῖν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλεον ἂν ὠφελήσεις λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ἄσμα καλῶς ἀσθὲν εἰς μουσικὴν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κρυζάρης πάλιν ⁵⁶ πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἑξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ ἄγων ὥς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι οὐπω εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἡδῆ. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς ⁵⁷ ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὥς δ' ἤρξατο ἄγειν, ἡδῆ θᾶπτον ἠγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπίστασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι, ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, παρηγγύα ⁵⁸ ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἠγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὐτὸς ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι ⁵⁹ οἱ ὁμότιμοι φαιδροὶ [πεπαιδευμένοι] καὶ παρορῶντες

εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέ-
 γοντες πολὺ τὸ "Ἄγετ' ἄνδρες φίλοι, "Ἄγετ' ἄνδρες
 ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεσθαι. οἱ δ' ὅπισθεν
 αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις
 ἡγεῖσθαι ἐρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ στρατεύμα τῷ
 Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, θώμης, θάρρους, παρα-
 κελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς, ὅπερ οἶμαι δεινότα-
 60 τον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ
 τῶν ἄρμάτων προμαχοῦντες, ὥς ἐγγὺς ἤδη προσεμί-
 γνυ τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινόν τε ἐπὶ τὰ ἄρματα
 καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται
 καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ
 61 βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὥς δ' ἐπίοντες οἱ Πέρ-
 σαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν, ἐφθέγγετο δὴ ὁ
 Κύρος, "Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη θᾶττον τις ἰὼν ἐπιδει-
 κνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδο-
 σαν· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν
 συμμῖξαι δρόμου τινὲς ἤρξαν, συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶ-
 62 σα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύρος ἐπιλαθό-
 μενος τοῦ βάδην δρόμῳ ἡγεῖτο, καὶ ἅμα ἐφθέγγετο
 Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς πρῶτος ἄνδρα καταβα-
 λεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτο τοῦτο ἐφθέγγοντο, καὶ
 διὰ πάντων δὲ ὥσπερ παρηγγύα οὕτως ἐχώρει Τίς
 63 ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχον-
 τες ὁμόσε ἐφέροντο. οἱ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύ-
 ναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα.
 64 οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι
 ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώννυσαν, τοὺς δ'
 εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνεον
 ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἄρμάτων εἰς

τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα ἔμπεσεῖν. καὶ οἱ 65
 τῶν Μήδων δ' ἱππεῖς ὀρῶντες ταῦτα ἤλαννον εἰς τοὺς
 ἱππέας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ αὐ-
 τοί. ἔνθα δὴ καὶ ἱππῶν διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ
 φόνος δὲ ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν 66
 Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου το-
 ξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε
 ἐφρόνουν οὔτε ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὄράματα καὶ
 διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περ-
 σῶν τινὰς διακεκοφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύ-
 ματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδον.
 ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναικες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμ- 67
 μάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον
 καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι,
 αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναί τε πέπλους καὶ
 δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχά-
 νοιεν μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι
 καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ 68
 καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες
 ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ
 αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὥς δ' 69
 ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ καὶ εἰ βιά-
 σαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖν τι,
 παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ' ἀνάγειν ἔξω βελῶν [καὶ πείθε-
 σθαι]. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευ- 70
 μένους ὥς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ
 δὲ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὥς δ' ἔξω βελῶν ἐρέ-
 νοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκρι-
 βῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

Δ

I. Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὥς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, σταῖς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χορὴ χαριστήρια ὦν ἂν ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλῶς ἀποτετέλεσται· ὦν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὦν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσαπερ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομαστί, ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὥς παῖσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθύς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν τὸ κελεύόμενον ἐπραττεν· αὐτός τε γὰρ ἐπανήγε καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφω-

θασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
 μίους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντείναι-
 σθαι καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστε αὐτός τε ἀβλαβής
 καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πεῖθεσθαι
 παρέχεται. ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους, περὶ 4
 ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε
 τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ
 ὡς καὶ ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ φρόνιμον καὶ ἄρ-
 χεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία μὲν ἤδη τιμῶ·
 ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῶ, οὐδὲ τότε
 ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, 5
 ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἶδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα
 ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς
 αἰεὶ κρίνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει
 τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾶον
 ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποῖαν τινὰ
 ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρί-
 ναιτ' ἂν πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγεννημέ-
 νου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, αἰεὶ διανο- 6
 ούμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὡς θεοφιλεῖς καὶ
 ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπον-
 δὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε καὶ
 ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν δὲ ταῦτα 7
 ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κυαξάρην
 ἐλθὼν καὶ συνησθεῖς ἐκείνῳ κοινῇ ὡς εἰκὸς καὶ ἰδὼν
 τάκεϊ καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλανθεν εἰς τὸ αὐ-
 τοῦ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνο-
 ποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς ἔδει ἐκοι-
 μήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος 8

καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἡθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτός ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὄρωντες δὲ ταῦτα ὃ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν ἡθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρείχε παῖσιν ὅτι τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διέφθαρτο τὰς γνώμας. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. ὥς δ' ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθύς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλὰ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγραθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες καὶ ἡριστοποιοῦντο ἐνταῦθα.

10 ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξιάρχους καὶ ἔλεξε τοιάδε. Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὧ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι οἱ πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν αὐτοὶ ὁρᾶτε· οὔτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς ἂν τις τούτους οἶοι' ἂν μεῖναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οὔτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἥττηνται τε καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὦν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ

11 τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὥς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγραθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακανεῖν, οὗτοι ἐφ' ἵππων ὀχοῦνται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν

σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κναξάρῃ λέγεις ταῦτα; 12 καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὥς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

Καὶ ὁ Κναξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκεῖνοι ἤρχον τοῦ 13 λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγγανεν ὦν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν ὧδε. Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μᾶλλον ἀνθρώ- 14 πων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μὴδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακειῖσθαι καὶ ὄρων καὶ ἀκούων οἰδᾶ· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μάλιστα συμφέρειν ἐγκρατῇ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγύνηται; ἦν 15 μὲν τοίνυν [ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν], σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὀρᾶτε μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας ἑτέρας ἐφριεμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ 16 πολέμιοι ἥττους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἶχε. νῦν δὲ κατανόησον πόσῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς

- δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γινώσκονται
 ὅτι ἀπίοντες οὐδὲν ἤττον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες,
 ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς, καὶ μὴ βούλωνται,
 17 ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς
 ἐκείνων γυναικας καὶ παῖδας λαβεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖ-
 νοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶ-
 σι, φεύγουσι, καὶ πολλὰ ὦσι, σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπει-
 δὴν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύ-
 γει οὐδ' ἦν μία τύχη οὔσα, ἀλλ' ἵεται ἐπὶ τὸν λαμ-
 18 βάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν κατακλείσαντες ἑαυ-
 τοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥστε ὀπό-
 σοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ
 πρόσμιεν αὐτοῖς καὶ μαθήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ
 μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦ-
 σθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὕπισθεν, ὅρα μὴ
 πολλῶν ἐκάστω ἡμῶν χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν.
 προσέτι δ' οὐδ' ἂν ἐθέλοιμι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὁρῶν
 Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κιν-
 δυνεύοντας ἵεναι.
- 19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύγε μηδέ-
 να ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἔπεσθαι δός·
 καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἤκοιμεν
 ἐκάστω ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν
 γὰρ πληθὸς ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐδὲ διωξόμεθα·
 πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν δέ τι ἢ ἀπεσχισ-
 μένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι ὑπολειπόμενον,
 20 ἥξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἐννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ
 ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μα-
 κρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζε-
 σθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδ' ἀφικώμεθα καὶ μὴ

εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. ἔνταῦθα δὴ 21
 ἔλεξεν ὁ Κυαζάρης, Ἄλλ' εἰ γε μέντοι ἐθέλων τις
 ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμψον
 τοῖνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων τουτωνί, ὃς
 ἔρεῖ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὅντινα
 ἐθέλεις τουτωνί· ἔνθα δὴ ἔτυχε παρὼν ὁ φήσας ποτὲ 22
 συγγενῆς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθεὶς παρ' αὐτοῦ. εὐθύς
 οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἔφη, οὗτοσί. Οὗτος
 τοῖνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν ἐθέλοντα
 ἰέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξήει. 23
 ἐπεὶ δ' ἐξήλθον, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις
 εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτι ἔφης ἠδεσθαι θεώμενος ἐμέ. Οὐκ-
 ουν ἀπολείψομαί γέ σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέ-
 γεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐκοῦν καὶ ἄλλους προθύ-
 μως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν Δί', ἔφη,
 ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἐμὲ ἠδέως θεᾶσθαι. τότε 24
 δὴ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαζάρου τά τε ἄλλα προ-
 θύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις καὶ προσετίθει ὅτι αὐ-
 τός γε οὐκ ἀπολείφοιτο ἀνδρὸς καλλίστου καὶ ἀρίστου,
 καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

Πρώττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πως ἀφι- Π.
 κνοῦνται ἀπὸ Ἑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι ὅμο-
 ροι μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
 καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὖπιποι δὲ καὶ τότε
 ἐδόκουν εἶναι καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσιν· διὸ καὶ ἐχρῶντο
 αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς
 Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ' ἐν πόνοις
 οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν
 ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἱππέας ὄντας, ὅπως εἴ τι
 ὕπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐτῶν τοῦτ' ἔχοιεν.

2 οἱ δὲ Ἑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὑστάτοι πορεύεσθαι,
 καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἐαντῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους
 εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχον-
 3 τες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν περ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ
 τε πᾶσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ
 μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐν-
 εἴῃ τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὥς ἀθύ-
 μως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδο-
 ξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ
 ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους
 πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέ-
 4 γιστον ἡϋξήτο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι
 μισοῦν τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βού-
 λοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν
 καὶ ἡγήσονται· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν
 5 πολεμίων ὥς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
 τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ
 δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτούς πρὶν ἐν
 τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμ-
 φορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀπο-
 6 δρᾶντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτούς ὥς μέγι-
 στον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ
 αὐρίον, ἔωθεν εἰ εὖζωνοι πορεύονται, καταλήψονται·
 ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῇ πορεύε-
 σθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέραν νύκτα
 ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἐστρατοπέ-
 7 δευνται. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν ὧν λέγετε πι-
 στὸν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὥς ἀληθεύετε; Ὀμήρους γ',
 ἔφασαν, ἐθέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες τῆς νυκτὸς ἀγα-

γειν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν [πεποιήσο] καὶ
 δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτὰ ἅπερ
 ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δί- 8
 δωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἃ λέγουσιν,
 ὥς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὥς μήτε Περ-
 σῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἑαυτῶ. καὶ νῦν
 ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ὑρκανίους καὶ πιστενομένους καὶ ἄρ-
 χὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἳ ἂν
 δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φά- 9
 οὺς ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
 ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἳ μὲν δὴ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
 τες ἐξῆσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στράτευμα·
 τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἳ μὲν διὰ τὸ παιδὶ ὄντι Κύ- 10
 ρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἳ δὲ διὰ τὸ ἐν θή-
 ραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἳ
 δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναι ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον
 ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἳ δὲ καὶ ἐλπίδας ἔχοντες διὰ
 τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῇ καὶ μέγαν ἔτι
 ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἳ δέ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μή-
 δοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβού-
 λοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ
 πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολλοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς
 Ὑρκανίους εἶδον καὶ λόγος διήλθεν ὥς ἡγήσονται ἐπὶ
 πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. οὕτω 11
 δὴ ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαντες καὶ οἳ Μῆδοι πλὴν ὅσοι
 σὺν Κναξάρῳ ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον
 καὶ οἳ τούτων ὑπήκοοι. οἳ δ' ἄλλοι πάντες παιδρῶς
 καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθε-
 λούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, 12

- πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήνεσέ τε αὐ-
 τοὺς καὶ ἐπηύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως
 ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι
 χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος
 δ' εἶπεν ὅτι ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί, ἐκείνους
 δ' ἔπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν
 ἀναπαύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐντεῖλατο αὐ-
 τοῖς πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ
 13 αἰ καίριον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ἑρκα-
 νίους. καὶ οἱ ἡρώτων Τί δέ; οὐκ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
 τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ
 πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
 γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
 ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. οὐ-
 τω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι ὥς ἦν μὲν ἀληθεύ-
 ητε, ἱκανοὶ εἶναι ἡμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἐξαπατᾶτε,
 οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὥς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἔσεσθαι,
 ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γε-
 νέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ἑρκάνιοι, ἐπείπερ φατὲ
 ὑστάτους ἔπεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὴν ἴδητε αὐ-
 τοὺς, σημῆνατε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροι εἰσιν, ἵνα φει-
 14 δώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἑρκάνιοι τὴν
 μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς
 ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Λυδοὺς
 οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παν-
 τάπασιν ὁ Κῦρος μικρὰν τινα αὐτῶν οἶοιτο ῥοπὴν εἶ-
 ναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.
- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς
 τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφα-
 νὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς

τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὥς δ' εὖ-
 ζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε
 ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίγνονται τοῦ
 τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. ὥς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγ- 16
 γελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέ-
 τεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γινώσκειν ἔφασαν
 καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἔτε- 17
 ρον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι
 εἰσίν, ὥς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας·
 συμπέμπει δέ τινα καὶ τῶν σὺν ἐαυτῷ καὶ λέγειν ἐκέ-
 λευσε τοῖς Ὑρκανίοις ὅτι ὥς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσ-
 φερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ
 μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ προσ-
 ελαύνει πρὸς τοὺς Ὑρκανίους. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς 18
 Ὑρκανίους ὁ Κῦρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ
 στράτευμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μῆ-
 δων προεσθηκότες καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι τί
 δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ πλη-
 σίον Ὑρκανίων στράτευμα καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν
 ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐ-
 τῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς
 ἀνατείναντας πάντα. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξι-
 οὔσθ' τε αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρ-
 ρύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἰρῶνται ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι,
 τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώτων πειρᾶσθαι μηδένα
 λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. οἱ δὲ Ὑρκανιοὶ 19
 ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων ἠσθησάν τε καὶ ἀναπηδή-
 σαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν τὰς δεξιὰς, ὥσπερ
 εἶρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀν-
 εδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ 20

Κῦρος λέγει, Ἑμεῖς μὲν δὴ, ὧς Ἑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χορὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, πρῶτον ἡμῖν εἶπατε πόσον ἀπέχει ἐν-θὲνδε ἐνθα αἱ ἀρχαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγω πλέον ἢ πα-ρασάγγην.

- 21 Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὧς ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς ὧς Ἑρκάνιοι, ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι, εὖ χορὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τοιούτῳ ἐσμέν ἐνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν πάντων ἂν τῶν χαλεπω-τάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυ-μῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλ' ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων ἡύρημένων τοὺς μὲν ἱκετεύ-οντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἡττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μά-
22 χεσθαι παρεσκευασμένοι κατειλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ δειπνήσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βουλευσασθαι μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδέν, μηδὲ γινῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποι ἐσ-μεν, ἀλλὰ γέρορα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα
23 καὶ πληγὰς ἤκειν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὧς Ἑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορεύ-εσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὀρωμέ-νων λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλίπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ἢ,

ἂν τι δέῃ, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν 24
 δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθρόοι
 ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὲ
 ἐντυχόντες ἀποβιασθῇτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε
 διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
 τον, νῦν ὥς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ 25
 νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνέ-
 τρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι·
 ὥς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἐστίν, ἀλλὰ σκευοφό-
 ρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι ἤδη τούτῳ ὥς
 ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γινῶναι ὅτι οὐδέν ἐστι 26
 κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα
 συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ
 χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο
 μόνον ὁρᾷτε ὅπως τὴν νίκην διασωζώμεθα· ἐὰν γὰρ
 κρατηθῇ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα
 διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὥς ἐμὲ ἔτι φάους
 ὕντος· ὥς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξό-
 μεθα.

Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἐκάστους 27
 καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἐαυτοῦ ἕκαστον
 δεκαδάρχοις ταῦτ' αἰνῶν· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ
 δεκάδαρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ
 δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τούτου προ-
 ηγοῦντο μὲν οἱ Ἵρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων
 σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ ἱππέας ἐκατέρω-
 θεν, ὥσπερ εἰκός, παρῆταξε. τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ 28
 φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δ' ἐγί-
 γνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ'
 ἔλουν ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν

τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον ὥς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὤρμων· οἷεσθαι δὲ δεῖ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ'

29 ἀμαχητὶ ἀπώλλυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὥς θέρους ἦν, τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτός, ὥς ἂν ῥᾶον πορεύοντο κατὰ ψῦχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἵππεας ἐπηκολού-

30 θει. καὶ τὸν Φρύγα τὰ αὐτὰ ποιῆσαί φασι τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὥς δὲ παρήσθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτούς, πνυθόμενοι τὸ γιγνόμενον ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ

31 κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ἑρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων· ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρᾳ ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορεί-

32 αὐ εἶχον. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ἑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποιοῦν διώκοντες. ὁ δὲ Κύρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἵππεας καταλειφθέντας περιελάνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν· τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα μὴ ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεσθαι· τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχον-

τες ἐν τάξει περιέεσταν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὄπλα ἔχοντες 33
ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευε·
καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκαον.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα 34
οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι
δυνατὸν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν
κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι
ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι τινα ὅτῳ καὶ
σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τάπιτήδεια παρεσκευασμένα
τοῖς στρατιώταις εἰσιούσιν ἔσται. καὶ τοίνυν ἔγνω 35
ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ
νῦν κατειληφθαι ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν·
ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι τοὺς ἐπιτρόπους πάντας· εἰ δέ
που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς·
τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ
ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους ταχὺ ἐπεί-
θοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε κα-
θίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις ἔστι πλέον ἢ δυοῖν μηνοῖν ἐν
τῇ σκηνῇ τάπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐθις 36
ἐκέλευεν ὅσοις μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκα-
θίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· 37
Ἄγετέ νυν, ἔφη, ὧ ἄνδρες, οἳ τινες ὑμῶν τὰ μὲν
κακὰ μισεῖτε, μαλακοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ'
ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια
ἐν τῇ σκηνῇ ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ
ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποι-
εῖτε· καὶ τᾶλλα δὲ πάντα ὁπόσα καλὴν δαῖτα παρέξει
ἕτοιμα ποιεῖτε, ὥς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι
ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ-
πιτήδεια. εὖ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως

38 δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκούσαντες
 πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον· ὁ δὲ συγ-
 καλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι,
 γινώσκω μὲν ὅτι νῦν ἕξεσιν ἡμῖν προτέροις τῶν
 ἀπόντων συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν καὶ τοῖς μάλιστα
 ἐσπουδασμένοις σίτοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ
 μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλεον ὠφελῆσαι ἡμᾶς
 ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὐτῇ
 ἢ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυ-
 39 ναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ
 τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέ-
 ρους πολεμίους καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται,
 τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι
 πῶς πράττουσιν ἡριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰ-
 σχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων
 ἀποροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ πονούντων
 ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τὰπιτήδεια ἔξουσιν, αὐτῇ
 ἂν ἡμᾶς ἢ θοίνῃ πλείω εὐφράνειεν, ὥς ἐγὼ φημι, ἢ
 40 τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοήσατε δ',
 ἔφη, ὥς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὥς
 ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω οὔτε μέθης·
 οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὖ
 τὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. ἔχομεν γὰρ
 ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐ-
 τῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι
 ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως ᾧσι καὶ οἱ ποιή-
 σοντες ἡμῖν τὰπιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι,
 φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἰσι· καὶ ἔλθωσιν, εἰ παρα-
 41 μενοῦσιν. ὥστ', ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον
 σῖτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ τοιοῦτον ποτὸν

ὁποῖον ἂν τις οἶεται μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ
 μήτε ὕπνου μήτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ 42
 χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὧν οὐκ ἀγ-
 νοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγκατειλη-
 φόσι νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὗ μοι
 δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δικαίους φαι-
 νομένους ἐκείνοις τούτῳ πρίασθαι ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς
 ἢ νῦν ἀσπάζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ 43
 νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ὑρ-
 κανίοις καὶ Τιγρᾶνῃ ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι μείον ἡμῖν
 δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἡἰδιον
 ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλι- 44
 γοχροῖον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παράσχοι· τὸ δὲ ταῦ-
 τα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι ὅθεν ὁ πλοῦτος φύ-
 εται, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀνεαώτερον ἡμῖν δύναται
 ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. οἷ- 45
 μαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου ἔνεκα ἀσκεῖν καὶ
 γαστροὺς κρείττους εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων, ἵν', εἴ
 ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ
 δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν
 τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐχ ὄρω. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. 46
 συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτί-
 μων ὧδε· Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, ὃ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ
 μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑπο-
 χεῖριον ποιησώμεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλ-
 βον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιη-
 σαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων
 ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα
 ἡμῖν δοκοῦμεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ὑστάσπας οὕτως 47
 εἶπεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήγουν. ὁ δὲ Κῦ-

ρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὥς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποιοῦν.

III. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαννον μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριανομένων, 2 ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

3 Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Τροκανίων ὥσπερ κατεμέμφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρῳ χώρῳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κῦρῳ ἃ ἦγον πάλιν ἀπήλαννον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσις ἔφασκαν προστετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὁμῶς κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξίαρχους, καὶ στὰς ὅπου ἔμελλον πάντες ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.

4 Ὅτι μὲν, ὧ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ

γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πράττε-
 ται, πάντες οἶμαι γινώσκωμεν· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν
 ἡμεῖς κύριοι γιγνοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσα-
 σθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις τοῦ-
 το ἐγὼ οὐκέτι ὀρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν 5
 ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς
 πολεμίους ὁμόσε ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι πῶς ἢ
 ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἄνευ ἵππων ὄντες δυ-
 ναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ κατακανεῖν; τίνες
 δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακοῦν ἢ τοξόται ἢ
 ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εἴ εἰδότες ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίν-
 δυνος ὅφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν
 πεφυκότων δένδρων; εἰ δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, οὐκ ἐν- 6
 δηλόν ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι
 πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνόμενα ἑαυτῶν εἶναι οὐχ ἥτ-
 του ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ μᾶλλον; νῦν μὲν 7
 οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππι-
 κὸν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, οὐ πᾶσιν ἡμῖν
 καταφανὲς ὅτι τοὺς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ
 ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσαπερ νῦν σὺν τούτοις, τούτους
 τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦν-
 τας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλονται, ἥττον
 ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοῖμεν ἡμῖν
 αὐτοῖς. εἴεν· ταῦτα μὲν δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγνώ- 8
 μονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι
 οἰκεῖον ἱππικόν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν
 τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα
 καθιστάναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνος ἐνδεῖ;
 οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατ- 9
 εἰλημμένοι καὶ χαλινοὶ οἷς πεῖθονται καὶ τᾶλλα ὅσα

- δεῖ ἵπποις ἔχουσι χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ
 ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα
 τῶν σωμαίων, παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχον-
 10 τες χρώμεθ' ἄν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν
 δεῖ. οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως
 ἡμέτερόν ἐστιν ὥς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις
 ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί' οὐδὲ γὰρ τούτων
 τῶν ἐπισταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο.
 11 ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ
 πότερα παῖδες εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φρα-
 ζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν μά-
 θωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ
 12 οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν ὅση
 οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν
 ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισί· προεπιστάμεθα γὰρ
 τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦ-
 το· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς
 μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς
 δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχο-
 13 λή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολ-
 λὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ
 δὲ οὐκ ἐν ὁδοῖ μὲν ἡδίον ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πο-
 ρεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἡδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παρα-
 γενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα
 δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δὲ οὐχὶ εὐπετὲς
 τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἵππον τοῦτο συμφέ-
 14 ρειν; οὐκοῦν ταῦτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε καὶ φέρειν. ὃ
 γε μὴν μάλιστ' ἄν τις φοβηθεῖη, μὴ εἰ δεήσῃ ἐφ'
 ἵππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον πρὶν ἀκριβοῦν τὸ
 ἔργον τοῦτο, κᾶπειτα μήτε πεξοὶ ἔτι ὦμεν μήτε πω

ἵππεῖς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον· ὅπου γὰρ
 ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεξοῖς εὐθὺς μάχεσθαι·
 οὐδὲν γὰρ τῶν πεξικῶν ἀπομαθησόμεθα ἵππεύειν μαν-
 θάνοντες. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συν- 15
 αγορεύων αὐτῷ ὧδε ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν
 μαθεῖν ὥς νομίζω, ἣν ἵππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπος
 πτηνὸς ἔσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ ἣν γ' ἐξ 16
 ἴσου τῷ θεῖν ὀρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κεφαλῇ
 πρόσχω, κἂν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνασθῶ διατει-
 νάμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι πρὶν πά-
 νυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἣν δ' ἵππεὺς γένωμαι, δυ-
 νήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὅψεως μήκους καθαιρεῖν· δυ-
 νήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν
 καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ ἐστηκότα· [καὶ
 γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν πλησίον γίγνη-
 ται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότα ἐστίν.] ὁ δὲ δὴ μά- 17
 λιστα δοκῶ ζῶων, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἵπποκενταύρους,
 εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου
 φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου
 δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἰρεῖν,
 τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦ-
 τα ἵππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. προ- 18
 νοεῖν μὲν γε ἔξω πάντα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς
 δὲ χερσὶν ὀπλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ'
 ἐναντίον ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμ-
 πεφυκὸς δεδῆσομαι ὥσπερ οἱ ἵπποκένταυροι· οὐκοῦν 19
 τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἵππο-
 κενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀν-
 θρώποις ἡύρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολ-

20 λοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκότων ἡδέων πῶς αὐτῶν χρῆ
 ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἦν ἱππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ
 τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου δῆπου δια-
 πράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω καὶ ἀμφιέσο-
 μαι καὶ καθενδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε
 τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱπποκένταυρος καὶ πάλιν σύνθε-
 21 τος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω
 τοῦ ἱπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν ἑώρα
 τε καὶ δυοῖν ὥτοιιν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφ-
 θαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ ὥσιν αἰσθῆσομαι·
 πολλὰ γὰρ φασὶ καὶ ἵππον ἀνθρώπῳ τοῖς ὀφθαλμοῖς
 προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὥσιν προακούοντα
 σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν
 ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάν-
 22 τες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί
 οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νό-
 μον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν
 ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἦν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευ-
 ὁμενος, ἦν τε πολλὴν ἦν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελ-
 θεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκενταύρους ἡμᾶς οἴων-
 23 ται ἄνθρωποι εἶναι. ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο, οἱ δὲ πάν-
 τες συνήνεσαν· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται
 Πέρσαι οὕτω, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν
 ἐκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμῇ πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ
 ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.

IV. Ἦνίκα δ' ἦν ἕξω μέσον ἡμέρας, προσήλανικον
 μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγον-
 τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρ-
 2 ἐδίδοσαν, οὐ κατέκανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον
 μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σωθεῖεν πάντες

αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἡρώτα τί
 ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὡς ἀν-
 δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκονέ τε ἡδέως 3
 πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνεσεν
 αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἔστ' ὅτι ἄν-
 δρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ
 καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τού- 4
 του ἐπυνθάνετο ἥδη αὐτῶν καὶ ὁπόσῃν ὁδὸν διήλα-
 σαν καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολ-
 λὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἰκοῖτο καὶ μεστὴ εἴη καὶ
 οἶων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ
 πάντων ἀγαθῶν. Δυσὸν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν 5
 εἶη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ταῦτα ἐχόντων
 καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα
 πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὔσα ἐρήμη
 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους, 6
 ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες· τοῦτο γὰρ
 μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παραδιδόντας αἰχ-
 μαλώτους ἡγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν, τοῦτ' αὖ σύμφο-
 ρον ἄν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν· πρῶτον μὲν γὰρ 7
 νῦν οὐκ ἄν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν ἡμᾶς τού-
 τους δέοι, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τούτοις· οὐ γὰρ λιμῶ
 γε δῆπου κατακανοῦμεν αὐτούς· ἔπειτα δὲ τούτους
 ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. ἦν γὰρ 8
 κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦν-
 τες αἰχμαλῶτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας
 ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ ἄλλοι καὶ πείδε-
 σθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν οὖν
 οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω.
 οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποιεῖν. οὕτω δὴ ὁ 9

- 10 *Κῦρος* καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τοιάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἣν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὅτιοῦν καινὸν ἔσται ὑμῖν ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε ὥσπερ
- 11 νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· ἡνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. ὅπως δὲ μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μὴδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς
- 12 καὶ δὴ στρατευσόμεθα. εἰάν τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὥς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τοῦτον ἡμεῖς ὥς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὥς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε
- 13 καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεῖθωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ὑμῶν ἄρχωσιν. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνουν τε καὶ ὑπισχνοῦντο ταῦτα ποιήσειν.

V. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ *Κῦρος* εἶπεν, Ὡρα δὴ, ὦ *Μῆδοι* καὶ *Ἀρμένιοι*, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκευάσται δὲ ὑμῖν τὰπιτήδεια ὥς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἥμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποιήται· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε μὴδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ *Τρῳάκνιοι*, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς, τοὺς

μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ, τοὺς
 δ' ἄλλους ὥς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ
 δειπνεῖτε ὅπουπερ ἡδιστον ὑμῖν· σῶ μὲν γὰρ ὑμῖν
 καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνθά-
 δε ὥσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφοτέροι 3
 ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ'
 ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε·
 οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ 4
 Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καί, ἣν γὰρ
 παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδείπνουν, καὶ
 οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τάπιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις
 δὲ ἔπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις. ὕψον δὲ οὐκ
 ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον
 ἔτι ἄφθονα ταῦτα. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὕψον
 μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποτα-
 μοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ 5
 συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολ-
 λούς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατο-
 πέδου κρυπτεῦν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι,
 ἂν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρή-
 ματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕ-
 τω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλω-
 σαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα 6
 ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν· ὥστε
 τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν ἡῦρες ῥαδίως τὸν
 νύκτωρ πορευόμενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διῆ- 7
 γον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἔπινον καὶ ἡυ-
 λοῦντο καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπὶμπλαντο· πολλὰ γὰρ
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἦλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργων τοὺς
 ἐργηγορότας.

- 8 Ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἐν ἧ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος αὐτός τε ἐμεθύσκετο
 μεθ' ὧνπερ ἐσκήνον ὥς ἐπ' εὐτυχία, καὶ τοὺς ἄλλους
 δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν
 ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως
 ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυ-
 ρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰληφό-
 9 ρες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς
 ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπε-
 δον ἦκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων,
 καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα δὴ
 ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ καταλι-
 πόντας αὐτὸν ἔρημον οἶχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὥσπερ λέ-
 γεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κελεύει
 τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι ὥς τά-
 χιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στρατεύμα καὶ λέγειν τάδε.
- 10 "Ωμιην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ ἐμοῦ
 οὕτως ἀπρονοήτως βουλευῆσαι, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γι-
 γνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βού-
 11 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεσθε. ταῦ-
 τα δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταπτόμενος πορεύεσθαι ἔφη,
 Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ
 Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο;
 Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων
 Τρκανίους τινὰς καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἶχεσθαι ἡγου-
 12 μένους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κυαξάρης πολὺ
 μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς

Μήδους, ὥς ψιλώσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ πεμ-
πομένῳ δὲ ἠπειλεί, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγέλλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαυ- 13
τοῦ ἱππέας ὥς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς
τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
ρευόμενοι διασχισθέντες τρέβω τινὲ ἐπλανῶντο, καὶ
οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τῷ φίλιον στρατεύμα πρὶν
ἐντυχόντες ἀποχωροῦσιν τισὶ τῶν Ἀσσυρίων ἠνάγκασαν
αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ κα-
τιδόντες ἀμφὶ μέσας πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο 14
πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον
ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσέφρηκαὶ αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας.
ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους κα-
λέσας ὁ Κῦρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοι-
ούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ
ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους εἶπεν, 15
Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ κἀγαθὰ· ἡμεῖς
δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμέν ὥς ἐγκρα-
τεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὁπόσα ἂν προσεργασώμε-
θα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἔσται· εἴτε
καταλείψομεν τινὰς ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ'
ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀνα-
φανοῦμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὥς τάχιστα ἵεναι τινὰ ὑμῶν 16
εἰς Πέρσας καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύ-
ειν ὥς τάχιστα ἐπιπέμπειν στρατεύμα, εἴπερ ἐπιθυ-
μοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν
κάρπῳσιν γενέσθαι. ἴθι μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύ- 17
τατος, καὶ ἰὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι οὓς ἂν πέμπωσι
στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει

περὶ τροφῆς αὐτοῖς. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐ-
 τός, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν, ὅτι δὲ τούτων ἐγὼ
 πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν τὰ
 μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς
 τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμφάντων δὲ καὶ ὀπτηρᾶς ὦν
 πράττομεν καὶ φραστῆρας ὦν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν,
 ἔφη, συσκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

- 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα
 ὁ παρὰ τοῦ Κυζάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶ-
 σι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μήδους
 ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέναι Μή-
 19 δους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται. οἱ μὲν
 οὖν Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀπο-
 ροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι
 δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως τε καὶ εἰ-
 20 δότες τὴν ὁμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ'
 ἐγὼ, ὦ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυμάζω
 εἰ Κυζάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς
 δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττομεν, ὁκνεῖ περὶ τε ἡμῶν καὶ
 περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ αἰσθθῆται πολλοὺς μὲν τῶν
 πολεμίων ἀπολλολότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶ-
 τον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι
 οὐ νῦν ἔρημος γίγνεται, ἥνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς
 21 ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύασιν. ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε
 πῶς ἐσμέν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον καὶ οὐδὲ
 ταῦτα ἀνοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον ἔπεισα
 ἑᾷσαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελεθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὥς ἐπι-
 θυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε εἰ ἐξίοιτε καὶ νῦν
 δεῦρο ἴκετε, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι
 ὅτω ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη

σάφ' οἶδα ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν
 τῷ φόβῳ λήγοντι ἅπαισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ τε, 22
 ὦ ἄγγελε, ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε,
 ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἥτοι μαχου-
 μένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὥς
 κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὀρωμένους εἰκὸς πλέον προανύ-
 τειν ὧν χρήσομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Τρκανίων ἄρ-
 χων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν
 στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας 23
 ὁ Τρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη,
 ὦ Τρκάνιε, ἡδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν
 ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι
 ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτά δῆλον· ἐμοί
 τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι, σοί τε νῦν ἐχθιόνες εἰσιν
 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον ὅπως 24
 τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμ-
 μάχων, ἄλλους δέ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψόμεθα.
 τοῦ δὲ Μήδου ἥκουες ἀποκαλοῦντες τοὺς ἱππέας· εἰ
 δ' οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πᾶροι μενοῦμεν. οὐ- 25
 τως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὐ-
 τος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται. σὺ μὲν
 οὖν εὐρὼν σκηνὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα διάξει
 πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι αὐτῷ
 ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἡδίων πρέξει ἢ ἅπαισι·
 καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι ἀγαθὰ
 πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέν-
 τοι αὐτὰ ἦκε πάλιν παρ' ἐμέ.

Ὁ μὲν δὴ Τρκάνιος τὸν Μήδον ὥχετο ἄγων ἐπὶ 26
 σκηνὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμένος·
 ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν

ἂ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κναξάρη δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῇς, εἴαν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.

- 27 Κῦρος Κναξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν· οὐδεὶς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε φίλων ἔρημος γίνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γέ σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ κκθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλεον
28 ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ’ οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελάνουντες μᾶλλον τοὺς
29 φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾷσι. σκέψαι δὲ οἷῳ ὄντι μοι περὶ σέ οἷος ὦν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμφει. ἐγὼ μὲν γέ σοι ἡγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ’ ὅπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδω-
κας μὲν ἐν τῇ φιλῇ ὄντι ὅσους πεῖσαι δυνασθεῖν· νῦν δ’ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα ἀλλὰ
30 πάντας ἀποκαλεῖς τοιγαροῦν τότε μὲν ὄμην ἀμφοτέ-
ροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ μ’ ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλατῆσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασιν πειρᾶ-
31 σθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ ὅμοιος δύναιμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στρατεύμα εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὅπόσοι ἂν ἴωσιν ὥς ἐμέ, ἥν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ’ ὅπως ἂν σὺ
32 βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι καίπερ νεώτερος ὦν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα μή σοι ἀν-
τὶ χαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλωνται, μηδ’ ὄντινα βούλει

πρὸς δὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι, μηδὲ
φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ
διδάσκησιν αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρα- 33
σόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα ἃ σοί
τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι
ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἔρω- 34
τῃ, ἣ γέγραπται σύμφαθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω
σοι περὶ Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως
εἶπε, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντειλά-
μενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ
παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ ἑώρα μὲν ἕξωπλισμένους ἤδη πάν- 35
τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς
ἀμφὶ Τιγράνην· καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἕξωπλισμένοι ἦσαν·
ἤδη δὲ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπῆγον καὶ
ὅπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ ὅπουπερ τοὺς 36
πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἕκαον οἷς τοῦτο
ἔργον ἦν ὁπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἡγαγόντας ἕως ἂν
τι σημανθῇ αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
Ὑρκανίων καλέσας τοιάδε ἔλεξεν.

"Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι 37
πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ πα-
ρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύν-
τακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως
ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχ- 38
μάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ
μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου ἐστὶν ἡμῶν,
μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης,

περαινοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἔστιν ὁρᾶν
 αὐτῶν πολλούς, ἀποροῦντας δὲ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν σχε-
 39 δὸν πάντας. ὥς οὖν μὴ οὕτως ἔχη, διορίσατε αὐτά·
 καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα
 καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ στρωμνὴν καὶ
 ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιω-
 τικῇ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ
 τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὥς οἰκείων ἐπιμέλε-
 σθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς εἰδεόμενά του κατεσκήνωσε,
 τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλείπον ἐκπληρώσατε,
 40 πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἷδ' ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ
 ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι.
 ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων ταμίαι, οἳ τε τοῦ
 Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον
 ὅτι χρυσίον εἶη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμούς τι-
 41 νας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέ-
 ρειν πρὸς ὑμᾶς ὅπου ἂν καθέξησθε· καὶ φόβον ἐπιτί-
 θεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὸ παραγγελλόμενον· ὑμεῖς δὲ
 διάδοτε λαβόντες ἵππεϊ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ
 ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἣν τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου
 42 ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἀγορὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατο-
 πέδῳ κηρυξάτω μὲν ἡδὴ, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα,
 πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους ὅ,τι ἔχει ἕκαστος πρᾶσιμον,
 καὶ ταῦτα διαφεμένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν
 43 τὸ στρατόπεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἳ δὲ
 Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ᾧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν,
 44 ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; ὁ δ'
 αὖ Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ᾧδε προσηνέχθη·
 Ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ᾧ ἄνδρες, γιννώσκετε ὥς ὅ,τι ἂν
 δέη πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρεῖ-

ναι, καὶ οὐτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν ὅ,τι
 ἂν δέῃ, οὐτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
 πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα
 ἢ οὕτως; ἀλλ', ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλά- 45
 ξαμέν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πιστεύετε καλῶς
 διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς
 πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανενεμηκέναι. καὶ ἄλλο δέ 46
 τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν.
 ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν
 πάρεσιν, οἳ δὲ προσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐά-
 σομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγ-
 ματα δὲ παρῆξουσιν ἐπιμέλεσθαι· ἦν δ' ἱππέας ἐπ'
 αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξό-
 μεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν 47
 οὖν ἄλλους ἔχετε οἷσιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ'
 ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ'
 ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μὲντοι ἡμᾶς βούλεσθε πα-
 ραστάτας ἂν μάλιστα ἔχειν ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ 48
 γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε,
 πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλα
 δὲ αἰσχύνησθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπου-
 περ ὑμεῖς· ἦν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν.
 καὶ μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλεον ἅπ' αὐτῶν συναγω- 49
 νιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἦν δὲ
 πεξοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριωτέως ἂν παρεῖναι, τό-
 τε καταβῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεξοὶ ὑμῖν παρεσό-
 μεθα· τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοί-
 ημεν. ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἳ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' 50
 ἡμεῖς μὲν, ὦ Κῦρε, οὐτ' ἄνδρας ἔχομεν οὐς ἀναβιβά-
 σαιμεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἶχομεν,

σοῦ ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἡρούμε-
 θα. καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν ποίει ὅπως
 51 ἄριστόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ
 ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
 λοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
 ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
 Κρυζάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴεσθε αὐτῷ μάλιστα
 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναικας
 ἐξαιρετέον εἶη. Γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ
 ἄλλο ὅ,τι ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέλητε,
 τοὺς ἐμοί, ὧ Ἰρκάνιοι, ἐθελουσίους τούτους ἐπισπο-
 μένους πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς
 53 δ' αὖ, ὧ Μῆδοι, τοὺς πρῶτους συμμάχους γενομέ-
 νους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλευσθαι ἡγήσων-
 ται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων τὸ μέ-
 ρος καὶ τῷ παρὰ Κρυζάρου ἥκοντι αὐτῷ τε καὶ τοῖς
 μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὥς ἐμοὶ
 τοῦτο συνδοκοῦν· ἵνα καὶ Κρυζάρῃ μᾶλλον εἰδῶς περὶ
 54 ἐκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς
 μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἐν περιττὰ γένηται ὑμῶν καλῶς κατε-
 σκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ γάρ, ἔφη, μάλα πως
 ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε
 ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περι-
 τεθείῃ, ὥσπερ, ἔφη, οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρ-
 ἔξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη,
 καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.
 55 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα
 ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέ-
 σας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν ἵπ-
 πων σκεύη καὶ τοὺς ἵποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας

<δια>λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις.
 αὐτοῖς δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴῃ ἐν 56
 τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ
 δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτρίων ἢ Καρῶν ἢ
 Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος,
 ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμενοι 57
 πολλοὶ προουφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς
 τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄν-
 τας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς διδῶσι· τὰ δ'
 ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ 58
 εὐθύς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέστησεν αὐτούς,
 καὶ ἐκέλευσε τὰ τε γέρεα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τού-
 τοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἔπωνται,
 καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ
 Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ
 ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς
 οὔτω ποιῶν κατῆρχεν, ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτί-
 μων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα
 τῶν ὁμοτίμων.

Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν VI.
 τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν
 ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφίππων ὅπλα.
 καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι
 ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακίοιεν
 ὥσπερ τἄλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον
 βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἵπ-
 πίας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς
 τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε, Ὡς 2
 δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ
 καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ

ἵππον ἔχω εἰς χιλίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὶ
 παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὥς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ
 ἐκεῖνος τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ
 παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει ἔχθιστος ὢν ἐμοί, ἦκω
 πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἔμαν-
 τὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι
 ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὥς δυνατόν σε ποι-
 3 οῦμαι· ἅπαις δ' εἰμὶ ἀρρενων παίδων. ὃς γὰρ ἦν μοι
 μόνος καὶ καλὸς κἀγαθός, ὃ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν
 καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τι-
 θεῖη, τοῦτον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσαντος τοῦ
 τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὥς δώσοντος τὴν
 θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μέγα
 φρονῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὁμοίμην
 τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην· ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν
 αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνελὺς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κρά-
 4 τος, ὥς πολὺν κρείττων αὐτοῦ ἵππευς ἡγούμενος εἶναι,
 ὁ μὲν ὥς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἄρκτου διώ-
 κοντες ἀμφοτέρω, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος ἀκοντίσας
 ἡμαρτεν, ὥς μήποτε ὥφελεν, ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν,
 οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν δὴ
 ἀνιαιθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευεν ὑπὸ σκοτοῦ τὸν φθόνον·
 ὥς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος ὁ μὲν αὖ ἡμαρτεν,
 οὐδὲν θαυμαστὸν οἶμαι παθῶν, ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς
 αὐτίς τυχὼν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα καὶ εἶπεν,
 Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ καταβέβληκα θῆρα ἐκα-
 τεράκις, ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατίσχει ὁ ἀνόσιος τὸν
 φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ τινος τῶν ἐπομένων ἄρ-
 5 πάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα τὸν μόνον μοι καὶ φί-
 λον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν. κἀγὼ μὲν ὁ τάλας

νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην καὶ ἔθαψα τηλικού-
τος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα τὸν ἀγα-
πητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε
μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο οὔτε ἀντὶ τοῦ
κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὁ γε
μὴν πατήρ αὐτοῦ καὶ συνώκτισέ με καὶ δῆλος ἦν συν-
αχθόμενός μοι τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔξη 6
ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σέ ἐπὶ τῷ ἐκείνου
κακῷ· πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπη-
ρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα
ἡ ἀρχὴ περιήκει, οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην
εὖνους γενέσθαι, οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὔ οἶδ' ὅτι φίλον
ἂν ποτε ἡγήσαιοτο. οἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω
καὶ ὡς πρόσθεν παιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρη-
μος ὢν καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σύ 7
με δέχει καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδί τι-
μωρίας ἂν τινος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν
πάλιν δοκῶ μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην
οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιῶμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ 8
μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ἦνπερ,
ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς
ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ
παιδὸς σὺν θεοῖς ὑπισχυνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη,
ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τείχη σε ἔχειν ἐῷμεν
καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἦνπερ
πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις;
ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρ- 9
έξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ
ἀποίσω καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ
τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυ-

γάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμον ἤδη ὥραία, ἣν ἐγὼ
 πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναιῖκα τρέ-
 φειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἡ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη
 ἰκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ
 τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσα-
 σθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βου-
 10 λεύων περὶ σὲ φαίνωμαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν,
 Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί σοι τὴν
 ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρ-
 τυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κε-
 λεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἐπήρετο πόση
 τις ὁδὸς ὥς αὐτὸν εἴη, ὥς ἤξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν
 αὔριον ἰῆς πρῶ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν ἀνλίζοιο παρ' ἡμῖν.
 11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾔχετο ἡγεμόνα καταλιπών.
 οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς
 θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρῳ δ' ἐξη-
 ρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυ-
 ναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γε-
 νέσθαι, καὶ μυσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύ-
 τερον δὲ Κυξάρῃ τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν
 ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὥς μηδενὸς ἐνδεό-
 12 μενοι στρατεύωνται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλα-
 βον δὲ καὶ Τρκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίη-
 σαν καὶ τὸν παρὰ Κυξάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιτ-
 τὰς σκηνὰς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδοσαν, ὥς τοῖς Πέρ-
 σαις γένοιντο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν
 συλλεχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

Ε.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραξαν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ I. Κῦρος τὰ μὲν Κναξάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μῆδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὦν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως καὶ μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἄν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἶμαι σοὶ πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν 2 αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἐταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν· ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ 3 Σουσίον· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὦν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτρίων βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὦν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρίων βασιλεῖ.

ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀρά-
 4 σπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπας
 ἐπήρετο, Ἐώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν
 με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ
 ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν·
 καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς,
 τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο
 καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοί-
 αν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βου-
 λόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα πᾶσας περιεβλέψαμεν,
 ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλ-
 λων, καίπερ καθημένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν
 5 ὀρῶσα. ὥς δὲ ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συναν-
 ἔστησαν μὲν αὐτῇ ἄρασαι αἱ ἄμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ'
 ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ
 ἄρετι καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι
 ἐστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα,
 τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας.
 6 ὥς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτατος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· κα-
 λὸν μὲν γὰρ χάραθόν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα
 εἶναι· νῦν μὲντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι
 οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρονι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε
 δύναμιν ἥτις ἔχοντι, ἀλλ' ὥς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζε-
 σθαι, οὗ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὥς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 7 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμῳαί. ἐν
 τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὥς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
 ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
 καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, [Ναὶ] Μὰ 8
 Δία, πολὺ γε ἦττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
 Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοῦ ἀκού-
 σας ὅτι καλὴ ἐστὶ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος,
 οὐδὲ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ θᾶτ-
 τον ἐκείνη αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασό-
 μενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὦν με δεῖ πράτ-
 τειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἷε γάρ, ἔφη, 9
 ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
 τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
 μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγ-
 καξεν ὁμοίως. ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὥς πάντας ὁμοίως 10,
 κάει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν μὲν
 ἐρῶσι τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελούσιον
 γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὦν ἂν βούληται. αὐ-
 τίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύ-
 της, οὐδὲ πατήρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης· καὶ γὰρ
 φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δέ γ', ἔφη, 11
 νόμος τεθείη μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν καὶ μὴ πίνον-
 τας μὴ διψῆν μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος μηδὲ θάλ-
 πεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν [νόμος] δυνηθείη δια-
 πράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώπους· πεφύκασι γὰρ
 ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾷ ἐθελούσιόν ἐστιν·
 ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων
 καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελού- 12
 σιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν
 τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἐώρακα καὶ κλάοντας

ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρω-
 μένοις καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δου-
 λεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς
 στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νό-
 σου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάτ-
 τεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ ἀνάγκῃ ἢ εἰ ἐν
 σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρω-
 μένοις πολλὰ καὶ εἰκὴ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ'
 ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ
 καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ,
 ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί·
 διόπερ οἶμαι καὶ εὐχονται μὲν ἀεὶ ὥς ἄθλιοι ὄντες
 ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ
 βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ
 κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρι-
 ων, ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς ὅτι
 σὺ πρῶτος, ὥς οὐκ ἀναγκαῖον <ὄν> τὸ κλέπτειν, αἰ-
 τιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγιγνώ-
 14 σκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ
 οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώ-
 πους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν
 οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, κἄπειτα ἔρωτα αἰ-
 τιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ
 χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως
 πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι ὥστε μὴ ἄπτεσθαι
 15 αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἐω-
 ρακῶς καὶ πάννυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ
 παρὰ σοί εἰμι καὶ ἱππεύω καὶ τᾶλλα τὰ ἐμοὶ προσή-
 16 κοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ

θᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἔρως πέφυκε συσκευ-
 ᾶζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα
 μὴ εὐθὺς κάεσθαι καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει·
 ὁμως δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπομαι οὔτε
 τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη,
 ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν ἐνδιατρί-
 βειν· ὥς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀποτομένους κᾶει, οἱ δὲ κα-
 λοὶ καὶ τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε
 αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' ἐὰν 17
 μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε
 ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις·
 φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμέλου
 αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη
 ἢ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν. 18

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὁρῶν καλὴν τὴν γυναι-
 κα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς,
 ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν καὶ οἴόμενος χαρίζεσθαι
 αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ'
 ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὥς καὶ εἰσιόντι
 εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὥς μη-
 δενὸς ἐνδέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ
 ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕ-
 τως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' 19
 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκά-
 λεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε
 τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ 20
 ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν
 ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπερε-
 τεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ

τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἡθε-
 21 λήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ
 ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὐπὼ ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι
 δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ'
 'Εὰν μένητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εἴ ἴστε, ἔφη, αἰ-
 σχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ἐμαυτὸν εἰσφέρειν λέ-
 γοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ
 καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν,
 καὶν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρῃ πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγα-
 θόν τι πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ὑμᾶς
 22 ἐμὲ ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ
 Ὑρκανίοις οἷς τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα ἐμ-
 πεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδούς ἀλώσομαι, καὶ
 τῷ νῦν διδόντι Γωβρούα καὶ τείχῃ ἡμῖν καὶ χώραν καὶ
 δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελήσai τῆς πρὸς
 23 ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων
 περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυ-
 νοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν
 οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε οὕτω
 24 καὶ ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἶπατε ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν
 οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου
 εἶναι εἶπεν, 'Αλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς
 γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥττον ἢ
 ὁ ἐν τῷ σμήνῃ φερόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν· ἐκεί-
 νῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκούσαι μὲν πείθονται, ὅπου
 δ' ἂν μένη, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐὰν δέ ποι
 ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις ἔρως
 25 αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρὸς
 σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι

[οὕτω] διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μῆδων ἢ νέος ἢ γέρον σου ἀπελείφθη τὸ μὴ σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὠρμήθης, σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν ὥς σὺν μὲν σοὶ ὅμως καὶ ²⁶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὀρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ ²⁷ Κῦρε, μήποτε θαυμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἢ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὥς βουλευέσουςα παρεσκεύασται ἀλλ' ὥς ποιήσουςα ὅτι ἂν παραγγέλλης. ὁ δὲ Ἰσφάντιος εἶπεν, ²⁸ Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι τὸ μὴ ἑᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων πολέμιων ἀποτρέποιτο ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, [ὥς] ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεούς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ²⁹ ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαί με

30 εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυ-
 λακὰς καταστήσαντας ἅμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ
 Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς
 τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκού-
 σας· καὶ οὕτω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν
 ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις
 τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρ-
 ἔχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς
 τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διῆγον
 τὴν ἡμέραν.

II. Πρὸ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν,
 Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγενη-
 μένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρεα καὶ τὰς
 κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν
 ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο.
 ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν
 εἰπεῖν ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαί-
 νηται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἢ ἢ κατὰ <τὰ>
 πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ἰόντων ἀλίσκηται, κολασθή-
 2 σεται. δευτεραῖοι δὲ ἅμφι δέιλῃν γίννονται πρὸς τῷ
 Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὀρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυ-
 μα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὥς ἂν
 κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμ-
 3 πόλλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρυμνα προσηγμένα ἐώρων.
 πέμψας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε πε-
 ριελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἢ πρόσοδος εὐπετεστάτη, εἶδω δὲ
 πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, οἵτινες αὐτῷ
 4 τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος
 αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ πον εἶη αἰρέ-
 σιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περι-

ήλαυνε πάντοθεν, έώρα τε ίσχυρότερα πάντα ή προσ-
 ελθειν· οὓς δ' έπεμψε πρὸς Γωβρύαν, απήγγελλον τῷ
 Κύρῳ ὅτι τοσαῦτα εἴη ένδον άγαθά ὅσα έπ' άνθρώ-
 πων γενεάν, ὡς σφίσι δοκεῖν, μή άν έπιλιπεῖν τοὺς
 ένδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κῦρος έν φροντίδι ήν ὅ,τι 5
 ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γωβρύας αὐτός τε έξήει πρὸς
 αὐτὸν καὶ τοὺς ένδοθεν πάντας έξήγε φέροντας οἶνον,
 άλφита, άλευρα, άλλους δὲ εἰλάνοντας βοῦς, αἰγας,
 οἰς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ίκανά προσήγον ὡς
 δειπνῆσαι πᾶσαν τήν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ 6
 έπὶ τούτῳ ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα καὶ έδειπνο-
 ποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, έπει πάντες αὐτῷ οἱ άνδρες
 έξω ήσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον έκέλευσεν ὅπως νομίζοι
 άσφαλέστατα. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους
 καὶ δύναμιν καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσήει. έπει δ' εἰσῆλθεν
 άναπεπταμένας τὰς πύλας έχων, παρεκάλει τοὺς φί-
 λους πάντας καὶ άρχοντας τῶν μεθ' έαυτοῦ. έπειδὴ 7
 δὲ ένδον ήσαν, εκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς
 καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ
 δαρεικοὺς άμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλά, τέλος
 τήν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθι-
 κῶς δ' έχουσαν τοῦ άδελφοῦ τεθνηκότος, έξάγων ὧδε
 εἶπεν· Εγὼ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χορήματα ταῦτα δω-
 ροῦμαι, τήν δὲ θυγατέρα ταύτην έπιτρέπω διαθέσθαι
 ὅπως άν σὺ βούλῃ· ίκετεύομεν δέ, έγὼ μὲν καὶ πρό-
 σθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ άδελφοῦ τιμωρὸν
 γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' έγὼ σοὶ μὲν 8
 καὶ τότε ύπεσχόμην άψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς
 δύναμιν· νῦν δὲ ὅτε άληθεύοντά σε ὀρῶ, ήδη ὀφείλω

τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα
 σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη,
 ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ κα-
 κείνω ὅς ἂν γήμη αὐτήν. ἔν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων
 παρὰ σοῦ ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, [ἐκεῖ
 πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὗ σύ
 9 μοι δεδώρησαι] ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γω-
 βρύας θαυμάσας τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπτεύσας μὴ
 τὴν θυγατέρα λέγει, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἐστιν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη,
 ἐγὼ, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους
 οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν
 ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθε-
 ληκέναι προέσθαι μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννί-
 10 δα μήτε τείχῃ ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνή-
 σκουσι πρότερον πρὶν δῆλοι γίνεσθαι οἳ οἱ ἦσαν· ἐμοὶ
 δὲ σὺ νυνὶ καὶ τείχῃ ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν
 καὶ δύναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐργχει-
 ρίσας πεποίηκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις
 ὅτι οὗτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὗτ' ἂν ἀδι-
 κεῖν χρημάτων ἔνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην
 11 ἐκὼν εἶναι. τούτων ἐγὼ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δι-
 καιος ὦ καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινώμαι ὑπ' ἀν-
 θρώπων, οὔ ποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀν-
 12 τιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ
 θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὥς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ
 γὰρ κάγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμεῖ ταύτην·
 εἰ μέντοι χρήμαθ' ἔξει τοσαῦτα ὅσα σὺ δίδως ἢ καὶ
 ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ
 μέντοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δι-

δως χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἔνεκά σε μᾶλλον
 θαυμάζουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδείξασθαι ὥς πιστοὶ μὲν εἰσιν
 οὐδὲν ἦττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὥς
 οὐποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλάπτοι·
 ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύ-
 ρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιντο·
 τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ 13
 Γωβρύας εἶπε γελᾶσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦ-
 ρε, δεῖξον δὴ μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τι-
 νὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν,
 Οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν
 ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύα καὶ 14
 ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας·
 καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν οὐκ
 ἡθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν
 Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ στιβάδος δὲ κα- 15
 τακλινεῖς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα,
 πότερον οἶε σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἑκάστῳ ἡμῶν στρώ-
 ματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὖ οἶδ' ὅτι, ἔφη,
 καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πο-
 λὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἷ γε οἰκία μὲν χοῆ-
 σθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὁπόσαι
 εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ
 ὅσα πρόβατα φύει [ἔρια], ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδιά
 ἀνίησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁ Γω-
 βρύας καὶ ὁρῶν τὴν φανulότητα τῶν παρατιθεμένων 16
 βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι
 αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν συσσί- 17

των· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πάματι Πέρσης
ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὐτ' ἂν ὕμνασιν ἐκπεπληγ-
μένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ μὴ
οὐχὶ προσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ὦν· ἀλλ'
ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵπ-
πων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὄρεᾶν καὶ ἀκούειν
καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ κεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται
δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆ-
σθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς
18 ὑικὸν [καὶ θηριῶδες] δοκεῖ εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν
καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι
ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκαπτον οἷα σκαφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ·
ἅ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ
αἰσχροῦν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς
19 ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρα-
τείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων
μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦ-
το νομίζειν ἡδίστην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμάχεσθαι
20 μέλλοντας ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. ἥνίκα δὲ
Γωβρύας ὡς εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγε-
ται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ
ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐ-
τοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ
ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς
δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς βέλτιστοι
ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, "Αγ", ἔφη,
21 ὦ Γωβρύα, ὅπως πρὸ παρέσει ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξω-
πλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα
διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἅ τε
δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν.

Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος 22
ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων
τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσ-
ῆκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν
προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῖὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴ
τι δυνατόν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν
ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ἰρκάνιον 23
καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μά-
λιστα ὧν αὐτὸς ᾔετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγώ τοι, ἔφη,
ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βου-
λευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἑξαμαρτά-
νειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὅπως
ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη,
τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή·
ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄν-
τα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός 24
ἔστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἑαν-
τῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ'
ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν.
πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι κατὰ ταῦτά περαι-
νεῖν ὅ,τι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐ-
τοῖς ἰσχυρῶς ὅπη τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, 25
ὕμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς
ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον;
Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἰρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰ-
σιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σά-
και γε μὴν ὁμοιοὶ ἡμῖν, οἳ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν
ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κακείνους ὥσπερ καὶ

26 ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθε νῦν αὐ-
 τοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ
 Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῇ γε δύναιντο
 συμμίζειν. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμίζειν;
 Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὗπερ νυνὶ πορ-
 27 εὔει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γάρ, ἔφη,
 ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου ὃς νῦν εἰς
 τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλήν τινα
 τοῦ τρόπου κατηγορεῖς; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ
 Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ
 Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ καὶ εἰς ἄλ-
 28 λους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους
 γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τι δεῖ λέ-
 γειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἷόν,
 καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνον-
 τα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφα-
 σαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὥς καλὸς
 εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσε-
 σθαι· ὥς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ
 τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν
 29 δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκ-
 οῦν, ἔφη, οἶει ἂν καὶ τοῦτον ἡδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ
 οἴοιτο ἑαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὔν, ἔφη,
 οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν,
 ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκεί-
 νῳ συμμίζειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παρ-
 30 ιέναι. Τί οὔν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη
 ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν <ἂν> δύναμιν ἐξ αὐτῆς
 πολλαπλασίαν ἧς σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ' ἴσθι ὅτι καὶ δι'
 αὐτὸ τοῦτο ἡττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι

καὶ τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἢ σὴ δύναμεις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρούου τοιαῦτα τοι- 31
 ᾄδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρούα, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιέ-
 σθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφα-
 λεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βα-
 βυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον.
 πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν, ὥς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρρήσουσι,
 καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὥς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὀρῶντες 32
 μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ
 φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φό-
 βου ἀπαλλάσσονται ὅς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρρος δ' ἐμ-
 φύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτον μείζον ὅσῳ ἂν πλείονα
 χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς,
 πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλάοντας τοὺς ἀπο-
 θανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδε-
 δεμένους ἂν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι
 μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης,
 τῆς δ' αὐτῶν φυχῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, 33
 ἔφη, ὦ Γωβρούα, [ἵνα καὶ τοῦτ' εἰδῆς,] οἱ πολλοὶ ἄν-
 θρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνη-
 μα παρέχονται· ὅταν δὲ δείδωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους
 ᾧσι, τοσοῦτον μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν
 φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λό- 34
 γων ὑψημένοιο αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ
 πονηρῶν σχημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύνων τε
 καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἡθροῖσται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ

μεγέθους οὐ δάδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέ-
 σαι οὔτε προσάγοντα πολεμίους μένος ἐμβαλεῖν οὔτε
 ἀπάγοντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλ-
 λον αὐτοῖς θαρρεῖν παρακελεύῃ, τοσοῦτῳ ἐν δεινοτέ-
 35 ροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκε-
 ψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε
 αἱ νῆκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι
 ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὁρθῶς καὶ σὺ φο-
 βεῖ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ
 μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς εὔ μαχομένους ἔτι
 καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφα-
 λείης· πολὺ μὲν γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις
 παρ' ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις·
 36 ὥς δ' ἔτι μᾶλλον θαρρῆς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ
 μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν
 ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέ-
 δρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἐπεὶ νε-
 νικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσ-
 ἐγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ
 σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὧ
 37 Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἔπονται. μὴ
 λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν
 τοῖς πολεμίους καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ'
 ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκεί-
 νους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιννώσκοντος ἄγε ἡμᾶς
 εὐθὺ [τὴν ἐπὶ] Βαβυλῶνος.

III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς
 ὀρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πο-
 λεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβῶν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς
 τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὅσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ

ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέ-
 λευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ'
 ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν.
 ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκатаθεῖν· καὶ ἦκον
 πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων,
 πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλειστήν ἄγοντες. ὥς δὲ παρῆν 2
 ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ
 τῶν Ὀρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. Ἄν-
 δρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς
 Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομι-
 ζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοί-
 ημεν λείαν, ἃρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσασιν τῷ εὖ-
 θυς φανεροὶ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώ-
 μεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες; ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάν- 3
 τες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἷς δὲ καὶ
 ἔλεξεν ὧδε· Πάννυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσωμεν·
 καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πτωχοὺς τινας
 ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ
 ἐκ χρυσῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν,
 γνοίῃ ἂν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ
 χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς 4
 μάγοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τᾶλλα κα-
 λέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες
 ἐκεῖνοι ὅσα ἔδδει τᾶλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμε- 5
 νος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ
 Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-
 σαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξίων ὑπὲρ
 τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο·
 εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι

- 6 *πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφα-*
λὲς ἦν ταῦτα εἶπεν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινού-
μενον τοιάδε. Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ
ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι
οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἔὰν βούλησθε,
ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω ἡμῖν σχο-
7 *λῇ· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν,*
Ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον
γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.
8 *Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου·*
ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα·
καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες
μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει
ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέ-
ναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε κἀκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα
9 *πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν,*
πρόσιθι πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει ὅπως
ἂν αὐτοὶ λάθρα συνῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένη αὐτῷ,
ἔὰν γυνῶς αὐτὸν φίλον βουλούμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ
μηχανᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν
φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πο-
λέμῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω
10 *τις βλάψειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ*
μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι κὰν πρίαιτο Γαδάτας
τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων.
ἀλλ' ὅτι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
11 *Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ*
τῆς χώρας, ὃ φατε Ὑγκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετει-
χίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἃρ'
ἂν, ἔφη, οἶει ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν

εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γ', ἔφη ὁ Γωβρύας, εἶπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστίν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν εἴη, ¹² εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δὲ καὶ ἐκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι ἐπὶ στρατευμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ φρούριον ἄξοντες, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας ¹³ εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρεῖη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ γε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναται ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ¹⁴ ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτ' εἰποῖς οὔτε δείξαις ὢν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ὥχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ ¹⁵ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ εἶδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὁ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ¹⁶ ἐπεμψεν ὁ Κῦρος προειπὼν ἥ πορεύσονται, τοὺς μὲν

εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρα-
 τεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὗς δ' ἔλαβε,
 βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφα-
 σαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἐξαγγε-
 17 λῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς
 βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμ-
 παρεσκεύαζεν ὅ,τι δύναίτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ
 Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς ποι-
 18 ῆσάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. ἐπεὶ
 δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς [Γαδάτας] ὁ εὐνοῦχος τὰ ἐν-
 δον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νό-
 19 μῳ προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ',
 ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον
 ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐν-
 θάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα,
 ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφεί-
 λετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι ἀπ-
 εστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φί-
 λους πεποίησαι, οἳ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρασόμεθα
 μὴ χεῖρονες βοηθοὶ παραστῆναι ἢ εἰ παῖδας ἐκγόνους
 20 ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκά-
 νιος ἄρτι ἡσθημένος τὸ γεγεννημένον προσθεῖ τῷ Κύ-
 ρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν
 σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς
 21 χάριν ὀφείλειν ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νῦν, ἔφη
 ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὔπερ ἔνεκά με ἀσπά-
 ξει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ
 πλείστου ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα
 δ', ἔφη, Γαδάτα τουτῶϊ, ὃς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν παραδίδωσι.

Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἔλ- 22
 θωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ
 τούτων, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσ-
 ῆκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρῶμεθα τῷ φρουρίῳ;
 ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνήλ- 23
 θον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ
 φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς
 μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτε-
 τειχισμένον. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότε- 24
 ρον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ
 Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα
 Καδουσίαν μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἱππεῖς
 εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ
 ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε
 ὁπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἱππέας ἐξεπλή-
 ρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμέ-
 νοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Κα-
 δούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν.
 ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ 25
 φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα
 τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέ-
 φερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26
 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὥς ὁ Ἀσσύριος,
 ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγ-
 κοι καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβαλὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώ-
 ραν. ἐὰν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειρα-
 θεῖην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ 27
 Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης νῦν, πότε ἔσει οἴκοι; καὶ
 ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ.

Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶει ἐκεῖ ἤδη καταλήψε-
 σθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι
 28 πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πο-
 σταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; πρὸς
 τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺν ἤδη, ὦ δέσποτα,
 ἔχεις τὸ στράτευμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μεῖον ἢ ἐν ἑξ
 ἢ ἐπὶ τὰς ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ
 μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὥς τάχιστα· ἐγὼ δ'
 29 ὥς ἂν δυνατὸν ἦ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ὥχε-
 το· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν
 συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κά-
 γαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα.

30 Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ
 πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ
 ὀτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος
 εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι
 ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ
 ὑπ' αὐτοῦ μέγала βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως κἀκεῖνο
 ἐννοεῖται ὥς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν
 ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες
 ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχιστα οὐδένα εἰκὸς σὺν
 31 αὐτῷ βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλόν
 τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα
 βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν
 ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι
 φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώ-
 μενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς
 ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν
 πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα

ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμεν Γαδάτου, 33
 πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πεῖθοιμεν χα-
 ρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο
 Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι
 ὄντες ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμένου; ὁ
 μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήνουν 34
 ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα,
 ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκα-
 στοι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδαιοτάτους πορεύεσθαι.
 Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· 35
 καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ',
 ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πο-
 ρευώμεθα, τάπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ
 δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον,
 τοσούτῳ ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομεν τε
 καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. νῦν δ', ἔφη, πο-
 ρευώμεθα ὧδε· πρώτους μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς 36
 θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός
 ἐστὶ, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ
 τάξις ἐκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες καὶ τά-
 χιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ' ἄν. τούτου δ' 37
 ἕνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφόρους ἡγεῖσθαι ὅτι
 τοῦτο βραδύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βρα-
 δυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥαδίως ἔπεσθαι πάντα τὰ
 θᾶπτον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῇται ἐν νυκτί,
 οὐδὲν ἐστὶ θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύμα-
 τα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, 38
 ἔφη, Ἀρτάβαξος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας

ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων
 πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἑμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ
 δὲ τούτοις Ἀρτούχας Ἐρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμ-
 βράδας τὸ Σακῶν πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δατάμας Κα-
 39 δουσίους. ἀρόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ
 μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιούς δὲ τοὺς πελτα-
 στάς, ἀριστερούς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαι-
 σίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίγ-
 40 νονται. ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων
 ἐπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως
 συνεσκευασμένοι τε ὥσι πάντα πρὶν καθεύδειν καὶ
 πρὶν σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην
 41 χώραν καὶ ὅπως κοσμίως ἔπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευο-
 φόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης
 ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱπ-
 πέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω
 42 εἰς ἓνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ
 Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ,
 ὦ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱπ-
 παρχοι μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ τού-
 τοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον, Καδού-
 σιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμέλου
 τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν καὶ μηδένα ἔα
 43 ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ
 τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἱ τε ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ
 οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ τῶν ὥτων ἐν τῇ νυκτὶ
 ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰ-
 σθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν
 τῇ νυκτὶ πολὺ μείζον ἐστὶ πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ
 44 δυσκαταστατώτερον· οὗ ἕνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα καὶ

ἡ τάξις φυλακτέα. τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλ-
λητε νυκτὸς ἀναστήσεσθαι, χρὴ ὥς βραχυτάτας καὶ
πλείστας ποιείσθαι, ὥς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγ-
ρυπνία πολλή οὔσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα
δ' ἂν ὥρα ἦ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. ὑμεῖς 45
δ' ἔχοντες ἃ δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυ-
λῶνος ὁδόν· ὁ δ' ὁρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρ-
εγγυάτω ἔπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ᾧχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα 46
ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὥς μνημονικῶς ὁ
Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλλετο.
ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελεία τοῦτο ἐποίει· πάννυ γὰρ αὐτῷ 47
ἔδόκει θανμαστὸν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνανσοι ἴσασι τῆς
ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα,
καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρ-
μάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατη-
γὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἴσοιτο τῶν ὑφ'
ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ
ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν τι βούληται
καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῦναι καὶ ὅταν φοβῆ-
σαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπότε τινὰ βούλοιο, πρέπον αὐ-
τῷ ἔδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δ' 48
αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος
καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὀρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι
καὶ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπ-
έχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ τοῦτ' ἔδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ 49
ὁπότε τι βούλοιοπραχθῆναι, οὕτω προστάττειν ὥσπερ
ἐν οἴκῳ ἔνιοι δεσπόται προστάττουσιν, "Ἴτω τις ἐφ'
ὑδωρ, Ξύλα τις σχισάτω· οὕτω γὰρ προσταττομένων 50
εἰς ἀλλήλους τε ὀρᾶν πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς

περαίνειν τὸ προσταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι καὶ οὐδείς τῇ αἰτία οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν αὐτὸς ὅτῳ τι προσταττοί.

- 51 Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐρίγων-
σκεν. οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ
φυλακὰς καταστησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ
52 ἔδει ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσή-
μνηε τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι
ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύ-
ματος ἐξήει λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ
δὲ χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θω-
53 ρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας τῆς
ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ
πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐσθνηκῶς ἐν τῇ ὁδῷ τὸν μὲν
προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὕστερί-
54 ζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν,
πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν
55 ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν ἤδη θᾶπτον. αὐτὸς δὲ παρ-
ελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἡσυχος κατ-
εθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιω-
πῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἡρώτα
καὶ ἐπεὶ πύθοιτο ἐπήνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους
αἰσθοίτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν
ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

- 56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας
αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐ-
ζώνους οὐ πολλοὺς προύπεμπεν, ἐφορῶμένους ὑπὸ
Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὥς ὠτακουστοῦντες
καὶ εἰ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι τι, σημαί-

νοιεν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι ἄρχων
 δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ
 μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέ-
 γων. τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ 57
 ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίῳ ἐππέας, ὅτι αὐ-
 τῶν καὶ οἱ πεξοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις
 κατέλιπεν, ὥς μὴδ' οὗτοι ψιλοὶ ἐππέων ἴοιεν· τοὺς δ'
 ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ
 οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἴ τί πού ἐν-
 αντιῴτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ
 μάχοιτο, εἴ τέ τί πού φεῦγον ὀφθείη, ὥς ἐξ ἐτοιμο-
 τάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰὲς τεταγμένοι οὓς τε 58
 διώκειν θέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν
 τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως 59
 ἤγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχοῖ-
 το, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλαχῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ
 ἐπεμέλετο, εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον
 οὕτως ἐπορεύοντο.

Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις IV.
 ἀνδρῶν ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυ-
 ρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν
 παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὴ πέμ-
 πει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ
 κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου
 χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ ὅτι
 εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς
 σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσῃν τε εἶχεν ὁ Γα- 2
 δάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνέποιτο αὐτῷ· καὶ
 τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἥ προσιέναι μέλλοι. προσεπέστειλε
 δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὥς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ

τεῖχος ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτου χώρα
 παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα· ἤξιν δὲ καὶ
 αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν,
 εἰ δὲ μὴ, ὥς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος.
 3 ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὥς δυνατόν ἦν
 τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν
 ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς παρ-
 ἐλάβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα ἐνήδρευεν
 4 ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὥς ἐγγὺς ἦν τού-
 των τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους.
 ὁ δὲ Ἀσσύριος ὥς ἐγνώ προσιόντας τοὺς διερευνητάς,
 φεύγειν κελεύει ἄρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ
 ἵππους ὀλίγους, ὥς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄν-
 τας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὥς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδί-
 ωκον καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον· καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς
 διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὥς ἐδόκει ἀλώ-
 σιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας.
 5 καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἔφρευ-
 γον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ
 ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παῖει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν
 πληγῆς ἀμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον καὶ
 τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς
 διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ
 ὦν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν
 6 τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὴ ἠλίσκοντο μὲν δῆλον
 ὅτι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν τα-
 χίστους· ἥδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατα-
 τετρωῆσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεῖς
 καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι·
 δοκεῖν δὲ χρῆ ἀσμένους καὶ ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χει-

μῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶ-⁷
τον ἐθαύμασεν· ὥς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες
ἐναντίοι ἤλαννον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἦγε
τὴν στρατιάν· ὥς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρά-
ποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέλευσε
τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλ-
λοις εἶπετο ὥς ᾤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἄρ-⁸
ματα ἠλίσκετο, ἕνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιό-
χων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως,
ἕνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἠλίσκετο.
καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παί-
σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυ-⁹
χον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἳ μὲν εἰς τὸ
τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἳ δὲ
φθάσαντες εἰς πόλιν τινα τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἐν-
θα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατ-
έφυγεν ὁ Ἀσσύριος.

Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ¹⁰
εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ
τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὥς ἐπισκέψαιτο
τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομέ-
νω δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα
ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἤσθη τε καὶ εἶπεν,
Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις. Ἐγὼ¹¹
δὲ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ ἐπανα-
θεασόμενος ἦα ὁποῖός τις ποτε φαίνειν ἰδεῖν ὁ τοιαύ-
την ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅ,τι νῦν ἐμοῦ
δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν
οὔτε εἴ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἰδιον οὐδ' ὀτι-
οῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἐδοξά σοί τι ὀνῆσαι, οὔτω

- μοι προθύμως ἐβοήθησας ὥς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἷ-
 12 χομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεούς,
 ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺ πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ πατέ-
 13 ρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ νῦν δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μεῖζον παρ-
 εἰς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἔστιν;
 ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν
 ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι
 δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ
 14 Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπηύξατο,
 Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ
 θεοί, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους
 εἶναι. ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους, ὦ Κῦρε,
 ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξένια οἷα ἐγὼ <δοῦ-
 ναι> δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ
 θύειν τὸν βουλούμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στρά-
 τευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμ-
 βάντων.
- 15 Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε
 τῆς διώξεως· βουλούμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν Κύ-
 ρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπασμέ-
 νοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἱ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα συν-
 16 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὥς δ' ἔγνω
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδουσίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δειλίην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ᾔσθετο 17 τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα ἰδοὶ τετρωμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἔπεμπε, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου καὶ ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσι συνεπιμελέετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπιπονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆλος ἦν, ὡς καὶ τῶν 18 ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύσοντας.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ 19 ἡμέρᾳ κηρύξας συσιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον· τὸ γὰρ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι θανάσιμον. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμέν τοῦ γεγεννημένου πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστεράν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη, λέγω ὡς οὐ 20 δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μορῷ ἰέναι, ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἐάν τις κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων, ἔστι δὲ ἄλλα

- παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρθήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος, ὅπου ἂν ᾗ, οὐδὲν διάφορον πά-
- 21 σχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, εἰάν θεὸς θέλῃ, ἀμυνόμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δεῖξομεν τοῖς πολεμίοις ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἣν θεὸς θέλῃ· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρῶσιν ἔνθα κατέκανον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· εἰάν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ
- 22 θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἣν τι προσδέησθε· ἐπειδὴν δὲ ἔλησθε [καὶ ἀριστήση-
- 23 τε], πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξάν· ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στρατεύμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτου.
- 24 Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὕν-

τες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἣν μὴ αὐ-
 τὸς αἰὲ παρῇ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει,
 τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυ-
 κα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτὰ λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἴη
 τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἔαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ
 κἀκεῖνος βούλοιτο ἔαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς ἑαυ-
 τὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν 25
 καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γὰρ
 ἐστὶ χώρα ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολ-
 λὴν ἂν σοι χώραν ἐώην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν
 τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἔαν μὲν πόλεμος ᾗ, ὁ ἐπικρα-
 τῶν οἶμαι καρπώσεται· ἔαν δὲ εἰρήνην, δῆλον, ἔφη,
 ὅτι σὺ. ἔαν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὄπλα ἀνταίρηται
 σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὥς ἂν δυνώμεθα
 ἐκότεροι ἀμυνόμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι 26
 ἔπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὥς ἤκουσαν ταῦτα,
 πάντα ἐποιοῦν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι
 ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. καὶ ὁ 27
 Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς
 εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνήνεσε ταῦτα· καὶ
 ἐγένοντο συνθηκαὶ τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶ-
 ναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ διε- 28
 πέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νο-
 μάς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε
 καταθέσθαι, εἰ βούλονται, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ·
 τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἥγρον ὁπόθεν δύναιντο,
 ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν
 γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπι-
 τήδεια, ἢ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέραν τὴν
 στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

- 29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπιών, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἵππέων οἷς
30 ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξε τοιάδε. ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέῃ τι· νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα.
31 καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὁμνυμί σοι θεούς, οἳ καὶ ὀρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλείω εἰπεῖν.
- 32 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ὥκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δοῦς αὐτοὺς ἢ οἳ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὗ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἵππείας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἰδῆς ἔχοντα ὥστε σοῦ μὴ ἠττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι δοῦς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ'
33 ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὀρῶ γὰρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέντοι ὄρα εἰ
34 ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἤμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις· τῆς

γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα ὅσα μὲν
 ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπε-
 λαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες
 τούτων ἐκποδῶν ἤμεν· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δῆ-
 λον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσό-
 μεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα
 ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους
 ἡμῶν αὐτῶν ὀρῶντες. τάχ' οὖν εἴποι τις ἄν· καὶ τίς³⁵
 δῆτα οὐχ οὕτως ἐννεοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κῦ-
 ρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ
 τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διήγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο
 κυοῦσα, ἄρ' αὖ ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς
 ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς
 τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἐάν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα
 ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι³⁶
 πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐὰν δέ τις
 ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖ-
 νος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἔλῃ τὸν ἑαυ-
 τοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς
 ῥαδίως οἶμαι κρείττων ἔσται.

Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμε-³⁷
 λείας λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδά-
 τα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως
 ἂν σοι σᾶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὅποταν εἰς αὐτὰ ἴῃς·
 αὐτοὺς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ
 νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ
 τοῦτον; ὅ,τι δὲ ἡδύ σοι ὀρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν
 χαίρεις, ἔχων σὺν σαυτῷ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί,
 ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴῃς, ἐγὼ τε σοὶ

- 38 ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδά-
 τας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην
 ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι
 γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἑμαντοῦ.
 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθήσει μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω
 39 ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελ-
 θὼν φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο,
 συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας κα-
 λῶς οἰκοῖτο. ἤγρετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν
 οἷς ἠδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς
 μὲν καὶ γυναικας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφούς, ὥς
 40 δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν Γα-
 δάταν εὐθύς ὁ Κύρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων
 καὶ ὁδῶν φραστῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου,
 ὥς εἴη ἐν [τοῖς] ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.
- 41 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλω-
 νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐ-
 τὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν
 Γαδάταν ἠρώτα εἰ εἴη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγ-
 42 γὺς τοῦ τείχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ
 μὲν, ὧ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη,
 ὥμην καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτω τῆς πό-
 λεως ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στρατεύ-
 μά σου ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε
 ἔλαττον εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ
 ἐθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρ-
 εσκευασμένος τί ἐστίν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρ-
 εσκευάζοιτο ὥς μαχομένός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ
 τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευότατα τὰ ἑαυτοῦ
 φανεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὧ 43
Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺν μείονα
ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον·
νῦν δ' ἐπεὶ πλείονα δύνάμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ'
αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θανάμαζε· οὐ γὰρ τὸ 44
αὐτό ἐστι προσάγειν τε καὶ παράγειν. προσάγουσι
μὲν γὰρ πάντες οὕτω ταξάμενοι ὥς ἂν ἄριστοι εἶεν
μάχεσθαι, [καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφα-
λέστατα, οὐχ ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν] παριέναι δὲ 45
ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειρμέ-
νοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα
δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μη-
δαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαί-
νεσθαι. ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν 46
καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται
ἄθροοι ἐκ τοῦ τεύχους προσπείσειν πῃ, ὅπῃ προσμί-
ξειαν, πολὺ ἂν ἐρρωμενέστεροι συμμιγνύοιεν τῶν
παριόντων· καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις 47
μακρὰ καὶ αἰ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τεύχους
βραχὺ πρὸς τὸ ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπ-
ελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' 48
ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος
κατόψονται ἡμῶν· ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων
πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπ- 49
εξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπ-
αράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὧ ἄνδρες, ἔφη,
οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τεύ-
χους ἀπιέναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς
κρείττους εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ 50
ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ

ἤγεν ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.

51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τὼ δὲ δύο φρουρίῳ φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

V. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο ὅ,τι χρῆσθαι, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ,τι δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ 2 ἂν ὥς ἐκείνων λοίπην συστρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ὦχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, ἣν Κυαξάρη οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὥς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τῷ γυναιῖκα εἰσ-αγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέναι ἦσαν Κυαξάρῃ. 3 οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κυαξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὐς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξο- 4 τῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους σινομέ-νους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει ἥδιον

ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κναξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ὥχeto πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στρατεύμα.

Ὁ δὲ Κναξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς 5 παραμείνασιν ἱππεῦσι Μήδων· ὥς δ' ἦσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐίπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπῆντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κναξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κναξάρης 6 ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεωρεῖαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κῦρος προσῆλθεν ὥς φιλήσων αὐτόν κατὰ νόμον, ὁ Κναξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὖ, δακρύων δὲ φανερός ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους 7 πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κναξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικας τινάς, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθιστάμενος εἶπεν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ᾧ θεῖε, τί μοι 8 ὀργίζει καὶ τί χαλεπὸν ὀρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κναξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ᾧ Κῦρε, δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται

καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυ-
 κέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἑμαυτὸν
 μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ
 δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε
 9 καὶ μεγαλοπρεπῇ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν
 οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὧ Ζεῦ, χα-
 λεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἔχοῃν ταῦτα πεπονθέναι.
 ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδύ-
 ναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς
 ἔμοις ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ
 γὰρ ἄγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων
 εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντι-
 10 ἄξουσίν μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι
 ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ
 ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν
 δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆ-
 ναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε
 τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὧ Κυναξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ
 οὔτε ὁρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μή-
 δους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς ποι-
 11 εῖν. τὸ μέντοι σὲ θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖν αὐτοὺς θαν-
 μάξω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαί-
 νεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις
 ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι
 ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις,
 τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ
 διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖ-
 σθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς
 12 ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐκ

ἀπέπεμπον ἄνευ ἑμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάννυ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν ἔπειτα τὰναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, 13 μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκώς μηδὲ βουλευθεῖς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν 14 δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραχῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυμούμενος προᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἶην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶ- 15 μεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἐν ἑκάστον· οὐτῷ γὰρ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅ,τι κακόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς 16 ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθου πολλοὺς πολεμίους ἡθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρὸς τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ δεόμενος πειραῖσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγενόμην ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἦν δυνατόν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἠλθες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοί- 17

νυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπὲ πότερον ἀδικίαν τινά μου
 πρὸς σὲ κατέγνωσ ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Ἀῖνον, ἔφη
 18 ὁ Κρυάξαρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ,
 ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει
 πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνου
 ἀποστάντα ἢ τινος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν
 19 Δι', ἔφη, οὐ μὲν δῆ. Τί γάρ, ἐπεὶ <τῆς> νίκης γε-
 νομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων
 τῶν πολεμίων παρεκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν
 αὐτούς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ-
 τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν
 20 τούτοις ἔχεις τινά μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι; ὁ
 μὲν δὲ Κρυάξαρης πρὸς τοῦτο ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν
 ἔλεγεν ὥδε· Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἡδιόν
 σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γ', ἔφη, εἰπὲ εἴ τι ἀδικεῖ-
 σθαι ἐνόμισας ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι
 τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου τούτου
 μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην
 σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδίκουν, ἄλλως τε καὶ
 προπαρεσχηκῶς ἐμαυτὸν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ
 21 σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο
 ἐσίγα ὁ Κρυάξαρης, Ἄλλ' εἰ μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει
 ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τὸν τεῦθεν λέγε εἴ τι αὖ ἡδί-
 κουν ὅτι σοῦ ἀποκρινάμενον ἐμοὶ ὥς οὐκ ἂν βούλοιο,
 εὐθυμουμένους ὁρῶν Μήδους, τούτου παύσας αὐτούς
 ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ
 τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί
 σοι ἐπὶ τούτοις πάλιν ἦτουν σε οὐ ἥδη οὔτε σοὶ μείον
 ὢν δοῦναι οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν
 γὰρ βουλόμενον δήπου ἔπεσθαι ἤτησά σε δοῦναί μοι.

οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ τοῦ- 22
 τους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς καὶ οὓς
 ἔπεισα τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῦ ἐπιτρέψαντος.
 εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅτι ἂν διδῶς,
 ὥς ἔοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν 23
 ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν
 πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον
 ἤλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνῶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ
 ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ
 μὲν ὄπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε
 μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν
 νῦν ὀρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας,
 τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ 24
 δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώ-
 ραν αὐξανομένην ὀρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειου-
 μένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα,
 τὰ δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν
 συγκαταρροῦντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρηκότα·
 τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι
 μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴ-
 ποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 ὅτι γινώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως 25
 εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
 τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὥς μὲν ταῦτα ἂ σὺ πεποίηκας
 κακὰ ἐστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
 ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσῳ
 πλείονα φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν 26
 τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ
 ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ

σοῦ ὁρᾶν οὕτως ἀνύξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
 ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γέ ἐστὶ πῃ ταῦτὰ ἀτιμίαν φέ-
 27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδιόν σοι
 δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὥς σὺ νῦν
 ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ
 μᾶλλον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς
 γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρὰ γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 σοῦ ἦττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μέγала
 28 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
 δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἀλλ'
 εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέσσαι οἷά σοι φαίνεται. τί
 γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
 σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωρι-
 μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
 29 τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύον-
 τας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
 σαι, τούτους οὕτω διατιθεῖν ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ
 σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
 30 σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἀνθρώποι
 ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις
 τὴν γυναιῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
 αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ
 εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
 δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίῃ σε
 31 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ
 πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὓς σὺ ἡγαγες Πέρσας οὕτω
 θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἡδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
 ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολε-
 32 μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ',

εἴ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλοι εἶτα οὗτος τοῦτο ἀκούσας λαβὼν οἴχοιτο ἅπαντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς σοῖς πλουτοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἂρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζεις; νῦν μέντοι ἐγὼ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33 ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβὼν ὥχου πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὖξεις σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει, ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετήματ' εἶ- 34 ναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφνύλattu ὥς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλεον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γὰρ τοι ἐγὼ Μῆδων ἥρουν διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἐαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, 35 Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγὼ σοι πρότερον ἔχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὃ ἂν δεηθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, ἐὰν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μού σε ἀντασπάζου με εὐεργέτην τε νόμιζε, ἐὰν δ' ἐπὶ

- 36 θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κυμαξάρης, καλῶς λέγεις· ἀγὰρ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἧ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.
- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅτι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἡσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κυμαξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυμαξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι,
- 38 οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κυμαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκεύ-
- 39 αζον τὰπιτήδεια τῷ Κυμαξάρῃ· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ Κυμαξάρης ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, ὁ δ' ἔκπωμα, ὁ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἓν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδώ-
- 40 ρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κυμαξάρην μεταγινώσκειν ὥς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτούς ἀπ' αὐτοῦ οὔθ' οἱ Μῆδοι ἥτιόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.
- 41 Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυμαξάρης ἡξίου τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδὼν αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυμαξάρῃ· ἢ οὐχ ὀρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπαιρόμενοι πάρεσιν; οὐκουν καλῶς ἂν πράττοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην.

ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν ἀγαθοὶ
πολὺν ἀθυμότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺν ὑβρι-
στότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μα- 42
κρὰν ἦκων δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντ-
ασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν·
ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέψομαι. αὖριον δ', 43
ἔφη, πρὸ δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται οἱ ἐπι-
καίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες σὺν σοὶ ὅτι χρὴ
ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμβαλε <βουλήν> παρ-
ὼν περὶ τούτου πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι ἢ
καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τούτου ὁ μὲν 44
Κυαξάρης ἀμφὶ δείπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κῦρος συλλέξας
τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμ-
πράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ηὔξάμεθα, πάρ-
εστι σὺν θεοῖς. ὅπη γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν
τῆς χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρῶμεν μειου-
μένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους
γίγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
γεγεννημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶ ἂν μᾶλλον
ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ
τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὥς πλείστοις συν-
δοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἐμὸν ἔργον
ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν 46
μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν πείσαι δέῃ, ὁ πλεί-
στους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν
λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι.
μὴ μέντοι ὥς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἷον ἂν εἴ- 47
πητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὥς

τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἐκάστου δήλους ἐσομένους οἷς
48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάξεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
τάπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται πε-
ρὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλεύωνται τούτου πειράσομαι
ἐπιμέλεσθαι.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαρόντες Ι.
καὶ δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραία πρῶ
ἦκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι.
ἕως οὖν ὁ Κυαξάρχης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολλὸς
ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ
Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ
μένειν, οἱ δὲ Ἑρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις
καὶ Γωβρύαν· Ἑστιάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον
προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ 2
Κῦρος γινώσκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ
φόβῳ μὴ λυθείη ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γα-
δάτα, δῆλος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ἑστιάσπου τοῦδε πεπεισμέ-
νος ταῦτα γινώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνα- 3
τείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἥ μὴν
μὴ ὑπὸ τοῦ Ἑστιάσπου πεισθεὶς ταῦτα γινώσκειν·
ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰμὰ
παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς δι-
ελεγόμην, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῶ ἔχεις [ὑπὲρ τῆς
διαλύσεως τοῦ στρατεύματος] ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἰ- 4
πεν, Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ Ἑστιάσπαν τόνδε κατατιπῶμαι.
Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἑστιάσπας, ὦ Κῦρε·
ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτῃ τῷδε τοσοῦτον μόνον ὥς
οὐχ οἷόν τέ σοι εἶη στρατεύεσθαι, λέγων ὅτι ὁ πατήρ

5 σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περίβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἣ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑστάσπας, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

6 Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. ἐν δὲ τούτῳ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κυαξάρης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεῦεσθαι [καιρὸς] ἔτι δοκεῖ [εἶναι] ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἣ γινώσκει. ἐν τούτῳ πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἤμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὥς ἐκείνοις ἦν 8 ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὥς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὥς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλή-

θους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν ὥς καὶ ὑμεῖς ἐπί-
 στασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος ὃ ποτε φήσας εἶναι 9
 Κύρου συγγενῆς ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κνα-
 ξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν·
 οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι,
 ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρατευόμην· καὶ 10
 γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ
 περὶ τῶν ἡμετέρων φρουρίων ὥς ἐπιβουλευσομένων
 πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν·
 καὶ ταῦτ' ἔπραττον τὰ οἰκεία δαπανῶν. νῦν δ' ἔχο-
 μεν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι δὲ ἐκείνους,
 εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῶν πολεμίων.
 ὥς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν οὔσαν, τάδε δὲ ἐορ-
 τήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν
 πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ 11
 ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινώ τὴν Κύρου
 δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπει-
 σιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀνα-
 πνεύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν
 ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει
 ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' 12
 ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στρατεύμα,
 τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθιενέστερα γίγνοιτ' ἂν, τὰ δὲ τῶν
 πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα
 ἀφῆρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους
 ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται·
 ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι [καὶ ἐπι-
 γενήσονται]· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάννυ ἐν τάχει
 πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. τί δῆτα 13

ἐγὼ Κρυαξάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύ-
 σεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον.
 ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ
 14 ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσ-
 ἔρχεται μὲν γὰρ δῆπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν
 αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπου-
 σιν οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς
 οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου
 μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
 μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμέ-
 νοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς
 15 δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως
 ἀγαθὸς ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὅς λιμῶ καὶ ρίγει δύ-
 ναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω
 στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς
 καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμη-
 χανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι,
 τόδ' ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστα πειραῖσθαι
 τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὥς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν
 δ' αὐτοῖς ὥς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα
 γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν
 πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται
 16 δὲ ὁπότεροι ἂν ἥττους ᾖσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέρο-
 μεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
 πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότε-
 ρον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια
 ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτρι-
 ῶσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδίαν μᾶλλον πάντ'
 17 ἔσται. ὃ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει
 πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε.

ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέιπερ καὶ ὡς οἰκοῦμεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσθορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ ἡμεῖς 18 τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες θυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἶμαι θυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστά- 19 μνοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος αὐτῶν, ἦν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦ- 20 ρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φάμεν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστ' ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. ἐκ 21 τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρῆξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο 22 μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23 τα, ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἐνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι· ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποίησατο, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ αἰὲ μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω τῇ

24 ἰσχύι ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν
 οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν ὁπόθεν ἂν ὥς
 πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς προ-
 νομάς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρα-
 τιᾷ τὰπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνειεν καὶ
 ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως
 25 ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοντο. ὁ μὲν
 δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἰχοιτο ἐπὶ Λυδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλλα
 26 κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὥς ὑπεκτίθειτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γιννώσκων ὅτι οἰχοιτο
 συστήσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρ-
 εσκευνάζετο ἐρρωμένως, ὥς μάχης ἔτι δεῆσον· ὥστ'
 ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τοὺς μὲν ἐκ
 τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν φίλων
 λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο
 καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἴ τις ὄπλον διδοίη καλὸν
 27 οὔτ' εἴ τις ἵππον· κατεσκευνάζετο δὲ καὶ ἄρματα ἐκ τε
 τῶν αἰχμαλώτων ἄρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν ἐδύ-
 νατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν πρόσθεν οὔσαν
 καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν ἄρματηλασίαν κατ-
 ἔλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ
 καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς
 ἄρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι.
 28 ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἶδος ἦν εἶναι τῆς δυνά-
 μεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο
 ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδέν

μέγα [βάρος] συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια
 τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις
 δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ'
 αὐτοῖς εἰς μὲν ὥς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ
 βέλτιστοι· ἄλλοι δ' εἰς τριακόσιοι οὗτοι, οἱ οὐδ' ὅτι-
 οὖν τοὺς πολεμίους βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν 29
 διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατε-
 σκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ ῥα-
 δίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἥττον γὰρ ἀνα-
 τρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνι-
 όχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος
 δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὥς δύνωνται
 ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνι-
 όχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσ- 30
 ἔθηκε δὲ καὶ θρέπανα σιδηρᾶ ὥς διπήχη πρὸς τοὺς
 ἄξοντας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω
 ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβαλόντων
 εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὥς δὲ τότε Κῦρος
 ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι
 χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ
 κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ
 <αί> αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν 31
 οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Λυ-
 δίας καὶ μαθεῖν ὅ,τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐ-
 τῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυ-
 λάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ
 Ἀράσπα τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγκάσθη
 προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ ἀπ- 32
 ἔφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι·

ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους
 33 ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπειλήσῃ τῇ γυναικὶ ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἔκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὥς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι
 34 πάντα. ὁ δ' ὥς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνοῦχῳ καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναικᾶ, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ
 35 ἔφη κωλύειν. ἐλθὼν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναικᾶ, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρῦειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μὴ τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κύρου.
 36 Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρωτος ἠττήσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα δοκοῦντας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἐμαντοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συνῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιὸς εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα
 37 τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἰ οἷός περ καὶ τᾶλλα, πρῶός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι

ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. ὥς γὰρ ὁ θροῦς δι-
 ἤλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί
 μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν
 ἔχειν ἐμavτόν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὥς ἡδικη-
 κότες ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ τοίνυν 38
 ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοί
 τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα
 ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅτι ἐγώ
 σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην [αὖ χρήσιμος]. Εἰ τοίνυν, 39
 ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς
 πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν
 πολεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ
 ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν
 παρέχοιμι. Ἐλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰ- 40
 δὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βου-
 λευμάτων κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν,
 ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθῆναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι.
 Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἥδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως
 ἐν τῶν πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλή-
 σαντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἡ καὶ δυνήσκει ἀπο- 41
 λιπεῖν, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς· νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα
 μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἑρωτος. οὐ γὰρ δὴ
 μία γε οὖσα ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα
 καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρᾷ καὶ ταῦτά ἅμα βού-
 λεται τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι
 δύο ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ
 καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχυρὰ ἐπι-
 χειρεῖται. νῦν δὲ ὥς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ
 ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πο- 42

- ρεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα ἀκεί-
 νοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν,
 οὕτω τε ἐξάγγελλε ὥς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγό-
 μενα ἐμποδῶν μάλιστα' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν.
 εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι
 ἐμβαλεῖν ποι τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούον-
 τες ἦττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις
 43 φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ'
 ἐκείνοις ὅτι πλείστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν
 ἐγγύτατα ἡμῶν ᾖσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέ-
 ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ
 ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ-
 ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχ-
 θαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ
 44 ἄλλη μετατάττωνται ἐξ ὑπογύου, ταράσσονται. Ἀράσπας
 μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτά-
 τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμ-
 φέρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.
 45 Ἡ δὲ Πάνθεια ὥς ἤσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσ-
 παν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ
 Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν
 γὰρ ἐμὲ ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι
 ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον·
 καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρ-
 ἔσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατήρ τοῦ νῦν βασιλεύον-
 τος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχεί-
 ρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων·
 ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν
 46 πρὸς ἄνδρα οἷος σὺ εἶ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα ὁ
 Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἥ δ' ἔπεμ-

ψεν. ὥς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τᾶλλα δὲ ἥσθητο ὥς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χιλίους. ὥς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθύς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὥς δ' εἰδέτην 47 ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὥς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαυτοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὅμοιος εἶναι περὶ ἐκείνον οἷόσπερ ἐκείνος περὶ σέ;

Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβρα- 48 δάτας· καὶ ὥς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μείζον εἰπῶ ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίνεσθαι ὥς ἂν δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ 49 χομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐτίς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν 50 Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειράτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνοις· αὐτὸς δὲ ὥς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξεύξατο δὲ τὸ 51

ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρουμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· [ἢ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια.] τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

52 Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρρουμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἶόν τε εἶη καὶ ὀκτάρρουμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριώρουρον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τρο-
53 χοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἐαυτῶν φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαξε δ' ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον
54 ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίου πείραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἕκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώ-
55 γιον. ὥς δ' ἔγνω εὐπορον οὔσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὥς ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

II. Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰν-

δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἤδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὣν ἐδέου, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν² ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθα κατεσκηνώκατε φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστον· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὥς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τάκεϊ μαθόντες ὅ,τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγγέλλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑψηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίπερ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἡδέως ἀκούσαντες καὶ ξενισθέν-³τες τότε παρὰ Κῦρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὥς δυνατὸν τάχιστα.

Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρ-⁴εσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὥς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ὣν ἔδοξε τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο⁵ ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἐώρα ἐπιμελομένους

τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔδονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἔνεκα μελε-
 6 τῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεω ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεω ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν.
 8 καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπεῖκει Κῦρος Κυναξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεω καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγ-
 μένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἑφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

9 Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖστος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο καὶ
 10 δωρουμένους οἷς δέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶ-
 ναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιοφόρους, Αἰγυπτίους

δὲ προσπλεῖν, καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἵ-
 ἀπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυ-
 πρίων στράτευμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας
 καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγό-
 νας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ
 σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ
 Ἰωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἑλλη-
 νας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἡναγ-
 κάσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λα-
 κεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρά-
 11 τευμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, προΐεναι δὲ μέλ-
 λειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος
 τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω [Συρίας], καὶ
 ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν
 δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο
 γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκουντο παρ' ὧν
 ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας
 κατασκόπους ὡς αὐτομόλους· ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ
 12 στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φροντίδι τε ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός,
 ἡσυχαιτέροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων, [φαιδροί τε
 οὐ πάννυ ἐφαίνοντο,] ἐκκυκλοῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα
 ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.

Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ
 13 στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμά-
 των καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη
 τις γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια· προεῖπε
 δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν
 ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ
 κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

- 14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα
ιδῶν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἤλθον ἐκ τῶν πο-
λεμίων, πάννυ εἰκότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δο-
κεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ
πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺν
πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους,
πολὺν δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ
15 πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν,
ἔφη, τί δῆτα ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἡγ-
γελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα
ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἡκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ
πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχον-
τες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἦν τότε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα
δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν
τὰς ἀκροβολίσσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι
16 τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὀπλισά-
μενοι τοὺς πεζοὺς τότ' ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἱπ-
πεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσ-
έρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδοδοκιμά-
κασι, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν προσελαύ-
νειν διανενόηται ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμε-
17 νος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἐστήξει
ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς φυγὴν, ἀλλ'
οἳ τε ἵπποι εἰςὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἄρμα-
σιν, οἳ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐστᾶσι ξυλίνοις τὰ ὑπερ-
έχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι,
δρέπανά τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμονται, ὥς
ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων·
18 πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν,
ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο

ιδόντες· ἔτι δὲ πύργους προσίασιν ἔχοντες ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα 19 ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν ἤρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν Σύρους ἡττημένους ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φεύγων ὄχρετο· ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπου ὅτι αὐ- 20 τοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὥς ἄμεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρ-
όντες ὠφελοῖεν.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάν- 21 τας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἰ τινες ἐσκυθρῶπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετεθήσαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσιν ἐξαγγελθείη τι ἔργον ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἡσθείη ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσιν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, 22 ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ

καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοοῦμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὥς μάλιστα, ἵνα θᾶπτον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὥς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τὰπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶπτον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐτοῖς,
24 πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δὲ τις ἄλλη πη γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὥς χρεῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

25 Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχὰ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τετραποσι χρῶμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλεον ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ
26 ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἄν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἔκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς

ὑδροποιεῖν· πολλή γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν
 οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει.
 ὥς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήμασι περι- 27
 πίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐ-
 θὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες
 οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, 28
 ὕδατι μεμαγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρ-
 τοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ
 πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκεύασται. μετὰ δὲ
 τὸν σῖτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν μείον ἔχουσα
 ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον 29
 ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι.
 ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν
 ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπ-
 ἄγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀν-
 ἔχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαπῃ ἔκ τε τοῦ θάλπου εἰς τὸν
 ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν
 προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν στρω- 30
 μάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν
 γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρω-
 μάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε ὥς οὐχ ἡδέως καθ-
 ευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐσθῆς μέντοι ὅτῳ
 ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνουντι καὶ
 κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὅψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι ὅσα 31
 ἐστὶν ὀξέα καὶ ὀριμέα καὶ ἄλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖ-
 τόν τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνω-
 μεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σῖτον λαμβά-
 νειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς
 σιτοποιησώμεθα· τοῦτο γὰρ κοινώτατον τῶν σιτοποι-
 ικῶν ὀργάνων. συνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθε- 32

νοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος
 μικρότατος, ἣν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δε-
 ῆσει. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ
 ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἥρτηται· ὧν κατατριβο-
 μένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἣν μὴ τις ἔχη
 περίζυγα. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι,
 ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ
 33 ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκείνος καὶ
 τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνη λόγ-
 χην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ξύλα
 περίπλεω καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς
 πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι.
 ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα
 34 πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται·
 τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ
 ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ'
 ἄμαξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην
 καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα
 35 καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνονται. τὰ
 μὲν οὖν εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφό-
 ρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παρ-
 ιέναι ὅτου ἂν τις τούτων ἐνδέηται· ἡμεῖς γὰρ τού-
 των ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω
 ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε,
 36 καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς
 δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογε-
 γραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδοδοκιμασμένους καὶ
 τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ
 τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τούτων δὲ χορὴ τοὺς μὲν
 ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγ-

κάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμι-
 νύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους
 δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἀμαξῶν κατ' ἱλας πορεύ-
 εσθαι, ὅπως ἦν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε,
 καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα
 τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ 37
 ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκτονας καὶ
 σκυτοτόμους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν
 τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου
 μὲν τάξεως ἀπολελεύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βου-
 λομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσου-
 νται. ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν 38
 τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰπι-
 τήδεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερή-
 σεται· ἐπειδὴν δ' αὖται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πω-
 λήσῃ ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων
 πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ
 τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύ-
 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς 39
 ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς
 ἢ μὴν πορεύσεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν
 ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ 40
 ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι
 ἐπὶ τῇ ὀρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχη, σημα-
 νοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα
 ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμό-
 νας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος 41
 τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάντες συμβάλλετε,
 ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας καταμάθῃτε.

III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρματο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὥς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τι ἐνδεό-
 2 μενος γνοίῃ, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυζάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν, ὥς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὥς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὀρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὕπισθεν δὲ ἢ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπο-
 λείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέ-
 3 λοντο ὥς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενοτέρα εἴη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὥς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσai τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ
 πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἑκάστους τά-
 4 ξιν ἰέναι, εἴ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως· ὥστ' ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὥς μὴ ὑπολείποιτο. καὶ οὕτω ποιούντων οὕτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σωότερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

5 Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ

ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
 καὶ ὑποξύγια δὲ ἐώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
 καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἀφορῶντες ἐδόκουν
 καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν,
 ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐρίγνωσκον ὅτι εἴη που
 πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμ- 6
 πει τινὰ ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ
 δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ
 ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ,τι ἂν αἰὲ καὶνὸν ὁρῶσιν ἐξ-
 ἀγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν
 καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ
 πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
 οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον. αὐτοὺς δὲ τὸ 7
 ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρὰσκευ-
 άσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ
 πρῶτον μὲν ἀριστᾶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένον-
 τας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ 8
 δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ
 ἄρμάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν
 σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ
 οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πε- 9
 δίον· συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ ληφθέν-
 τες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ
 στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ
 ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλη-
 θος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ Κύρος 10
 ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ
 στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον, Ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ
 τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν
 παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε ὥς

- ἐγγὺς ἤδη εἶητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ
 11 μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιῶντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· καὶ ἐχθρὸς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταὐτὸ τοῦτ' ἐπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστίν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φρυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν ὥς ἐγὼ βούλομαι.
- 12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὥς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὥς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνωνται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δ' ἐσμὲν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς.
- 13 καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν αἰεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὥς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὴν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξης δὲ μηδαμῇ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἰ σκοπαί σοι δια-

μένωσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατείναντές
τινες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως
τοὺς ἄνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπὴρ- 14
ρέται ἡλαννον εὐθύς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς
καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ
πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος
γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπηδήσας 15
ἐκ τῆς ἑδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ
ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν
τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν, "Ἄνδρες φίλοι, ἦκει
ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους
δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡτ-
τηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο οὔτ' ἐμὲ φοβηθείς, ἀλλ' ὑπ'
ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων
σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγεῖλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοι ὑπε- 16
σχόμην, ὧ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν
τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὧ ἄν-
δρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ
ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν,
ἣ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν 17
Ἀράσπαν καὶ ἐδεξιούντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τού-
των μὲν τοίνυν εἴη ἄλις, "Α δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι,
ταῦτ', ἔφη, διηγοῦ, ὧ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττου
τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείου τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον
γὰρ μείζω οἴηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας
ἰσχυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς 18
ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην ὁπόσον τὸ στρατεύμα
ἐστὶν ἐποιοῦν· συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτός. Σὺ
μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα,

ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποι-
 εῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν
 19 πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάν-
 τες τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ
 ἵππεῖς πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετ-
 ταράκοντα στάδια· πάννυ γὰρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε
 20 εἰδέναι ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι,
 ἔφη ὁ Κῦρος, πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν
 τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον
 εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον
 γὰρ σφίσι καὶ οἶκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων.
 καὶ ὁ Κροῖστος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς
 οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφα-
 λαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ
 Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ
 περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' οὐ-
 21 τοι ἂν εἶδεῖν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἂ
 μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμεῖς δὲ
 χορή, ὧ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴ ἐνθέν-
 δε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ
 ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ
 ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὐρίον
 δὲ πρῶ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χορὴ ἀρι-
 στῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ,τι ἂν πράττειν
 αἰεὶ καιρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ,
 ἔφη, ὧ Ἀρσάμα, . . . , τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ
 ἔχετε, καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ
 δὲ τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους
 μεταξευγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ

λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἴκοσι τέτταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, 22
 ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξιν εἰς τοσούτους τεταγμένοι
 πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ
 δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
 τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμίους
 βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν γάρ, 23
 ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυρίους ἂν
 μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις
 μαχοίμεθα. ἐξ ὧν μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυ-
 νῶ οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσῃ αὐτὴν
 ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, 24
 ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξότας. τούτους γὰρ
 πρωτοστάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολο-
 γοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; προ-
 βεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ
 μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν
 πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅτι δ' ἂν κα-
 κουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ
 τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους μέντοι στήσω 25
 τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε
 ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην
 ποιούντων οὐδὲν ὕψελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγας οὐτ'
 ἄνευ τῶν πρώτων οὐτ' ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ
 ἀγαθοὶ ἔσονται, ὕψελος οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, 26
 ὥς παραγγέλλω τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν
 ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὥσαύτως τοὺς λόχους καθίστατε,
 καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὥσαύ-

27 τως. σὺ δέ, ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους
 ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγγελλε τοῖς σταντοῦ ἐφορᾶν τε
 ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐτὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦ-
 σιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ μαλακνυομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυ-
 ρῶς· ἣν δέ τις στρέφεται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ
 ζημιοῦν. ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρ-
 ρύνειν τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ
 δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν
 28 τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν
 ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ
 ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ ὅπως τὰ ξεύγη τὰ τοὺς
 πύργους ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος.
 29 σὺ δ', ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ
 τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ
 ὑπηρεταὶ σου ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προΐοντας τοῦ
 30 καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις
 τῶν ἄρμαμαξῶν αἷ ἄγουσι τὰς γυναικας, κατὰστησον
 αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ
 ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει καὶ ἐνεδρεῦ-
 ειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοὺς πολεμίους, ἣν κνκ-
 λοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει
 ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλωνται,
 31 τοσοῦτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθενεστεροὺς γίνεσθαι. καὶ
 ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρτα-
 γέρσα, τὴν χιλιοστὺν ἐκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν
 32 ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σύ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδά-
 τα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὺν ἥς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν
 μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὕπισθεν
 τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα
 πρὸς ἐμὲ ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ

δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι ὥς πρῶτους δεῖσον ἀγωνί-
 ζεσθαι. καὶ σὺ δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις 33
 ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάπτου· ποίει δ'
 ὅ,τι ἂν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν 34
 ἄρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν
 ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων
 ἄρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἑτεραι ἑκατοστῦες τῶν ἄρ-
 μάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς
 στοιχοῦσα ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ
 τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταπτεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ
 σοι, Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον
 τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο
 δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
 ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἄρμασι Πέρσας, Ἦ καὶ
 ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ἀπε-
 κρίναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίσθαι, διεκλή-
 ρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίστα-
 το, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ 37
 ἀπιδόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδειπνοποι-
 οῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ-IV.
 λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἔξω-
 πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ
 καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὦπλιζον δὲ καὶ ἵπ-
 πους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς μὲν
 μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν
 ὄντας παραπλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ,
 ἦνθι δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρρουμον ἄρμα καὶ 2

ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν
 λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι,
 προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια <χρυσοῦν> καὶ χρυσοῦν
 κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς
 καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη
 στολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ. ταῦτα
 δ' ἐποίησατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρουσαμένη τὰ
 3 ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο
 τὴν Πάνθειαν, Οὐ δῆπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν
 σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποίησω; Μὰ Δί, ἔφη ἡ
 Πάνθεια, οὐκουν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γὰρ
 ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἷόσπερ ἐμοὶ δοκεῖς
 εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα
 ἐνέδυε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο
 δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδά-
 τας ὠπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλι-
 στος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρ-
 χούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηγιόχου τὰς ἡνίας
 5 παρεσκευάζετο ὥς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐν
 δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρ-
 όντας πάντας ἔλεξεν, Ἀλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ-
 τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μεῖζον
 τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι
 καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἑν
 ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα
 6 παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δὲ οὐ-
 τως ἔχουσα πρὸς σὲ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι
 τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἥ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν
 μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέ-

σασθαι μᾶλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμνηστήν ἡξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χά-
 7 ριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμαλώτον γενομένην καὶ ἐξαι-
 ρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε με ὥς δούλην ἡξίωσε κεκτη-
 σθαι οὔτε ὥς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε
 δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ 8
 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπε-
 σχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ἥξειν
 αὐτῷ σὲ πολὺν Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ
 ἀμείνονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς 9
 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς
 τὸν οὐρανὸν ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι
 φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί, ἀξίῳ δὲ Κύρου
 φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς
 θύρας τοῦ ἄρματιον δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ το ἄρμα. 10
 ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ
 ὑψηνίохος, οὐκ ἔχουσα ἢ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως
 ἀσπάζαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν
 προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἢ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συν-
 εφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβρα-
 δάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε καὶ ἄπιθι
 ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναί 11
 λαβοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἁρμάμαξαν καὶ κατα-
 κλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι,
 καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ
 ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν
 ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κύρος, ἢ δὲ στρατιὰ 12

- παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
 πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
 13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
 οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
 κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησάμενοι ὧν
 μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
 14 ἀγῶνα ἵεναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον
 πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
 τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πο-
 λέμιοι καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
 λεμίων οἱ πολλοὶ συνήττηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
 ἀμάχητοι ἑκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
 προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
 ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρή-
 15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
 λοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
 τας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
 16 ἐκποδῶν γένοιτο. ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, ἅρματα μὲν ἔχοντες ὥπλισμένα πρὸς ἅπλα
 τὰ τῶν πολεμίων, ὥς δ' αὖτως καὶ ἱππέας καὶ ἵππους
 ὥπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὥς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
 17 πεξοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε,
 Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὥπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
 δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ
 ὥς ποιεῖν τι καὶ ὀρᾶν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον
 ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάνυ ὀλί-
 18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις
 αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵπ-
 πων ἰσχυριζομένῳ· ἣν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ

πυρρομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν
 ἐπαρήξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμνηχανεῖν
 ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖ- 19
 σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδε-
 νὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται,
 λεξάτω· εἰ δὲ μή, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευ-
 ξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἢ τε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ 20
 ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἄπερ
 ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἐαν-
 τὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσ-
 ωπον καὶ λόγους.

Ζ.

¹ Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ πιεῖν ἔτι οὖσιν ἄμφι τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐστηκὼς ἀπαρξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποιοῦν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐκέλευεν. ὠπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανεῖνῳ ἐνὶ ἑκάστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· τοσοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου

³ ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγγατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμάτο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ

⁴ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον

ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὄρῶν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἦρ-⁵ χοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσιὸν καθορᾶν. ὥς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φάλαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, ὥς πάντοθεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ Κῦρος ⁶ ὄρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἤγειτο. κατανοῶν δὲ ὥς πρόσω τὸν καμπτήρα ἑκατέρωθεν ἐποίησαντο περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δῆλον ⁷ ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὥς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὥς ἅμα πάντοθεν μα-
χούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι ⁸ βουλεύεσθαι; Πρὸς γε ἂ ὀρῶσι· πρὸς δὲ ἂ οὐχ ὀρῶ-

- σιν ἔτι κἀκίον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεξῷ ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾷς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπον. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ 9 παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὀρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἐπесθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἀρμάτων. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπι- πεσούμεθα. παρέσομαι δὲ κἀγὼ ἢ ἂν δύνωμαι τάχι- στα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.
- 10 Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σω- τήρ καὶ ἡγεμὼν ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἀρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσ- βλέψειε τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες, ὥς ἡδὺν ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἄγών ἐστίν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἢν νενικήκατε καὶ περὶ 11 πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν παριῶν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν ποτε ἔτι θεοὺς αἰτια- τέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε καὶ 12 ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς

τόνδε· νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις
πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' 13
αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὧς ἄνδρες, ὅτι νῦν ἄθλα
πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν, κατακαί-
νειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι,
ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τὰναντία τούτων.
ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ
κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχροὺν ἐκὼν εἶναι προσήσομαι. 14
ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν πρόσθεν συμ-
μαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὧς ἄνδρες, τί
δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἶαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς
μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἶαν οἱ κακοί.

Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ 15
ὁ Ἀβραδάτας παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας προσ-
ῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλησίον
τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ
Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις ἔλεξεν, Ὁ μὲν θεός,
ὧς Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίους, συνηξιώσέ σε καὶ τοὺς
σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ
τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἥδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι
Πέρσαι οἱ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔβονται καὶ οἱ ἐψό-
μενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσουντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνί-
ζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' 16
ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὧς Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ
πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα
ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παντοδαπῇ
στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται
ἢ ἄρματα· ὥστ' ἐγώ, ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν
τάξιν, ἡσχυνόμεν ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω πολὺ μοι δο-
κῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' 17

- εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους οὓς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· Ὅταν μέντοι ἴδῃς τούτους φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις
18 ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαντοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἔως ἔτι σοι σχολή, ᾧ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαντοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυνε καὶ ταῦτ' ἐποίει.
- 19 Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ ἦν φθάσωμεν τοὺς πολεμίους κατακινόντες, οὐδεὶς ἡμῶν
20 ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὔτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς παρέρχομαι· ἀλλ', ᾧ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἦν τί που μένη πο-
21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ'

εἰπὼν προήει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἀρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων ἀλλ' ὁπόταν αἰσθῇσθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἐνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο 22
 νετο ὁπισθεν τῶν ἀρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὥς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρότετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμῆλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δε- 23
 ξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἧ αὐτὸς ἐπορεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὥς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στρατεύμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς φά- 24
 λαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν

- μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάν-
 τοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ
 ὀπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι
 25 πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ ὡς ὁ Κῦρος [εἶπε] παρήγ-
 γειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
 μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ
 τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἥνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς
 εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός.
 26 μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ
 ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθύς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων
 λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν
 ταχίστην συνεμίγνυν· οἱ δὲ πεξοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι
 ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔν-
 θεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας
 προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς
 πολεμίοις.
- 27 Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦ-
 ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεῖς
 τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι
 αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν
 ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφρευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ'
 ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι
 28 ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων
 τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἄρ-
 ματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέ-
 βαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ
 τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ
 τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἠλίσκοντο.
- 29 Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλ' ἀνα-
 βοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάττων τῷ κέντρῳ·
 συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματηλάται. καὶ τὰ
 μὲν ἄρματα ἔφρευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ ³⁰
 δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ διάττων εἰς τὴν τῶν Αἰγυπ-
 τίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ
 οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
 λοθι δῆλον ὥς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
 ἐκ φίλων συμμάχων ἡθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ
 ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἐταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτρά-
 πεξοι συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὥς εἶδον
 ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
 ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
 το. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἥ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ ³¹
 δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μέ-
 νειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς
 τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ
 πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις
 καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα
 βία διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιη- ³²
 γήτῳ τούτῳ ταράχῃ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμά-
 των ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας
 καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐν-
 ταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ ἀπέ-
 θανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἥ μὲν ὁ Ἀβρα-
 δάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπείσπεσόντες
 τεταραγμένους ἐφόνευσαν, ἥ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ
 Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι
 τοῖς Πέρσαις.

Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν ³³

- καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ
 καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἷ τε ἀσπίδες πολὺν
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὅμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 34 δας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν-
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχον-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι,
 ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα
 ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύρ-
 ρων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν οὔτε τοὺς
 τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνατεταμένοι τὰς
 35 μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν
 δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων
 καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοή τῶν μὲν ἀνα-
 καλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελενομένων, τῶν
 δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων.
- 36 Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα-
 ραγίγνεται. ὥς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἐωσμένους, ἤλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἔπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανεν εἰς τὸ
 ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 37 πολλοὺς κατακάλνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ἦσθοντο,
 ἐβόων τε ὅτι ὀπισθεν οἱ πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεξοὶ καὶ ἱππεῖς, πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κῦ-
 ρου ἵππῳ καὶ πατούμενος παῖει εἰς τὴν γαστέρα

τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγεῖς σφα-
 δάξων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. ἔνθα δὲ ἔγνω ἄν τις 38
 ὅσου ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ
 αὐτόν. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπε-
 σόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἐπαιον, ἐπαίοντο.
 καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου
 ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
 ὥς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιο- 39
 μένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρ-
 ῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ
 τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα
 τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν
 ἐκέλευεν. ὥς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μη-
 χανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ
 καὶ κατασκέψασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν 40
 τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἄρμάτων, φευγόντων,
 διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐ-
 δαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν
 Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν
 κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς
 ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποιοῦν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἐπα-
 σχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι 41
 ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας
 τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα.
 πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν πότερα βού-
 λονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων
 αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ
 δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες

- 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν,
 Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μά-
 χεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τὸν τεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰ-
 γύπτιοι, τί καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ
 Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, [Εἰ τῶν τε συμμαχο-
 μένων μηδένα προδόντες σωθείητε] Τά τε ὅπλα παρα-
 δόντες φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σω-
 43 σαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήρουντο, Ἦν
 δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιῶσεις χρῆσθαι;
 ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπη-
 ρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι Τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς
 τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην ἂν
 πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος
 ἦ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν
 παρ' ἐμοὶ χώραν τε δάσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας
 44 καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν
 ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν·
 τούτῳ γὰρ μόνῳ γιννώσκεσθαι ἔφασαν· τὰ δ' ἄλλα
 45 συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ
 Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ νῦν βασι-
 λεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε,
 τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων κα-
 λοῦνται, Λάρισαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλη-
 σίον θαλάττης, αἷς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι.
 ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀνα-
 γαγῶν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις.
- 46 Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι
 ἠῖδοκίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν
 κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ
 ὀπλισις ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν.

ἡτδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· 47
 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστή-
 ριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν 48
 μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ'
 αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱπ-
 πέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν 49
 ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει
 καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελε-
 τᾶν ὥς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι
 πάλιν τὸ ἐαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι.

Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι II.
 καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθη-
 σαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφρευγε σὺν
 τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅποι ἐδύνατο προ-
 σωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπε-
 χώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις 2
 ἦγε Κῦρος. ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρ-
 δεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὥς προσβαλῶν πρὸς τὸ
 τεῖχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν 3
 κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδια-
 νῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλ-
 δαίους τε καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρ-
 σης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς
 φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκὸς κατάβασιν εἰς τὸν πο-
 ταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὥς δ' ἐγένετο τοῦ-4
 το δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφρευγον οἱ
 Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πό-
 λεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν
 καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ 5
 δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον

ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροΐσου φύλακας κατέλι-
 πεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν
 ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν,
 ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, κατε-
 δεδραμῆκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν,
 εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν
 6 αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα. Οὐ
 γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς
 ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρε-
 σκευαζόμεν ἡμεῖς ὑμᾶς τοὺς ἡμοῖ συστρατευομένους
 πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη,
 μὴ θαυμάζετε ἢν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐν-
 7 τύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδειςάν τε καὶ
 ἰκέτενον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα
 ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν
 δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχ-
 θόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυ-
 λάξασιν τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθωνταὶ οἱ ἄλλοι στρα-
 τιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα
 8 μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν
 ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι
 πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρα-
 τοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅπου ἐδόκει ἐπιτηδειότατον
 εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε
 καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

9 Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ
 τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον,
 Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν
 τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἡμοῖ προσαγορεύειν.
 10 Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπείπερ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν

ἀμφοτέροισι. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τί μοι ἐθέ-
 λῃσαι συμβουλευῆσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἀγαθόν τί σοι εὔρεϊν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγα-
 θὸν κἀμοὶ γενέσθαι. Ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· 11
 ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας
 καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν
 ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα,
 ἀξιῶ ὠφελῆσθαι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω γάρ,
 ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ
 δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτή-
 σειαν ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ' 12
 ἐμέ, ἔφη, ἕασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Ἀνδῶν ἔλθω
 ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν μηδὲ
 εἶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεσχόμεν
 δέ σοι ἀντὶ τούτων ἥ μὴν παρ' ἐκόντων Ἀνδῶν
 ἔσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστὶν ἐν Σάρδεσιν. 13
 ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, οἶδ' ὅτι ἤξει σοι πᾶν ὅ,τι
 ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ
 ὁμοίως εἰς νέετα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλή-
 ρους ἢ πόλιν ἐσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχναι
 σοι, ἄς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι
 ἔσονται. ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι ταῦτα ἐλθόντα ἔτι 14
 καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δ', ἔφη,
 ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμβανόν-
 των οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα
 μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος ὥσπερ
 ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

- 15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, ὦ Κροῖσε, λέξον πῶς
 σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ
 γὰρ δὴ λέγεται πάννυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων
 16 καὶ σε πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλό-
 μην ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα
 τάναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ
 Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάννυ γὰρ
 17 παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας
 ἐρωτᾶν τὸν θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ
 εἰ δύναίτο ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός,
 ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὴν γνῶσιν
 18 ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μὲν-
 τοι ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, καίπερ πρόσω
 19 Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ
 δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὥς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἄν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσονται.
 20 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο,
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὥνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἄν
 ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι·
 ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.
 21 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ
 τὸ ῥᾶστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἶόν

τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ
 ἐνόμιζον ἀνθρώπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
 προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσάν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἳ με κολακεύοντες ἔλεγον
 ὥς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο
 καὶ μέγιστος ἂν εἶην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ
 λόγων ἀναφυσώμενος, ὥς εἶλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ
 βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν
 στρατηγίαν, ὥς ἱκανὸς ὦν μέγιστος γενέσθαι, ἀγνοῶν
 ἄρα ἑμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾧμην εἶναι, 24
 πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασι-
 λέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι·
 τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύ-
 σαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ'
 οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ 25
 νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲν ἑμαυτόν· σὺ
 δ', ἔφη, ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω ὥς εὐδαί-
 μων ἔσομαι γιγνώσκων ἑμαυτόν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ
 τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ
 παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, 26

ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαι-
 μονίαν οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικά τε
 ἔχειν ἣν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι
 εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τρά-
 πεζαν σὺν οἷαπερ ἐξῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους
 27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖστος, σὺ
 ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαι-
 μονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιή-
 σης ἃ λέγεις, ὅτι ἣν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον
 εἶναι βιοτὴν καὶ ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς, ταύτην
 28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ
 ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτὴν; Ἡ ἐμὴ γυνή,
 εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν
 μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετ-
 εἶχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου
 καὶ μάχης οὐ μετὴν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς
 ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα
 ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαρι-
 29 στήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους
 αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἥγε δὲ τὸ λοιπὸν
 ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι
 νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως
 ἡγούμενος.

III. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστε-
 ραία καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας
 τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θη-
 σαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα πα-
 ραδοίῃ Κροῖστος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξε-
 λεῖν ὅποι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τᾶλλα χρή-
 ματα παραδεχομένους ἐν ζυγάστοις στήσαντας ἐφ'

ἀμαξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' 2 ἐποιοῦν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἶπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπε- 3 κρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στιῆφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε 4 ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχεϊτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποιὶ πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θερά- 5 ποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναικὰ λέγουσιν ὥς κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας δ' 6 Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν ὅ,τι 7 δύναιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιῶκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπου ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὥς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτῃ.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναικὰ χαμαὶ καθημένην καὶ 8 τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ

- εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχει δὴ ἀπολι-
πὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ
9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε·
καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα καὶ πάλιν ὥς οἶόν τ' ἦν
10 προσήρμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε δοῦν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
δι' ἐμὲ οὐχ ἥμιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
Κῦρε, οὐδὲν ἦττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
κελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιός
γενήσοιτο· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
νόει ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιοτο.
καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
δὲ ἐφθέγξατο, Ἄλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ
κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-
βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῇν
δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσ-
μον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χώσουσιν
ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
12 ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγὼ
σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ
ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὅντινα
13 χορήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἄλλὰ θάρ-
ρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μὴ σε κρύψω πρὸς ὅντινα βού-
14 λομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήει, κατ-

οικτεῖρων τὴν τε γυναιῖκα οἷου ἀνδρὸς στέροιτο καὶ τὸν ἄνδρα οἷαν γυναιῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὕψοιτο. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἄν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὥς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτὴν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσαν ἐώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένον σπασαμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὥς ἦσθετο 15 τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κἀκείνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται οὐπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. [καὶ νῦν τὸ μνημα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ.] ὁ δὲ Κῦρος ὥς 16 ἐπλησίασε τῷ πάθει ἀγασθεὶς τε τὴν γυναιῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὥς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνημα ὑπερμέγεθες ἐχῶσθη, ὥς φασιν.

Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολε-IV
μοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν
ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον.
ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς

ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὥς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων
τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τᾶλλα οὐκ
ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάννυ δὴ εὖχαριν, πέμπει
ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ
2 Κύπριοι πάννυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν
ἕνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατραπήν οὔτε
Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ
ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ
3 στρατιᾶς ὅποτε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδού-
σιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ
ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν
ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν
ἀντιστασιαζόντων· ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους
ταῦτά ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους ὅπο-
τέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους
φίλους σφᾶς γενομένους, ὥς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον
ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἡξίου
γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέ-
ξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου
καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι
4 εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα
δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συν-
έθετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσῆλασέ τε εἰς τὰ τεῖχη
καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκά-
λεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλ-
λήλους ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφο-
5 τεροι. ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν,
ὦ ἄνδρες, ὥμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ
ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωὼ ὅπο-

τέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἦν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. ἦν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6 ἀνεωγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἐορτὰς δὲ κοινῇ ἤγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον παρὰ 7 Κύρου ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανμάτων· ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρουσίᾳ ἐξείη ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τό στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κῦρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν στρά- 8 τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδούσιος, μετὰγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἥπερ ὁ Ὑστάσπας προῶχετο, ὅπως μᾶλλον πείθοντο τῷ Ὑστάσπα, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ 9 μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ δῶρα δόντες διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρατεύειν ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν 10 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὥς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγελλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ

- ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὑπαρχοι καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπᾱ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἵππῆας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ὑστάσπαν τοὺς
 μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις
 ἄγειν, τοὺς δὲ ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τούτων ἀφελο-
 μένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας
 πάντα κελεύειν ἔπεσθαι.
- 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Κῦρος δὲ ὠρμάτο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεξὴν καταλιπὼν πολλήν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἶσει τόν τέ σοι ὀρθῶς
 13 ἀποδιδόντα ἃ ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔμοι-
 γε μέντοι ἄξουσιν τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ
 ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαυτῶν
 κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα
 τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδεεν τῶν ἐπι-
 14 τρόπων οἳ τε σᾶ αὐτοῖς ἀποδιδόεν οἳ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Ἀνδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ
 ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους
 ποιεῖν ὅτι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν
 τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς
 μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις
 συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε· σφενδόνας

δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ πάν- 15
 τας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφεν-
 δονᾶν ἠνάγκασε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὄπλον
 δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλη δυνάμει μάλα
 ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες,
 αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆ-
 ται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις
 ἀγχεμάχοις.

Προῖὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16
 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ
 Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξ-
 ὥπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας
 οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν
 αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ
 πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων,
 παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας
 δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε V.
 μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς
 περιήλανε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαι-
 ρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, 2
 ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως·
 ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλ-
 λοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμέ-
 νοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τεύχους ἀσθενὴς ἐδό-
 κει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως
 ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κνκλουμένοις ἀνάγκη ἦν
 ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα. ἀκού- 3
 σας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ μέσον τῆς αὐτοῦ
 στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ

ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν
φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐσθηκὸς τοῦ στρατεύματος,
ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ
4 κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιοῦντων οἱ τε μένοντες
εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐρίγνοντο ἐπὶ διπλασίῳ τὸ βα-
θος γιγνόμενοι, οἱ τ' ἀπιόντες ὡσάντως θαρραλεώτε-
ροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες <ἀντ'> αὐτῶν πρὸς τοὺς
πολεμίους ἐρίγνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν
συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγεννημένοι,
οἱ τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἱ τ' ἔμπρο-
5 σθεν διὰ τοὺς ὕπισθεν προσγεγεννημένους. ἀναπτύ-
χθεισῆς δ' οὕτω τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρῶτους
ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς
κακίστους τετάχθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξεις καὶ
πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς
τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες οἱ
ἀπὸ τῶν κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐρίγνοντο τοῦ ἄρχον-
τος τοσοῦτῳ ὅσῳ ἢ φάλαγξ βραχυτέρα ἐρίγνετο ἀνα-
6 διπλουμένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν,
ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν
πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπί-
δα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ
προσωτέρω ἐρίγνοντο, τόσῳ δὲ μακρότερον μετεβάλλοντο.
ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συνεῖρον ἀπιόν-
τες, ἔστ' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, "Ἄνδρες σύμμαχοι,
τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν
ἂν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος

ἔλοι οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλείους ἀνθρώποι
 ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, το-
 σούτῳ ἂν θᾶπτον λιμῶ ἀυτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι. εἰ
 μή τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορ-
 κητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἀνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας⁸
 εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ μέσης τῆς
 πόλεως ῥεῖ πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια;
 Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ' ὥς οὐδ'
 ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστηκώς τοῦ
 ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα
 ἐστὶν ἢ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα⁹
 μὲν, ἔφη, ὧ Χρυσάντα, ἐῷμεν ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς
 ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ χορὴ ὥς τά-
 χιστα τὸ μέρος ἐκάστους ἡμῶν ὀρύττειν τάφρον ὥς
 πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν
 τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ¹⁰
 τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ, ὥρυττεν ἑνθεν καὶ ἑνθεν τοῦ τείχους τάφρον
 ὑπερμεγέθη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς.
 καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ὠκοδόμει,¹¹
 φοῖνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ πλεθριαίους· — εἰσὶ
 γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες —
 καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω
 κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὕνοι οἱ κανθήλιοι· τούτους δ'¹²
 ὑπετίθει τούτου ἕνεκα [ὅπως ὅτι μάλιστα εἰκοι πο-
 λιορκήσιν παρασκευαζομένῳ], ὥς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ
 ποταμός εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους.
 ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμφο-
 λάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλακτῆρια εἴη. οἱ μὲν¹³
 δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν· οἱ δ' ἐν τῷ τείχει κατεγέλων τῆς

πολιορκίας, ὥς ἔχοντες τὰπιτήδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος τὸ στρατεύμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὥς μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος
 14 φυλάξον. οἱ δὲ αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλων, ἐννοοῦμενοι εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Ἀνδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλά-
 ξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.

15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὁρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν τοιαύτην ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκου-
 σεν εἶναι, ἐν ἣ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα
 συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε
 16 τὰς τάφρους πρὸς τὸν ποταμόν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ
 διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώ-
 17 ποις ἐγίνετο. ὥς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορ-
 σύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχους καὶ
 πεζῶν καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρ-
 εἶναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δὲ ἄλλους συμμαχοὺς κατ'
 18 οὐρὰν τούτων ἔπεσθαι ἥπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ
 μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ
 ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππείας, ἐκέ-
 λευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ
 19 ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐν-
 ταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ
 ἱππέων ἔλεξε τοιάδε.

20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακε-
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦν-
 τες εἰσίσωμεν μηδὲν φοβούμενοι εἶσω, ἐννοοῦμενοι ὅτι

οὗτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμαχοὺς πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐργη-
 γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους
 καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς 21
 ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
 αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν
 δὲ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἔτι μᾶλλον
 ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληχθαι. εἰ δέ 22
 τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς
 εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλλω-
 σιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἦν γὰρ
 ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν
 Ἥφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος
 μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι
 κεχυμέναι. ἡμεῖς δὲ αὖ πολλὴν δᾶδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ 23
 πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον,
 ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκην εἶναι
 ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ ταχὺ κατα-
 κεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὅπλα· ἡγήσομαι 24
 δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ
 Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γάρ· ὅταν δ' ἐντὸς
 γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Καὶ 25
 μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη
 θαυμαστὸν εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασι-
 λείου εἴεν ὥς ἐν κόμῳ· δειπνεῖ γὰρ ἡ πόλις πᾶσα
 τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντευ-
 ξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰὲς τεταγμένη. Οὐκ ἂν μέλλειν δέοι,
 ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἵνα ἀπαρασκεύους ὥς μάλι-
 στα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26

τῶντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παύμενοι, οἱ δὲ ἔφευγον
 πάλιν εἴσω, οἱ δὲ ἐβόων· οἱ δ' ἄμφι τὸν Γωβρύαν
 συνεβόων αὐτοῖς, ὥς κωμασται ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
 ἰόντες ἢ ἐδύναντο [ὥς] τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις
 27 ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα
 τεταγμένοι κεκλειμένας εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βα-
 σιλείου· οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
 πτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς
 28 ὥς πολεμίοις ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὥς δὲ κραυγὴ καὶ κτύ-
 πος ἐρίγνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύ-
 σαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα,
 29 ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἄμφι τὸν
 Γαδάταν ὥς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας εἰσπίπτουσι καὶ
 τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες
 ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
 30 τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι. καὶ
 τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ ἐχειροῦντο·
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλόμενός
 τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύ-
 31 νητο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις
 κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν
 κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς
 συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω λη-
 φθείη, ὅτι θανατώσοιτο.

32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
 βρύας ἦκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι
 τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
 Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ [καὶ εὐφραινόμενοι]. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα
 ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλωκυῖάν

τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασιν
καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς 34
παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς
ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε
τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευ-
σεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὄπλα Βαβυλωνίους· ὅπου
δὲ ληφθῆσοιτο ὄπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν ὥς πάντες
οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον, ὁ δὲ
Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὥς εἴη
ἔτοιμα, εἴ τί ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρα- 35
κτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὥς δοριαλώ-
του τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένει
ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου
καὶ ἀρχεῖα τούτοις οὔτε κοινῶνας ἐνόμιζε τῶν κατα-
πεπραγμένων· οὕτω δὲ διένειμεν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ
κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἶοιτο μείον ἔχειν,
διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλω- 36
νίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δασμοὺς ἀπο-
φέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι αὐτῶν
ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν συμμά-
χων ὅσοι μένειν ἡροῦντο παρ' αὐτῷ ὥς δεσπότας ὦν
ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευά- 37
σασθαι καὶ αὐτὸς ὥς βασιλεὺς ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν
αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὥς ὅτι
ἡκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
ᾧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλούμενον
λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄν- 38
θρωποι ὥς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἀμήχανοι

τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
 39 χανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὥς ἐδύ-
 ναντο διακρίναντας προσίεσαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν
 φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείῃ, προτείνων
 ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
 γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως <ἂν> τὸν ὄχλον
 διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα.
 οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ
 πλείων ἐπέρρει, ὥστ' ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη πρὶν
 40 τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. οὕτω
 δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὡρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν [και-
 ρὸς] διαλυθῆναι· αὐριον δὲ πρῶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ
 βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες
 ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.

41 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιειστή-
 κει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ
 φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παρ-
 ιέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
 42 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν
 ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ἡυχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράττειν
 ὥστε μὴ οἶόν τ' εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν
 μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ, οἱ

ἔφη, καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὁρᾶτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντας
 ὥς πράγματα ἡμῖν παρῆγοντας. εἰ οὖν τις τούτοις 44
 ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν μέρος
 ἑμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἑμοὶ ὑμῶν· ἑμαντοῦ
 μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέσται. ἔτι 45
 δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πράγμα, ἐγὼ γὰρ δήπου
 ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν περιε-
 στηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὗτοι πάντες οὕτω
 παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὥς, ἣν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες,
 πρότεροι ἂ βούλονται ὑμῶν παρ' ἑμοῦ διαπραξόμενοι.
 ἐγὼ δὲ ἡξίουν τοὺς τοιούτους, εἴ τίς τι ἑμοῦ δέοιτο,
 θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἑμούςς φίλους δεομένους προς-
 αγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως 46
 ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ
 ἑμαντόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίνωσκον
 ὄντα ὥς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ
 εἰδέναι ἂν δεῖ μήτε τῷ πράττειν ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ
 σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ
 πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονῶ- 47
 τατος πόλεμος ἀναπέπανται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ
 ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὥς οὖν ἑμοῦ
 ἀποροῦντος ὅ,τι ἂν τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν
 τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπι-
 μέλεσθαι, συμβουλευέτω ὅ,τι τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ 48
 Ἀρτάβαξος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν,
 Ὡ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου.
 ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπε-

θύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον
 49 ἐμοῦ κατώκνουν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές ποτε
 καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς [προθύμως] ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους
 τὰ παρὰ Κναξάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύμως
 σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκειός τέ σοι ἐσοίμην καὶ ἐξέσοιτό
 μοι διαλέγεσθαι σοι ὁπόσον χρόνον βουλοίμην. κάκεινα
 50 μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. μετὰ τοῦτο Τρκά-
 νιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πει-
 νῶσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις
 περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ
 ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι σχολή σοι
 51 ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνωσκον. ἐκ
 δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαι-
 ρον· καὶ αὐτὶς Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σοῦ ἦν μετα-
 λαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμ-
 μαχοι ἐρεγέννητο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους·
 52 καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον. ὥς δ' ἤλθομεν πάλιν
 ἔνθεν ὠρμήθημεν, ὁρῶν σε ἄμφ' ἵππους ἔχοντα,
 ἄμφ' ἄρματα, ἄμφι μηχανάς, ἡγούμεν, ἐπεὶ ἀπὸ τού-
 των σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν.
 ὥς γε μέντοι ἤλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία τὸ πάντας ἀνθρώ-
 πους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίνωσκον ὅτι ταῦτα μέ-
 ριστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν
 εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ [τῆς]
 53 σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην
 μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ
 Βαβυλῶνα ἡρώκαμεν καὶ πάντας κατεστράμμεθα, καὶ
 μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθές, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύ-
 κτευσα, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε
 μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν,

ἤδη περιβλεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται πῃ ὅπως οἱ πλεί- 54
στοι ἄξιοι γεγεννημένοι πλεῖστόν σου μέρος μεθέξομεν·
εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν
ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· 55
Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἀλλὰ
τὸ μὲν πρόσθεν, ὃ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερωῷ σαυ-
τὸν παρεῖχες, δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς
σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν
αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτᾶσθαι
ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγ-
κινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ οὐ τούτῳ τῷ 56
τρόπῳ μόνον ἄρχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνακτᾶσθαι δύνα-
σαι οὖς καιρὸς εἶη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί
ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἶης ἐστίας,
οὔ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις οὔτε ἥδιον
οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν
οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρ-
τεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν καὶ σοῦ δοκοίημεν
πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγό- 57
ρευσον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρ-
χεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα
ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος,
πρῶτον μὲν Ἑστία ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἴ
τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποιήσας δὲ ταῦτα τᾶλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν
πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτῃ δ' οὕτως ἔχοι αὐτῷ

ὥς πολεμιοτάτῃ ἂν γένοιτο ἀνδρὶ πόλις, ταῦτα δὴ λο-
 γιζόμενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι.
 59 γνούς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν
 ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ,
 ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους
 ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἀνθρώ-
 60 πον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς φυλακῆς
 δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας
 συναρμοττούσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἂν ἠναγκάσθαι
 ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους ὁρῶν πάντων
 τούτων στερομένους ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου
 ποιεῖσθαι οἵτινες δύναιτο πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς
 καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῦντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν
 αὐτοῖς· τούτοις δ' εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν
 61 οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄδοξοι
 ὄντες οἱ εὐνούχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ διὰ
 τοῦτο δεσπότην ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ
 ἀνὴρ ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσπειν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν
 παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι· δεσπότη δὲ
 πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνούχον.
 62 ὃ δ' ἂν μάλιστα τις οἰηθείη, ἀνάγκη δὲ τοὺς εὐνούχους
 γίνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ
 καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων ὅτι οἱ τε ὑβρίζται ἵπποι ἐκ-
 τεμνόμενοι τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται,
 πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἥττον γίνονται, οἱ τε ταῦροι
 ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίεν-
 ται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται,
 καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς
 δεσπότης ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ
 63 εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίνονται. καὶ οἱ γε ἀνθρώ-

ποι ὡσαύτως ἡρεμέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων, οὐδ' ἥττον τι ἱππικοί, οὐδὲ ἥττον τι ἀκοντιστικοί, οὐδὲ ἥττον φιλότιμοι. κατάδηλοι δ' 64 ἐγίνοντο καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα 65 τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66 ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενεῶς ἐχόντων, ἐσκόπει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι κακοβιω- 67 τάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυ- 68 φόρους, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη· ὁπότε δὲ ἐξίλοι ποι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. νομίσας 69 δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.

70 Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν
 Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα
 διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατ-
 ἔχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς μισθο-
 φόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων
 εἶναι ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγί-
 γνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρα-
 τεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν
 71 τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς
 δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι
 οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμέλονται τῆς ἀρετῆς, συν-
 ἔλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπόσοι ἐπικαίριοι
 ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι
 72 καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγί-
 στη χάρις ὅτι ἔδωσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι
 εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ
 ἀγαθὴν καὶ οἷτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν
 ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίαν καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς.
 73 καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια
 ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδιδός ἐστιν,
 ὅταν πολεμούντων πόλιν ἁλῶ, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ
 τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. οὐκ οὖν
 ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπία οὐκ
 74 ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν αὐτούς. τὸ μέντοι ἐκ
 τοῦδε οὕτως ἐγὼ γιγνώσκω ὅτι εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ
 ῥαδιοιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν,
 οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιότητα, τὸ δὲ ἀπόνως
 βιοτεύειν ἡδυπάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους
 ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν

στερήσεσθαι. οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι 75
τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν, ἢν μὴ τις αὐτοῦ διὰ
τέλους ἐπιμέλῃται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι
ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε
τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥαδιουργίαν,
πονήρως πάλιν ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ
ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν
ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται.
οὐκ οὖν δεῖ ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἡδὺ προῖναι 76
αὐτούς. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν κατα-
πρᾶξαι, πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι.
τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμῳ μόνον παρασχο-
μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ
πολλῆς ἐπιμελείας γίνεταί. ἃ χρὴ γινώσκοντας νῦν 77
πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τὰδε τὰγαθὰ
κτῆσασθαι, εὖ εἰδότας ὅτι ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε
πλεῖστοι καὶ φθινοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσιν καὶ πολέμιοι
γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα
καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχῃ. τοὺς μὲν οὖν
θεοὺς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβου-
λεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτι-
μωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν 78
αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας
ὄντας τῶν ἀρχομένων ἄρχειν ἀξιοῦν. θάλλπους μὲν
οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων
καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μετα-
διδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶ-
τον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπι- 79
στήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις,

οὐστinas ἐργάτας ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γινώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφηγήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μήποτ' ἐρήμους ὀπλων γίνεσθαι, εἴ εἰδότες ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτῳ τῶν ὀπλων οὐσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἂν βούλονται. εἰ δέ τις
80 τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπραῖξαι ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν ὅτι τοσοῦτῳ τὰ γὰρ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἦη· οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθεῖη
81 ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποι ἐπιθυμοῦσιν ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρασκευάκεν, ὡς δ' ἂν ἡδίστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῷ [ταῦτα] παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτῳ πλεονεκτῇ τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὡς πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ὡς ἡδίστον ἀναπαύσεται.
82 ὧν ἔνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἧ ἄριστον καὶ ἡδίστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἅπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ γὰρ οὕτω χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.
83 ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιόιμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων

πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι
 δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ
 φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτῆ-
 μεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὦσι;
 καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα 84
 ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο
 ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν
 ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχυρὸν
 δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς
 σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν
 αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι
 ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτόν τινα
 καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρ-
 τεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν
 προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν 85
 ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν
 καινόν, ὃ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσῃς ἐπὶ
 τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς
 φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ὁμοτίμους πάνθ' ὅσαπερ
 κἀκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς τε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν
 παρόντας εἰ ἐπιμελόμενος ὢν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς
 κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ
 τἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖ- 86
 δας δέ, οἳ ἂν ἡμῶν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν·
 αὐτοὶ τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν
 ὥς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ
 τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλονται ῥαδίως πονηροὶ γέ-
 νοιντο, αἰσχυρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκού-
 οντες, ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδευμασι διημερεύοντες.

Η.

I. *Κῦρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας καὶ εἶπεν ᾧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δῆ, ᾧ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἳ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ᾧν μάλιστα ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὥς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ*
² πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίη· τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖη· ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι· πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθεῖη ὑπὸ μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι· ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείησαν· πῶς δ' ἂν νῆες
³ ὅποι δεῖ ἀφίκοντο· ἡμεῖς δὲ ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγινγόμεθα, ἄθροοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν

τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τὰγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἃ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶ. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ ⁴ πολλοὶ ἡμῶν ἥρχον μὲν οὐδενός, ἥρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ', εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δ', ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ἀκούειν. παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ ⁵ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρῆ ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κῦρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπεὶπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλ- ⁶ λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμαχῶν συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βούληται, ἕως ἀφείη Κῦρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' ⁷ ἐν τῷ λόγῳ δεδηλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα

- καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 8 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθα-
 ρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαν-
 λότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ
 ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν
 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.
 9 Κύρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη-
 τάς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίκαιαν ἐπιτηδείων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητάς καθ-
 ἴστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 10 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ-
 δαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὥς
 βέλτιστοι ἔδοιντο οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἦδει γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τού-
 των αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἶη,
 σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξίαρχους δὲ
 καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίνωσκεν ἐκ τούτων κατα-
 11 στατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που ἄνευ
 αὐτοῦ, ἦδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ πόλεων
 δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἦδει ὅτι
 τούτων τισὶν εἶη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε τούτων
 τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι
 12 εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων
 μὲν οὖν οἷων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλεῖστα
 πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἔξειν.
 εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσε-

σθαι. ἐνέδν μὲν οὖν οὕτω γνούς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἶόν τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἶον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. ὥς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγήσατο 13 σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσύδων ἀμελεῖν οὐχ οἶόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτὸν αἰεὶ ἔχειν ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξοι τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς 14 ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ δεκαδάρχοι μὲν δεκαδέων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλιάρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίννεται, οὐδ' ἦν πάννυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἦν τοῖς μυρίαρχοις παραγγείλῃ· ὥσπερ οὖν ταῦτ' ἔχει, οὕτω καὶ ὁ 15 Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἤγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὴ καταστησάμενος τὸ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἥρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖν ἐπὶ

- τὰς θύρας, τούτους ἐπεξήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 όντας οὐκ ἂν ἐθέλιν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν
 πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ διὰ τὸ
 εἰδέναι ὅτι ὀρῶντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελ-
 τίστων· οἳ δὲ μὴ παρεῖν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρατεῖα
 17 τινὲς ἢ ἀδικία ἢ ἀμελεία ἀπειναι. τοῦτο οὖν πρῶτον
 διηγησόμεθα ὡς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι.
 τῶν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἂν τινα
 λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ
 ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον ἂν εὐθύς οἱ
 18 στερόμενοι ὡς ἡδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν
 χρόνον οὐκ ἐσχόλαξε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ
 δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν
 διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐ-
 τοὺς θεραπεύειν, ἥττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων
 19 ἡνάγκαζε παρεῖναι. εἷς μὲν τρόπος διδασκαλίας ἦν
 αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι· ἄλλος δὲ τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ
 κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δὲ τὸ
 20 μηδέν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν· ὁ δὲ δὴ μέγιστος
 τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τούτων μηδέν τις ὑπακούοι,
 ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾤετο [δύνα-
 σθαι] ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι· καὶ οὕτως ἐγίγνετο
 αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ
 ὁ νῦν βασιλεὺς, ἦν τις ἀπῇ οἷς παρεῖναι καθήκει.
- 21 Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο.
 τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἐπὶ
 τὰ καλὰ κάγαθὰ ἐπαίρειν, ἐπείπερ ἄρχων ἦν αὐτῶν,
 εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις
 22 πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι
 μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελ-

τίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρ-
 χοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ
 τάττειν ἱκανὸς ἐστὶ καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολά-
 ζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς ²³
 θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυ ἐαυτὸν ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶ-
 τον κατεστάθησαν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε αἰὲ ἅμα
 τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ θύειν ἅν' ἐκάστην ἡμέραν
 οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἵποιεν. οὕτω δὴ τὰ τότε κατα- ²⁴
 σταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰὲ ὄντι βα-
 σιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι
 Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι,
 ἣν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός
 τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα
 ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κύρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ ²⁵
 εὐσέβειαν καὶ ἐαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ
 οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ
 τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλο-
 γίζετο ὥς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἦτ-
 τον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι
 ποιεῖν καὶ περὶ ἐαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν
 κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ ²⁶
 ἐποιεῖτο μηδὲνα μῆτε φίλον ἀδικεῖν μῆτε σύμμαχον,
 ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλ-
 λους ᾤετ' ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι,
 διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορεύεσθαι. καὶ αἰδοῦς ²⁷
 δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιμπλάναι, εἰ αὐτὸς
 φανερὸς εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος ὥς μῆτ' εἰπεῖν
 ἂν μῆτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχυρόν. ἔτεκμαίρετο δὲ τοῦτο ²⁸
 οὕτως ἔξειν ἐκ τοῦδε. μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ

οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἅς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ᾔετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει.

καὶ σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἷ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. [διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχυρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ.] καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστα ἂν ᾔετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνω δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι, ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἔνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θύραν ἐξῆγεν οὅσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾔετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους

ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι διὰ
 τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων
 ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμ-
 βάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν ἐγκράτειαν 36
 δὲ καὶ πόνους καὶ ψύχην καὶ θάλην καὶ λιμὸν καὶ
 δίψον δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε
 τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι
 οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μὲν 37
 οὖν οὐκ ᾔετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς ὅστις μὴ βελ-
 τίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι
 δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκήσας τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺ
 μάλιστα αὐτὸς ἐξεπώνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς
 πολεμικὰς τέχνας καὶ [τὰς] μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θή- 38
 ραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη
 τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα
 τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὐτ'
 αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἤρειτο οὔτε ἵπποις
 ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς
 ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοι- 39
 γαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς
 ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνουν, διὰ τὴν αἰεὶ μελέτην.
 παραδείγμα μὲν δὴ τοιοῦτον ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς
 δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὐστυνας μάλιστα ὁρώη τὰ
 καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ
 ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι
 φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως ἕκαστος ὅτι ἄριστος φανή-
 σοιτο Κύρῳ.

Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὥς οὐ τούτῳ 40
 μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων
 διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

- ροητεῦειν ᾧετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἐπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρούπτειν ἐδόκει εἴ τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας.
- ⁴¹ καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὥς εὐοφθαλμότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὥς εὐχρωότεροι ὀρῶντο ἢ πεφύκασιν.
- ⁴² ἐμελέτησε δὲ καὶ ὥς μὴ πτύοντες μηδὲ ἀπομυτιτόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενός, ὥς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.
- ⁴³ Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα οὐθ' ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο δὲ ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσονται ἐλευ-
- ⁴⁴ θερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνουεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθερίων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποξύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔσπε ἐμφάγοιέν τι, ὥς μὴ βουλιμιῶεν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν [ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν].

Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν ⁴⁵
κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-
στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐθάρρει·
καὶ γὰρ ἀνάγκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντά-
κτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε
τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς ⁴⁶
δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο καὶ ὠπλισμένους καὶ ἀθρόους
ὄντας ἑώρα — καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἥδει ἱππέων ἡγε-
μόνας ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ
φρονήματα ἔχοντας ἡσθάνετο ὥς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν·
καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συν-
εμίνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅ,τι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν
αὐτοῖς — ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μά-
λιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν ⁴⁷
ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο,
τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους
ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ κατὰ-
λυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσ-
ίεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρχὴν
ἡγήσατο πολέμου· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω
καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ ⁴⁸
κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ
μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὥς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι
δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰὲ τοῦ χρόνου φι- ^{II}
λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὥς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφάνισεν,
ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥάδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν
δοκοῦντας οὐδ' εὖνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὕτω καὶ τοὺς
γνωσθέντας ὥς φιλοῦσι καὶ εὖνοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνα-

- 2 σθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπονεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερός εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν ὥς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριώτερον ἢ σίτων καὶ
- 3 ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδαιπνοι χρῆσαιντο, διεδίδου οἷς δὴ βούλοιο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις οὖς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπεύαις ἢ ἐν αἰστι-
 σινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινόμενος, ὅτι οὐκ ἂν λαν-
- 4 θάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσεις· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυστὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὐνοίαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρώσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ

πολὺν διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ 5
τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ
γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις
πόλεσιν ἐξεργασμέναι εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺν διαφερόντως ἐκπε-
πόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ
ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις
δ' ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἦν καὶ
οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη·
ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα κα-
λῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολ-
λοὺς ἐκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη
εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ'
ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι
δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον
τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμ-
νων, ὁ δὲ γε τούτων οὐδέν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεῖς
ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα
ἔργῳ τοῦτον καὶ ἄριστα δὴ ἡναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν.
τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. 6
ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ,
μάττει, ὅψα ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ,
ὥς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκα-
νὸν ἔργον ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν
ἔψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ
τούτους παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἐὰν ἐν εἶδος εὐδο-
κιμοῦν παρέχῃ, ἀνάγκη οἶμαι καὶ ταῦτα οὕτω ποιού-
μενα πολὺν διαφερόντως ἐξεργάσθαι ἕκαστον.

Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν 7
πολὺν ὑπερεβάλλετο πάντας· ὥς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις

πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσομαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τοῦτου Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ
 8 πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεύς; τίνος δὲ δῶρα γινώσκειται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ
 9 ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὃ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὥς Περσῶν βασιλεύς; τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
 10 ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὥς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὄντα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ ἀπαγγέλλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι μεγάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστέιν καὶ διοπτεύειν τί ἂν ἀγγέλλαντες ὠφε-
 11 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὄντα. εἰ δέ τις οἶεται ἓνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσειε· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἴη, εἰ ἐνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα

γιννώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκούσαι τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὲ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, 12 πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε πρὸς τινα περὶ Κῦρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὥς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὥσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τὸ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις αἰτιάσαιο μάλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλου- 13 σιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυρθεὶς ἡττώμενος ὥς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημο- 14 νεύεται ὥς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπεία περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο 15 λέγεται Κῦρος ἐπιδείξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὥς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ

- θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ
 καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πό-
 σα ἂν ἤδη οἶει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυ-
 16 σίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ
 τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμὸν. καὶ τὸν
 Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμ-
 πεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπα τουτῶϊ ὅτῳ σὺ πιστεύεις
 μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς
 τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς
 προὔξιν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε
 αὐτοὺς ὅποσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρή-
 17 ματα γράψαντας καὶ κατασημνημένους δοῦναι τὴν
 ἐπιστολὴν τῷ Κροῖσον θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ
 ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ
 Ὑστάσπα φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς
 πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ
 δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσον θεράπων τὰς ἐπι-
 στολάς, ὁ δὲ Ὑστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ
 ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ
 18 ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος
 εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν,
 ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι πόσα
 ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται
 δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὔρεῖν ἢ ἔφη
 Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.
 19 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ-
 ρος, Ὁρᾶς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰς καὶ ἐμοὶ θησαυ-
 ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλ-
 λέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ
 φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πιστεύ-

ειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους
 μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ
 τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ φρου-
 ροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι 20
 ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὧ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς
 τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας
 πάντας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέ-
 σθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρη-
 μάτων· τῇδὲ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλεί- 21
 στων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ
 κτήσονται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι, τὰ δὲ κατα-
 σήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἰστάν-
 τες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι,
 καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω
 ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἄν, οὔτ' ἀμφιέν-
 νυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν,
 ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν· ἐγὼ δ'
 ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· 22
 ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ
 ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξα-
 κοῦμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὖ-
 νοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων
 καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆ-
 πεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεια
 ὅσῳ ἂν πλείων ᾗ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων
 καὶ κουφοτέρα φέρειν γίνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς
 φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ 23
 τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὧ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείστα
 ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονεστάτους
 ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐ-

δαιμονέστατοι εἶησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ καὶ χρῆσθαι δὲ πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ ἔλεγε καὶ πρῶτων.

- 24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔξουσιν ἀπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνοντων δίαιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, καὶ τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν καὶ ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ
- 25 παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δὲ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρῆχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

- 26 Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρῆχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετή· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας
- 27 καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο

εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφοτέρω τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνηι, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγείτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28 ειν δὲ βουλόμενοι φιλία παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμνηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε III. Kῦρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμνηχνημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολὰς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τὰδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, 2 ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φερσάντας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδάν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείᾳ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν

ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με·
 ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι,
 3 ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κραι-
 τίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ
 ἄλλας Μηδικὰς στολάς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο,
 οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίνων
 οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων· νείμας δὲ
 τούτων τὸ μέρος ἐκάστω τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν
 χύτους τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ,
 4 ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμοῦ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπή-
 ρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ
 δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς
 κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἣν δύνωμαι
 ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποῖαν ἂν ἔχων στολὴν
 τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν
 5 ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμου-
 νταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ
 τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ
 εὖτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῇ, ὅς
 ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν
 συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς
 ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέ-
 6 λασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκο-
 πούντων αὐτοῖν ταῦτ' ἀ συνέδοξεν, ἐκέλευσε τὸν Φε-
 ραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὖριον
 ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ, ἔφη,
 ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξέλασει
 τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκού-
 ωσι, φέρε λαβῶν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν
 δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους

τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι, δὸς δὲ καὶ τῶν ἄρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἰδοῖεν αὐτόν, ἔλεγον, ⁷ Μέγας δὴ σύγε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν προστάξεις ἂν δέῃ ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὥς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου ⁸ δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασᾶ τοῦ μὲν φθόνου ἐπέλελυστο, εὐθύς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερος βελτίων εἴη καὶ εἰπών, Ἦν μου κατηγορήσης ὅτι αἵρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς αὐτίς ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσει μοι διακόνῳ, ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχθη εὐθύς ἐπεμέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὥς κάλλιστα ἕκαστα ἔξοι.

Ἦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα ⁹ πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν οἱ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίῃ. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας, δισχιλίοι δ' ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ ¹⁰ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάν- ¹¹

νυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ
 Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων
 θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι
 χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
 12 σθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο
 θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευ-
 κὸν χρυσόζυγον ἐστεμμένον Διὸς ἱερὸν· μετὰ δὲ τοῦ-
 το Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ
 τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξή-
 γετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ὀπίσθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
 13 φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προουφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τὴν
 τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν
 ἀναξυρίδας ὑσγίνοβαφεῖς, καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον.
 εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς
 δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν
 εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων
 δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ ὄντι εἶτε καὶ ὀπωσοῦν· μεί-
 ζων δ' ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 εκύνησαν, εἶτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἶτε καὶ
 ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 15 οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆι τὸ τοῦ
 Κύρου ἄρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ'
 ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τρια-

κοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρ- 16
 ἦγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπτα-
 μένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δις-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας· ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἠγεῖτο δ'
 αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύ-
 τως, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις <το-
 σοῦτοι> ἄλλοι, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τού- 18
 τοις Μῆδοι ἱππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἄρματα ἐπὶ
 τεττάρων τεταγμένα, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένου δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως. πέμπας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πτούχων τινάς, οἳ παρεῖποντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν
 τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν,
 ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, δι-
 δάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιτο, ἐκεί-
 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες
 εὐθύς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο
 τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κύρος οὓς ἐβούλετο μά- 20
 λιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕνα
 ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὕτως· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη
 τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ
 ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν

δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 21 κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπὴ-
 κουνον, συνάξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδει-
 κνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθονται. Δαΐφερνῃς δέ τις
 ἦν σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ
 22 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθό-
 μενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν
 καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτού-
 χων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο.
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς
 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵπ-
 πον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν
 σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε.
 τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμὸν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ
 πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀν-
 θρώπων.

24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ
 καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ καὶ
 ὠλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάξαντες ὥς
 ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χω-
 ρίου ἔδειξε τέρμα ὥς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ
 εἶπε κατὰ φύλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς
 ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ
 ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς.
 Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἐδεδῶκε· Σύρων δὲ τῶν ἀποστάντων ὁ Γαδά-
 τας· Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης· Ὑκρανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἱππάρχου· Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ

ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου.
 ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ 26
 δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρί-
 νασθαι ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν
 δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦ- 27
 ρος εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι ἐθέλω ἔνθα κἂν
 μύων βάλης, οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάν-
 τως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὥς βαλῶ γε
 ταύτῃ τῇ βώλῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος 28
 δείκνυσιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ
 καταμύων ἴησι τῇ βώλῳ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα
 τυγχάνει· ἔτυχε γάρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακ-
 τὸς παρὰ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη,
 ἀλλ' ὥχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας 29
 ἐρωτᾷ τίνας ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς
 τῶν παρόντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος,
 τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε
 ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν
 ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, οὐδὲ μεταστρέφεται; καὶ ὁ 30
 Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τίς ἐστιν, ὥς ἔοικεν.
 ἀκούσας ὁ νεανίσκος ὥχετο σκεψόμενος τίς εἴη· καὶ
 εὐρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον
 καὶ αἵματος· ἐρρῶν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι.
 ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ 31
 ἀπεκρίνατο, Ὡς ὁρᾷς. Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον
 τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ
 διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ
 οἶμαί γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φε- 32
 ραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρό-
 νεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχο-

- μαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι
 ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς
 ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ
 τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐτίς δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ.
 οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίῳ δὲ ἐνίκα
 33 Ραθίνης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς
 δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες
 ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ
 αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ
 μέρος Φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκ
 34 τοῦ βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ τότε ὑπὸ
 Κύρου κατασταθεῖσα ἡ βασιλέως ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ
 νῦν διαμένει, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ.
 ὥς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνουῦνται πάλιν εἰς τὴν
 πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ'
 οἰκίας, οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα
 τὸν ἵππον ἐξένιζε, καὶ τᾶλλα τε παρῆχεν ἑκπλεῶ, καὶ
 ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ
 36 Κύρου ἐμπιμπλὰς προύπινε καὶ ἔδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας
 ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ
 καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ
 μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἥ καὶ οἰκοὶ τῶν πλουσίων
 37 ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν
 μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβοίωτον. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ
 τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν γλίσχρως αὐτὸς ἐργα-
 ζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγε-
 νόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς ἀργὸν ἀπα-
 38 γαγῶν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον
 ἐκεῖνον, ἕως ἔξῃ, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα

μικρὸν γήδιον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων
 δικαιοτάτον· ὅτι γὰρ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαί-
 ως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν· ἤδη
 δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν
 ἔλαβεν. οἴκοι μὲν οὖν ἔγωγε οὕτως ἔξω· νῦν δὲ
 ταῦτα πάντα ἂ ὀρθῶς Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας 39
 εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι
 ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἶμαί σε
 καὶ διὰ τοῦτο ἡδιον πλουτεῖν ὅτι πεινήσας χρημάτων
 ἐπλούτησας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ γὰρ οὕτως, 40
 ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὥς ἐγὼ νῦν τοσοῦτον ἡδιον
 ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω
 μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτιοῦν νῦν ἡδιον
 ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστί, το-
 σοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ
 ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελόμενον πράγ-
 ματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον 41
 αἰτούσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ
 ἱατρῶν δέονται· ἤκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκω-
 μένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα ἢ νόσον
 φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι δοκῶ,
 ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυ-
 πεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, 42
 Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σᾶ ἦ, πολλὰ ὀρθῶν πολ-
 λαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν,
 Οὔτοι, ὦ Σάκα, οὕτως ἡδύ ἐστί τὸ ἔχειν χρήματα ὥς
 ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ
 λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται
 ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὕψει
 οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', 43

ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων τι νυστά-
 44 ζοντα οὐδένα ἂν ἰδοις ὑφ' ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη,
 λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβά-
 νειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ πλού-
 σιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἔστιν, ἔφη, ὦ
 Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς
 θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυ-
 ρῶς χρήμασιν ἡδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα
 45 ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. <Ναί> μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ'
 οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομί-
 46 ζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν. Τί οὖν, ἔφη,
 πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα
 εὐδαίμων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν
 γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει
 αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ
 ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ
 47 σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκας.
 καὶ ὁ Φεραύλας ὁμόσας εἶπεν ἥ μὴν σπουδῇ λέγειν.
 καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύ-
 ρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρα-
 τεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ
 ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν
 τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν
 ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶδω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι
 πλείονων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης
 τῆς ἐπιμελείας· ἦν γάρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων,
 ἐμοί τέ σε οἶμαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι.
 48 τούτων οὕτω ῥηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα
 ἐποιοῦν. καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι
 πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος

εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξοι, σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ ᾖ.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠφέλιμον ὥς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὕς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὕς εἶδεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίνωσκεν εἶναι. οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας 50 ὑπερήδετο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὁ τε Σάκας ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰεῖ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἡθελε καὶ αἰεὶ πλειόνων ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος νικητήρια ἐστίων ἐκάλεσε IV. τῶν φίλων οἱ μάλιστα αὐτὸν αὖξιν τε βουλόμενοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὑρκάνιον ἱππαρχον καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν αὐτῷ, 2 καὶ ἥ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἡ πᾶσα ἔνδον δίαίτα καθ-

ειστήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ'
 ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ
 εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνών· ἀντὶ
 δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ
 3 Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὥς δ' ἦλθον
 οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκα-
 στον ἐκάθισεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν
 ἀριστερὰν χεῖρα, ὥς εὐεπιβουλευοτέρας ταύτης οὐ-
 σης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν,
 τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν, τὸν δὲ τέ-
 4 ταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὧσιν, ὥσανύ-
 τως. σαφηνίσεσθαι δὲ ὥς ἕκαστον ἐτίμα <διὰ> τοῦτο
 ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἄν-
 θρωποι τὸν κρατιστεύοντα μήτε κηρυχθῆσεσθαι μήτε
 ἄθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως
 πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν
 ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότατα φανεροί
 5 εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως
 ἐσαφῆνιξε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς
 ἀρξάμενος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθά-
 νατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμι-
 μον ἐποίησατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν
 τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι
 εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ
 ἡσχύνετο μὴ οὐ πλείστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ
 φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κύρου γενόμενα οὕτως
 ἐτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.
 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν
 πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαναμαστὸν παρ' ἀνδρὶ
 πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μέγала πράτ-

τοντα, εἴ τι ἤδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον
 καταδαπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν τὸν ἠδόμενον τούτου
 κοινωνεῖν [τοὺς παρόντας], πολλάκις δε καὶ τῶν ἀπόν-
 των φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς
 ἡσθεῖς τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν καὶ πάντα τὰ 7
 <λοιπὰ> πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς
 τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, 'Ἄλλ', ἐγώ, ὦ Κῦρε,
 πρόσθεν μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν
 ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς
 ὕμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλεόν σε διαφέρειν φιλαν-
 θρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Αἰ', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ 8
 μὲν, δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλαν-
 θρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας.
 Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπι-
 δείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, 9
 ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, 'Ἀρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 ἀχθεσθεῖς μοι, εἴ σε ἐροίμην ὃ βούλομαί σου πυνθέ-
 σθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τούναντίον τού-
 του ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βού-
 λαιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πώποτε καλέ-
 σαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. 'Ἀλλ'
 ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προστα-
 χθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη.
 Ὁ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ
 οὐχ ἠδομένως πράττοντά με κατέγνων; Τοῦτο δὴ
 πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, 10
 πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε
 εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω;
 ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ
 αὖ οὐκ ἀχθέσει μοι ἀκούων τάληθῃ; Ἡσθήσομαι μὲν 11

- οὖν, ἔφη, ἦν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὐτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κληῖσιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γνοίῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δὲ εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθόιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυρόμενον περὶ ἑμαντοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὥς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺν
- 12 μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἶην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρι ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, Ὁρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.
- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκεῖς ἡδίων τῶνδ' ἐγὼ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ τάληθ' ἢ λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὥς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺν ἡδίων. Ἡ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ
- 14 Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔγωγε. Λέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν

ἐώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐ-
 τοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τάραθ' ἀσφαρό-
 νως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον
 εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τάραθ' ἀκαλῶς φέροντα ἢ τὰ κακὰ·
 τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην
 τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, "Ἦκουσας, ὦ 15
 Ὑστάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη· καὶ
 ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυ-
 γατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλά μοι
 ἐπιδεικνύῃ. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι 16
 ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι οὐ φθονή-
 σω, ἣν τὴν θυγατέρα μου γυναικὰ λαμβάνῃς· τὰ δ'
 ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνει,
 οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τουτῷ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν
 σου ὑφῆρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑστά- 17
 σπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέγῃτε,
 ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός
 τις καὶ γὰρ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, 18
 "Ἦν δέ τις ἐκδοῦναι βούλεται θυγατέρα, πρὸς τίνα
 δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάννυ
 γάρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν;
 ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὁποῖος ἂν γάμος ἐκά- 19
 στῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ
 πρὸς τῶν θεῶν ποίαν τινὰ μοι γυναικὰ οἶε συναρμό-
 σειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γὰρ 20
 καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην γαμεῖς, ἣν ποτε βούλῃ
 αὐτὴν ὁρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαι σε δεήσει ὥσπερ
 τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὁρθῶς προνοεῖς·
 καὶ γὰρ οὐδ' ὁπαστιοῦν ἀλτικὸς εἰμί. Ἐπειτα δ', ἔφη, 21
 σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦ-

το; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα
 σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε.
 Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι ὥσπερ
 καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συναρμόττοι. Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ
 22 γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας
 ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν
 εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἔνταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος
 23 ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελόντων δὲ ἅμα
 εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε,
 ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος.
 Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὦν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ
 Κῦρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου
 ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰρησθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ
 εὐδοκιμεῖν βούλει ὅτι ἀστεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ
 οὕτω διεσκώπτετο.

24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον
 κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρεῖως
 συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί, Ἀρταβάξω δὲ χρυσοῦν ἔκ-
 πωμα, τῷ δ' Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ
 καλὰ ἐδώρῃσατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄν-
 25 δρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώ-
 σεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἡ καὶ ἔστι σοι,
 ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί',
 ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ,
 ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἢ οὐσία; Ἐνταῦθα,
 ἔφη, ὅπου περ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὦν ἐμοί. Ἀρκεῖ
 μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιὰν
 26 Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λα-
 βὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ, ὁ

δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶ-
 ρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδί πέμψει· Χρυσάνταν
 δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, 27
 Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί
 τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. Ἀλ-
 λὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος Πότε; Εἰς
 τριακοστόν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ
 οὐκ ἀποθανουμένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν
 δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν
 ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμπρούπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ
 τὰς θύρας.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε- 28
 νομένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐ-
 τῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν
 καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατα-
 μεινάντων τότε ἀπόγονοι· πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων
 καὶ Ὑρκανίων· τοῖς δ' ἀπιούσι δωρησάμενος πολλὰ
 καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρα-
 τιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ τοῖς 29
 περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρ-
 δεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκά-
 στῳ, τὰ δὲ ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστῳ δοὺς
 τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ
 αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα 30
 χρήματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων·
 τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώ-
 τας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ ἐδίδοσαν·
 καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ 31
 δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον

περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δέ τινες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδούς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἤδεται.

32 Αἰσθόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Ὡ ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οὐ βούλονται δοκεῖν πλείω κερτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπαλιν οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν
33 ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι
34 τοῖς ἐταίροις, ἀλλὰ τητῶνται. ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκάγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν οἶόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ οἶόν τε ἰδεῖν, διηγήσα-
35 σθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυν πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὥς μὴ ῥάδια εἶναι ἰδεῖν δι-
36 ηγεῖτο· τέλος δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω οὐθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὐθ' ὅπως αὐτὸς κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ καλόν

τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἦν τις ὑμῶν τι-
νος ἐνδεῖσθαι νομίσει, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ οὗ ἂν
ἐνδεῆς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐλέχθη.

Ἦνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν V
Βαβυλῶνι ὥς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς
Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ'
ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὦν ἦτο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀν-
εξεύγνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὥς πολὺς στόλος 2
ὦν εὐτάκτως μὲν ἀνεσκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο
ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς,
σκηναὺς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρα-
τεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθύς δὲ τοῦτο 3
ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἑὸν βλέπουσαν ἴστασθαι τὴν σκη-
νὴν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας
σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπει-
τα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὀψο-
ποιοῖς δὲ τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑπο-
ζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τᾶλλα δὲ
διετέτακτο ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ
μέτρῳ καὶ τόπῳ. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι 4
μὲν ἕκαστος σκεύη οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθεν-
ται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάν-
τες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν,
ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος.
οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πά-
σαις ἀνηρῆσθαι. ὥσάντως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατα- 5
σκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰπιτήδεια πάντα
ἐν καιρῷ ὥσάντως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα·
καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνί τε μέρει καὶ
πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰπιτήδεια θερά- 6

ποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω
 καὶ οἱ ὀπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν
 τε εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἐκάστη ἐπιτηδείαν, καὶ ἥδε-
 σαν ταύτην ὁποία ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες
 7 κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ
 ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδεύματα τὴν εὐθυμοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέηται, δῆλόν ἐστι ὅπου δεῖ ἐλθόντα λα-
 βεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιω-
 τικῶν φύλων εὐθυμοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ
 καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζῳ τὰ
 σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ
 τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων πλείστου ἄξια πλεονε-
 κτήματα ἑώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦ-
 8 τα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθυμοσύνης μάλι-
 στα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατ-
 ετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυ-
 ρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ
 εἰώθει περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομέ-
 9 νους ἱππέας τ' εἶχε καὶ ἄρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους
 ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι σὺν οἷς μάχονται
 ὅπλοις οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύον-
 ται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν,
 10 εἰ μέλλουσι χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀρι-
 στερᾷ αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα
 ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπισθεν
 11 αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ
 μέγала γέρορα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖ-
 χος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας,
 οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφα-
 12 λῇ τὴν καθόπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει

ὥσπερ οἱ ὀπλιῖται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ
 τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ
 οἱ ὀπλιῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παύειν τὸν εἰς χεῖρας
 ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινες
 προσίοιεν, ἐξ ἐτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ
 τῶν ὀπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχον- 13
 τες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δ' ὑπηρεταὶ ὥσπερ καὶ ἐν
 ταῖς πόλεσιν [οἱ σώφρονες] ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων
 τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν
 ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων
 ἠπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρεταὶ καὶ τὰ σημεῖα ἐρίγνω-
 σκον ἅ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐξή-
 τουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑκάστον ἔθεον. καὶ 14
 διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἑκάστα εἶναι τὰ φῦλα πολὺ μᾶλλον ἦν
 δῆλα καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίῃ καὶ εἴ τις μὴ πράττοι
 τὸ προσταττόμενον. οὕτω δὲ ἔχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις
 καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν
 εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ 15
 τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκ-
 τεῖναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθῦναι ἢ ἐκ κέ-
 ρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστε-
 ρᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελίσσαι,
 ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δέοι τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ
 τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἑκάστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφε-
 λείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι,
 πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν
 εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ ἐν 16
 μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπίπτον ἀεὶ διατάττων
 ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὥς τὰ πολλὰ
 ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.

- 17 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρῃ ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχῃ καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεῖα κατὰ-γεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ
- 18 καὶ καλὰ. ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια φέρουσιν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδι-
- 19 κὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστέφανον τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατήρ ἐγήμε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δ' ἐστὶν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὢν ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶν αὐτὴν τί νι γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρῃην παῖς
- 20 γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἄλλ', ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινώ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδώρήσατο ὅπόσα ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρῃ χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.
- 21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στρατεύμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ

μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίειν ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. ἐκ δὲ 22 τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὐνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον 23 ἠϋξήσατε στρατεύμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἐπιπικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν 24 οὕτω γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἵτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὥς οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τέγαθα, 25 ἡμεῖς δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἦν τις πιστρατεύηται χώρα Περσίδι ἢ Περσῶν νόμους δια-

σπάν πειράται, βοηθήσειν παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν
 26 αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅτι ἂν οὗτος ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίνεται ἢ ἐν Πέρσαις βασιλείᾳ· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρου, ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν
 27 ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ. ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσιν ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεὺς. τούτων δὲ πραχθέντων ἀπῆει ὁ Κῦρος.

28 Ὡς δ' ἀπὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἣς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὥς παγκάλῃς γενομένης. [ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὥς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγρημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἢ παῖς.] γήμας δ' εὐθὺς ἔχων ἀνεξεύγνυ.

VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατραπίας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἁκραῖς φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἐαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωράτο ἐννοῶν ὅπως εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι,
 2 εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βουλό-

μενος προᾶξαι ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαι-
ρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἶδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν ἰόντες·
ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶρον φέρειν ἂν αὐτούς· ἐπεὶ δὲ
κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς
ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπι-
στίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὴ συλλέξας λέγει αὐτοῖς 3
τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, εἰδὼν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν·
καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν
πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχῃ διασώζειν. τούτους μὲν
οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάχασι
τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ,
οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν δασμὸν λαμ-
βάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο
τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε 4
μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω πέμ-
πων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι
καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δασμοφορῇται τε αὐτοῖς δεῦρο,
ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἴκειά ἔχωσι κατάγεσθαι.
ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας 5
τὰς καταστραφείσας πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ
νῦν εἰδὼν ἔτι τοῖς ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἰ
χῶραι καταμένουσαι ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι
παρὰ βασιλεῖ. Δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ 6
ταύτας τὰς χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὅ,τι
ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾗ, μεμνήσονται
καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὥς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε
ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν
τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' 7

εἰπὼν τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ οὖς
 ἐγίννωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦν-
 τας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτη-
 δειοτάτους εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν
 Μεγάβυζον, εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυ-
 γίαν δὲ τὴν μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ
 Ἰωνίαν Χρυσάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὅνπερ
 ἤτοῦντο, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ
 8 Αἰολίδα Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ
 Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόν-
 τες ἐδόκουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς
 9 μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὥς δὲ τότε
 Κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν
 αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλιάρχοι τῶν φυ-
 λακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ
 10 ἀπογεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις
 σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπι-
 σπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἄρματηλάτας·
 ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἄρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τού-
 τους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελομένους
 παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἣν τι δέηται·
 παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύραις,
 ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν θήραν τὸν σα-
 τράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἄσκειν αὐτόν τε καὶ τοὺς
 11 σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ
 λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους
 δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ ὥς
 ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὥς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις
 τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστων δὲ παρ' ὑμῖν

καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἔμοι οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ θη- 12 ρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἔμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἔμοι συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι ὅτι τού- 13 των ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

[Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ 14 νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσαι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολιτικαὶ πράξεις εἰς ὀλίγους ἐπιστάτας.]

Ταῦτα εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκάστους καὶ δύν- 15 αμι ἐκάστῳ προσθεὶς ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης

καὶ ἀποδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὄπλων καὶ ἵππων καὶ ἄρμάτων.

16 Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαντος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στρατεύμα ἔχων, ὥς ἦν μὲν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῇ, ἣν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζῃ, ἣν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἢ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπη, ταῦτα πάντα κατεντρέπῃ· ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. καὶ οἱ πολλὰκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὔτοι τῶν ἐφόδων εἰσὶν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

17 Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἡσθάνετο καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῃν ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαινόμενος ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλαίποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιμελουμένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς.

18 ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἴστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασὶ τινες θᾶπτον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων

πεξῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὥς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὥς τάχιστα ἐπιμέλεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν 19 εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἱππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα 20 συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ἣ ἴσθαι λέγεται καταστρέφασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι καὶ καταστρέφασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὠρίζεν 21 αὐτῷ πρὸς ἑὸ μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλαπος, τὰ δὲ διὰ ψυχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀννδρίαν δυσοίκετα. αὐτὸς δ' ἐν 22 μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεινὴ ἢ χώρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θερούς δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὴ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλλει καὶ ψύχει διάγειν ἀεὶ. οὕτω δὲ 23 διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὥς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾔετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κύρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

VII. Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ
 πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδο-
 μον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατήρ καὶ ἡ μή-
 τηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ
 δὲ Κῦρος ἔθυσσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ
 ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι
 2 διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ
 ὕναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων
 τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε·
 ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὕναρ ἐξη-
 γέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευ-
 3 τὴ παρείη. εὐθύς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθυε Δίί τε πα-
 τρώϊ καὶ Ἑλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἁκρῶν,
 ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπενχόμενος, Ζεῦ πατρῷε
 καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστή-
 ρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι
 ἐσημαίνετε μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις
 καὶ ἐν οἴκωνοις καὶ ἐν φήμασι ἃ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ
 οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον
 τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυ-
 χίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς
 δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ
 πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἴόνπερ αἰῶνα δεδώκατε,
 4 τοιαύτην καὶ τελευτήν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα
 ποιήσας καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι
 καὶ κατεκλίνῃ. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσ-
 ιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι
 ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν,
 δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ
 5 προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν ἡδέως. ὡς δὲ

καὶ τῇ ὑστεραία συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε λόγον.

Παῖδες ἔμοι καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἔμοι⁶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιννώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥς περὶ εὐδαίμονος ἑμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε προΐοντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἡτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἑμοῦ⁷ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἑμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ιδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὢν τ' ἐκτεσάμην οὐδὲν [οἶδα] ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ἡυχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ ἐπίοντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἶα τελέως με μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνεισθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, καταλείπω⁸ μὲν ὑμᾶς, ᾧ παῖδες, ζῶντας οὐσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος⁹ τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὴν

- βασιλείαν με ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὥς ἂν μὴ
 ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παράσχη. ἐγὼ
 δ' οὖν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὧ παῖδες·
 τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅτι ἂν και-
 ρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενο-
 10 μένῳ καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. ἐπαιδεύθην
 δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέ-
 ρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς
 ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων
 ὑπέκλειν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὧ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαί-
 δευον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέ-
 ρων προτετιμῆσθαι· ὥς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ
 11 ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχεσθε. καὶ σὺ μὲν,
 ὧ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ
 ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὧ Ταναοξάρη, σατράπην
 εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ τρίτων
 Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδοὺς νομίζω ἀρχὴν μὲν
 μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ κατα-
 12 λιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν
 γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐνδεὴς ἔσει οὐχ ὀρῶ·
 ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν
 παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ
 πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν
 κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ
 τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασι-
 λεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαραρομαρτεῖν, ἢ σάφ'
 13 ἔσθι τοῦ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα
 μὲν οὖν καὶ σὺ, ὧ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν
 σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ
 πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ

ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοντο, ὥσπερ
 καὶ τᾶλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ
 τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις
 αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν
 τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμ- 14
 φύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι μηδαμόθεν πρότερον
 ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖταί τοι
 ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκῆ-
 νων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ
 τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ
 ἀΰξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι
 καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσ-
 αγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ 15
 οὖν ἂ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελ-
 φοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθύς
 οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρ-
 βλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι
 κηδεταὶ ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς
 μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὥς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμή-
 σεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὥς ἀδελφός;
 τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος 16
 οὕτως ὥς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θᾶπτον μηδεὶς σοῦ
 τούτῳ ὑπακούετω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐ-
 δενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δει-
 νὰ ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίνι χαρισάμενος ἐλπί-
 σαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας
 ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἷσχιον μὴ
 φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προ-
 τιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ᾧ Καμβύση, πρω-

τεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῶ οὐδὲ φθόνος παρὰ
 17 τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων,
 ὧ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζε-
 σθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖ-
 τε εἰδέναι ὥς οὐδὲν ἔτι ἐγὼ ἔσομαι, ἐπειδὴν τοῦ ἀν-
 θρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ'
 ἐμὴν ψυχὴν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τοῦτοις αὐτὴν
 18 ὥς οὔσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων
 ψυχὰς οὐπὼ κατενόησατε οἷους μὲν φόβους τοῖς μι-
 αιφρόνοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνο-
 σίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς δια-
 μένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἰ ψυχὰι
 19 κύριαι ἦσαν; οὔτοι ἔγωγε, ὧ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώ-
 ποτε ἐπέσθην ὥς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρό-
 20 νον ᾖ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονημώτατον αὐτὸν
 εἰκὸς εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δῆλόν ἐστιν
 ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς·
 αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται.
 21 ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων
 θανάτῳ οὐδὲν ἐστὶν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ
 τότε δήπου θειοτάτῃ καταφαίνεται καὶ τότε τι τῶν
 μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὥς ἔοικε, μάλιστα ἔλευ-
 22 θεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ
 οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν
 ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἢ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ

οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναπο-
 θνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰεὶ ὄντας καὶ πάντ'
 ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν
 τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῇ καὶ ἀγήρατον καὶ
 ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον,
 τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν μηδὲ ἀνό-
 σιον μήτε ποιήσητε μήτε βουλεύσητε. μετὰ μέντοι²³
 θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμε-
 νον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἳ θεοὶ ἀπο-
 κρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῇ πᾶσιν ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ
 ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων
 φαίνεται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει·
 εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων
 ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ
 ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναίτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυ-
 μοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα.²⁴
 εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρὴ πρὸς
 ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενη-
 μένων μαρτάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἳ
 μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ,
 φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἥδη δὲ τινες τούτων καὶ
 ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε
 τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὁρ-
 θῶς ἂν βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἥδη ἄλλις.²⁵
 τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν
 χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί,
 ἀλλὰ τῇ γῇ ὥς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μα-
 καριώτερον τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλὰ,
 πάντα δὲ τὰ γαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως
 φιλόανθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν μοι δοκῶ

- 26 κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὄθενπερ, ὥς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀν-
- 27 θρώπων τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμαχούς ἐπὶ τὸ μνημα τοῦμόν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοὶ ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὥς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν ἔτι ὦ· ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὁπόσα
- 28 ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὥς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

VIII. [Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὐτῇ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρίσθη γὰρ πρὸς ἕω μὲν τῇ Ἑρυνθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη μὲν γνώμη τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ

2 ἐκείνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὥς πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν

αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ' ἀληθῆ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὄρκους ὁμόσειαν, ἡμ-
πέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοί- 3
οῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον οὐδ' ἂν εἰς αὐτοῖς ἐπίστευσεν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν. οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατη-
γοί· νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρα-
τευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἑξαπατη-
θέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε χεῖρονες νῦν εἰσι. 4
πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασι-
λέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὔτοι ἦσαν οἱ τιμώ-
μενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὔτοι εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρό-
μενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ 5
τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὅποιοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὴ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγέννηται.

Εἰς γε μὴν χοήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μό- 6

νον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν
 ἡδίκηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν
 δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἦττον οἱ πολλὰ
 ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδίκηκότων φοβοῦνται·
 καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν
 ἶέναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατιὰν
 7 θαραροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν
 ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης
 ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς
 ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γινώ-
 μαι τάντῃ τῷ παντὶ χεῖρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.
 8 Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό-
 σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν
 αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι
 ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμι-
 σαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώ-
 ματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ
 9 ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ
 ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο-
 σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο εἰς τὰς
 πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι. νῦν γε μὴν τὸ μὲν
 μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκα-
 περ οἱ πρωαίτατα ἀριστῶντες μέχρι τούτου ἐσθίωντες
 καὶ πίνοντες διάγουσιν ἔσπερ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.
 10 Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει-
 σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ
 ὑπερπίνειν ἦττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλ-
 λειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει,
 τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκ-
 φέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθοῦμενοι ἐξιέναι.

Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11
πορευομένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ
ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι·
νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς
μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὥς μηδέν' ἂν
ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαντάκις 12
ἐξῆσαν ὥστε ἄρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια
τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ ἥτιους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὐτ'
αὐτοὶ ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας·
ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ
αὐτοὺς ἵππεῦσι θαμὰ θηροῦν, φθονοῦντες αὐτοῖς
δῆλοι ἦσαν καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

Ἀλλὰ τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι 13
ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἵππικὰ μαν-
θάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου
ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες
ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας
ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν
ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν
πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς 14
τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως
τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέ-
χοιντο· νῦν δὲ εἰκόσκει ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι
πλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ
οὐτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρ-
μάκων.

Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ 15
Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ

- καὶ ἐγκρατεία ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρό-
τητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶ-
σιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν
16 διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θούψιν
αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον
ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστύρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλι-
νῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντ-
ερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ δάπιδες. καὶ
μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὐ-
ρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἄλλα τε αἰὲν καινὰ ἐπι-
μηχανῶνται· καὶ ὕψα γε ὥσαύτως· καὶ γὰρ καινο-
17 ποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ
ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας
ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄγκραις ταῖς
χερσὶ χειρῶν δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γε
μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὐθ' αἱ τῶν δέν-
δρων οὐθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέ-
ρας σκιάς ἀνθρωποὶ μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι.
18 καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχουσι, τούτῳ
καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανερώς ἢ μεμηχανη-
μένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν
αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.
- 19 Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ
ὀρᾶσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκα ἢ
τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα
πλειῶ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ
γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι
20 ἐπιμέλονται. τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως
νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν
τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς

μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρῆχεςθαι,
 οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο εἰ δέοι στρατεύεσθαι, τοὺς δὲ
 φρουροῦντας πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν
 δὲ τοὺς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς
 ὄψοποιοὺς καὶ οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατι-
 θέντας καὶ ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνι-
 στάντας, καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρίουσιν τε καὶ
 ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ τᾶλλα θυθμίζουσι, τούτους
 πάντας ἱππέας οἳ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθο-
 φορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαί- 21
 νεται, οὐ μέντοι ὕφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον·
 δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν
 αὐτῶν ῥᾶον οἳ πολέμιοι ἢ οἳ φίλοι ἀναστρέφονται.
 καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύ- 22
 σας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν
 παλτὸν ἐκάστω δούς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην
 ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς
 χεῖρας συιόντες μάχονται. καὶ οἳ πεζοὶ ἔχουσι μὲν 23
 γέρεα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ὥσπερ <οἱ> ἐπὶ Κύρου
 τὴν μάχην ποιησάμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὗτοι
 ἐθέλουσιν. οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι 24
 χρῶνται ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ
 τιμαῖς ἀυξήσας τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας
 εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας· οἳ δὲ νῦν οὐδὲ
 γινώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἴονται σφίσιν
 ὁμοίους τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἳ 25
 δὲ ὁρῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἳ
 μὲν ἄκουτες ἐκπίπτουσιν, οἳ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ
 ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς
 φίλους ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ 26

γινώσκουσιν οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι. φημὶ γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἄσεβεστέρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τὰναντία ἔμοι γινώσκοι, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἑμοῖς λόγοις.]

INDEX NOMINUM.

Abradatas, Susiorum rex, maritus Pantheae, mittitur legatus ad regem Bactriorum de societate belli V. 1, 1. 2. ab uxore arcessitus fit socius Cyri fidelissimus VI. 1, 45. Cyri rem curulem adiuvat 48. praeest centum curribus, et in pugna cum Croeso sortitur locum periculosissimum contra Aegyptiorum phalangem VI. 3, 36. ornatur et excitatur a coniuge carissima VI. 4, 2. cadit in pugna VII. 1, 32. eius cadaver misere concisum defertur a coniuge ad Pactolum amnem VII. 3, 4. 10. lugetur a Cyro VII. 3, 6. 8. 11. 13. qui ei parentat 17.

Adusius, Persa, redigit dolo ad concordiam Cares dissidentes VII. 4, 1. adiuvat Hystaspam in subigenda Phrygia 8. fit satrapa Cariae VIII. 6, 7.

Aegyptii, Croesi socii, utuntur clypeis magnis longisque hastis VI. 2, 10. aciem altissimam instruunt VI. 3, 20 fortiter pugnant VII. 1, 29. occidunt Abradatam 32. repellunt Persas 34. a Cyro tandem pedem referre coguntur et caeduntur 36. pacto se dedunt Cyro 41.

Aegyptus subigitur a Cyro I. 1. 4. VIII. 6, 20.

Aeolis refertur ad satrapiam Phrygiae maioris VIII. 6, 7.

Aeoles Croesi socii adversus Cyrum VI. 2, 10.

Aethiopia, terminus imperii Persici meridiem versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Aglaïtadas, Persa morosus, qui improbat iocos II. 2, 11.

Alceunas, dux Cadusiorum V. 3, 42.

Andamyas, Medus, praeest Medorum peditibus V. 3, 38.

Apollo vaticinatur Croeso VII. 2, 15.

Arabes subiiciuntur ab Assyriis I. 5, 2. adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16, 5, 14.

Aragdus Assyriorum socius II. 1, 5.

Araspas, Medus, Cyri aequalis et familiaris, donatus a Cyro veste Medica, fit custos Pantheae V. 1, 1. contendit amorem esse in hominis potestate V. 1, 8. sed captus amore formosae Pantheae 17. conatur vim inferre ei VI. 1, 32. mittitur tanquam transfuga ad Croesum VI. 1, 36. inde redit et hostium exponit statum VI. 3, 14. praeest cornu dextro in proelio cum Croeso 21.

Aribaeus, Cappadocum rex, Assyrios adiuuat adversus Medos II. 1, 5. in fuga occiditur ab Hyrcaniis IV. 2, 31.

Ariobarzanes, proditus a filio VIII. 8, 4.

Armenii, finitimi Medis II. 1, 6. ab Astyage Medorum rege bello victi tributum pendere sunt coacti III. 1, 10. Horum rex deficit a Medis II. 4, 12. capitur a Cyro III. 1, 6. subit capitis iudicium 8. defenditur a Tigrane filio 14. et mittit Cyaxari tributum copiasque 42. occidit filii magistrum innocentem III. 1, 38.

Arsamas, Persa, dux peditum Persarum VII. 1, 3. 8.

Artabatas, Persa, praeest curribus in pompa VIII. 3, 18. satrapa Cappadociae 6, 7.

Artabazus, Medus, cupidus osculandi Cyrum I. 4, 27. suadet Medis ut Cyrum sequantur IV. 1, 23. et cum Cyro maneant V. 1, 24. suadet bellum esse continuandum VI. 1, 9. mittitur a Cyro ad Arasparam, ne hic vim inferat Pantheae VI. 1, 34. in oratione repetit summam rerum a Cyro gestarum VII. 5, 48. equo donatur a Cyro VIII. 3, 25. vocatur ad convivium a Cyro VIII. 4, 1. iocatur 12. donatur aureo poculo 24.

Artabazus, Persa, ducit Persarum cetratos et sagittarios V. 3, 38.

Artacamas, Phrygiae magnae princeps II. 1, 5. satrapa Phrygiae magnae VIII. 6, 7.

Artagersas, chiliarchus peditum VI. 3, 31. VII. 1, 22. 27.

Artaozus VI. 3, 31.

Artaxerxes, Mnemon, vino deditus venandi studium negligere coepit VIII. 8, 12.

Artuchas, Hyrcaniorum dux V. 3, 38.

Asiadatas, chiliarchus equitum VI. 3, 32.

Asiatici cur secum in bellum ducant uxores et res pretiosissimas IV. 3, 2. utuntur in bello curribus Cyrenaicis VI. 1, 27.

Assyriorum rex infert bellum Medis I. 5, 3. cum viginti millibus equitum, ducentis curribus et ingenti peditum vi II. 1, 5. hortatur suos ante proelium III. 3, 44. victus a Cyro et Cyaxare repellitur in castra III. 3, 63. cadit in proelio IV. 1, 8. Assyrii noctu castra relinquunt ibid. castrorum metandorum ratio III. 3, 26. novus rex parat sibi socium Croesum VI. 1, 25. a Gadata et Gobrya confoditur in regia VII. 5, 30.

Astyages Medorum rex, avus Cyri maternus I. 2, 1. Armenios subigit bello III. 1, 10. moritur I. 5, 2.

Babylon, urbs Asiae opulentissima V. 2, 8. VII. 2, 11. moenibus altis et latis VII. 5, 7. capitur a Cyro repente, Euphrate in fossam derivato VII. 5, 15. in eius agro sunt multae palmae et procerae VII. 5, 11. Babylone, ob coelum tepidum, Cyrus septem menses hibernos degit VIII. 6, 22. Babyloniorum rex II. 1, 5. VII. 5, 29.

Bactriorum rex, hospes Abra-

datae Susiorum regis, invitatur ab Assyrio ad societatem belli V. 1, 2. Bactrii parent Cyro I. 1, 4. tentantur ab Assyriis I. 5, 2. Bactrii in exercitu Assyriorum IV. 5, 56.

Cadusii, gens magna et bellicosa, infensa Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. temere excurrentes clade afficiuntur V. 4, 15. novum ducem sibi creant V. 4, 22.

Cambyses, Cyri pater, Persarum rex ex gente Persidarum I. 2, 1. revocat Cyrum domum I. 4, 25. deducit eundem, et egregie disserit de imperatoris summi officio I. 6, 2. seqq. stabilis regnum Persarum Cyro VIII. 5, 23.

Cambyses, Cyri filius natu maior, constituitur a patre moriente heres imperii paterni VIII. 7, 11.

Cappadoces socii regis Assyrii I. 5, 3. Croesi socii VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14. accipiunt satrapam Persam VIII. 6, 7.

Cares sollicitantur frustra ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. dissidentes ad concordiam rediguntur ab Adusio VII. 4, 1. quem a Cyro petunt satrapam VII. 4, 7. VIII. 6, 7.

Caruchas praeest carpentis mulierum VI. 3, 30.

Caystrius campus, ubi rex Phrygiae minoris congregat copias II. 1, 5.

Chaldaei finitimi Armeniae III. 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis III. 2, 1. sunt bellicosi et mercede

militant apud Indos III. 2, 7. apud Cyrum ipsum, a quo ob praedandi libidinem castigantur VII. 2, 5.

Chrysantas, Persa *ἑμότης*, corpore nec magnus nec robustus, sed animo fortis et prudens II. 3, 5 suadet pro sua cuiusque dignitate praemia esse distribuenda II. 2, 19. 3, 5. mittitur ad montes Armeniae celeriter et clam occupandos II. 4, 22. laudatur a Cyro ob fortitudinem et facilem obedientiam IV. 1, 3. fit ex centurione chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico constituendo IV. 3, 15. ducit loricatos V. 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando VI. 2, 21. praeest equitatui VII. 1, 3. suadet eadem quae Cyrus maxime expetebat VII. 5, 55. VIII. 1, 1. est myriarchus VIII. 3, 16. laudatur a Cyro eximie VIII. 4, 11. fit Lydiae Ioniaeque satrapa VIII. 6, 7.

Cilices frustra tentantur ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. sed adjuvant Croesum VI. 2, 10. liberi sine satrapa relinquuntur VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Croesus, Lydorum rex, adest Assyrio adversus Medos cum ingenti vi peditum equitumque I. 5, 3. II. 1, 5. fugit cum ceteris sociis domum IV. 1, 8. 2, 29. eligitur summus dux sociorum adversus Cyrum VI. 2, 9. habet socios belli plurimos VI. 2, 10. mittit Lacedaemonem de societate VI. 2, 11. conatur Cyri exercitum multitudine cingere VII. 1, 23. sed repellitur 25.

equitatus eius fugatur metu camelorum VII. 1, 27. ipse fugit Sardes VII. 2, 1. captis Sardibus se dedit Cyro VII. 2, 5. dissuadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis, et sestultitiae damnat 15. clementer et benigne habetur a Cyro VII. 2, 26. tradit thesauros VII. 3, 1. 4, 12. monet Cyrum ne nimis sit liberalis VIII. 2, 15.

Cyaxares, Astyagis filius et avunculus Cyri, vituperat Cyrum I. 4, 9. ignavus I. 4, 22. succedit Astyagi patri I. 5, 2. contra Assyrios auxilium petit a Persis I. 5, 4. timidus queritur de paucitate Persarum II. 1, 7. 8. recenset hostium copias II. 1, 5. reprehendit Cyrum, quod non splendida veste Medica sit indutus II. 4, 5. proficiscitur cum Cyro adversus Assyrios III. 3, 25. intempestiva eius cum hoste configendi cupiditas refutatur a Cyro III. 3, 29. ob livorem et ignaviam non vult Cyrum persequi hostes IV. 1, 13. in castris captis Assyriorum indulget vino et ignorat Medos abire cum Cyro IV. 5, 8. re comperta tandem ira percitus minitatur, furit, frustra et mittit qui Medos revocet ibid. delectatur formosis mulieribus IV. 5, 52. arcessitus a Cyro in castra V. 5, 1., queritur graviter de Cyro V. 5, 8. sed tandem reconciliatus deducitur in tabernaculum egregie instructum 37. ubi genio, more suo, indulget 44. apud eum fit consultatio de bello

continuando VI. 1, 6. ipse, dum Cyrus proficiscitur contra Croesum, domi remanet cum tertia Medorum parte VI. 3, 2. offert Cyro filiam et Mediam dotis loco VIII. 5, 19.

Cyllene VII. 1, 45.

Cyme VII. 1, 45.

Cyprus est terminus imperii Persici occidentem versus VIII. 6, 21. 8, 1. Hinc dicuntur

Cyprii socii Croesi VI. 2, 10. cur ad eos non mittatur satrapa VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Cyrenaicus currus VI. 1, 27. 2, 8.

Cyrus, Cambysis ex Mandane Astyagis filia filius I. 2, 1. annos 12 natus cum matre proficiscitur ad avum I. 3, 1. orat matrem ut ipsum relinquat I. 3, 13. narrat iudicium a se puero exercitum 17. benevolos sibi reddit aequales I. 4, 1. amat et colit avum 2. cur paulo loquacior ab initio fuerit 3. studet aemulari praestantiores 4. equitare discit ibid. venatione delectatur 5. mittitur venatum cum Cyaxare I. 4, 7. cum Astyage ipso exit venatum 14. annos 16 natus specimen artis imperatoriae edit I. 4, 16. redeuntem in Persidem deducunt Medi 25. mittitur cum exercitu auxilio Cyaxari I. 5, 5. milites hortatur 7. disserit cum patre de officio imperatoris 6, 1 ss. nova arma suos capere iubet II. 1, 11. meditationes campestris instituit II. 1, 20. arcessitus a Cyaxare dat responsum legatis Indorum II. 4, 8. Armeniorum regem capit III. 1., et

amicum sociumque fidelem reddit 31. Chaldaeos Armeniis amicos et sibi socios reddit III. 2. legatum mittit ad Indum de pecunia III. 2, 28. cum Cyaxare educit copias contra Assyrios III. 3, 20. quos victos in castra fugat III. 3, 60. castra illa occupat IV. 1, 9. Cyaxarem, qui negat hostes esse persequendos, dolo deludit 19. ad eum deficiunt Hyrcanii IV. 2, 9. equitatum Persicum instituit IV. 3, 3. novum militem arcescit ex Perside IV. 5, 16. Cyaxari Medos avocanti litteras mittit 27. non vult videre Pantheam V. 1, 7. efficit ut Medi secum maneant 18. proficiscitur ad Gobryam V. 2, 1. Assyriam denuo vastat V. 3, 1. ducit exercitum ad Babylonem et provocat frustra Assyrium ad pugnam 5. auxilium fert Gadatae 29. cur nominatim appellet duces 46. liberat Gadatam V. 4, 7. ulciscitur cladem Cadusiorum 23. pactum init cum Assyrio de parcendo agricolis 24. cur nolit exercitum reducere prope Babylonem 41. tribus castellis potitur 51. accessit Cyaxarem V. 5, 1 ei obviam procedit 5. eius irae et invidiae medetur 37. de hibernorum ratione disserit VI. 1, 12. currus falcatos invenit 27. turres rotatas aedificat 52. sedat pavorem exercitus VI. 2, 14. parat expeditionem adversus Croesum 23. quomodo aciem instruxerit VI. 3, 21. hortatur duces ante proelium VI. 4, 12. eius arma VII. 1, 2. hortatur

milites 10. excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum VII. 2, 1. quem clementer habet 26. luget mortem Abradatae VII. 3, 2. cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque subactis, petit Babylonem VII. 4, 12. adit Babylonem VII. 5, 1. fossam ducit 9. turres extruit 12. Euphrate in fossam derivato urbem opprimit 15. regiam intrat 57. eunuchos eligit corporis custodes 58. satellites regiae et urbis praesidium instituit 66. munera palatina inducit VIII. 1, 9. cum Croeso disserit de utilitate liberalitatis VIII. 2, 15. pompam ducit VIII. 3, 1. eius tiara recta et reliquis vestitus regius 13. adoratur 14. excipit amicos convivio VIII. 4, 1. proficiscitur in Persidem ad parentes VIII. 5, 1. devertit apud Cyaxarem, quem invitat Babylonem 17. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit VIII. 6, 1. equos per stationes disponere coepit 17. imminente vitae fine agit diis gratias VIII. 7, 3. habet orationem ad filios 6. moritur 28.

Cyrus, minor, Artaxerxis frater VIII. 8, 3.

Daïphernes tarde obedit Cyro VIII. 3, 21.

Datamas, dux Cadusiorum V. 3, 38.

Datamas, myriarchus VIII. 3, 17.

Dauchus, praefectus fabrum VI. 3, 29.

Delphicum oraculum VII. 2, 15.

Ecbatana, hic ob coelum frigidius Cyrus duos menses aestivos degit VIII. 6, 22.

Embas ducit Armeniorum pedites V. 3, 38.

Enyalius VII. 1, 26.

Euphratas, praefectus turrium rotatarum VI. 3, 28.

Euphrates, amnis per mediam Babylonem fluens, latus et profundus VII. 5, 8.

Europa habet gentes liberas I. 1, 4.

Euxinus pontus, terminus regni Persici septentriones versus VIII. 6, 21. 8, 1.

Gabaedus, rex Phrygiae minoris, auxilio est Assyriis adversus Medos II. 1, 5. fugit domum, victis Assyriis VI. 2, 30.

Gadatas cur eunuchus sit factus V. 2, 28. deficit ab Assyrio, et tradit Cyro castellum dolo captum V. 3, 15. eius terram invadit Assyrius V. 3, 26. illapsum in insidias et vulneratum a perfido servat Cyrus V. 4, 1. cum suis recipitur in Cyri exercitum 29. eius regio est prope Babylonem 34. interficit regem Assyriorum VII. 5, 30. praefectus eunuchis VIII. 4, 2.

Gobryas, Assyrius, vir opulentus, deficit ad Cyrum IV. 6, 1. privatus filio a rege Assyriorum 4., se, filiam et omnia sua permittit fidei Cyri ibid. recipit Cyrum in castellum munitissimum V. 2, 6. admiratur Persarum coenam frugalem 14. occidit regem Assy-

riorum in regia VII. 5, 30. laudat amicos Cyri VIII. 4, 7. locat nuptum filiam Hystaspae 25.

Graeci Asiatici an socii Assyriorum futuri sint adversus Medos incertum II. 1, 5. sed adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. tributum pendere coguntur Cyro VII. 4, 9. I. 1, 4.

Hyrcanii finitimi Assyriis IV. 2. 1. subiguntur ab Assyriis I. 5, 2. deficient ad Cyrum IV. 2, 1. V. 3, 24. illis praeest Artuchas V. 3, 38.

Hystaspas, Persa nobilis, narrat morositatem cuiusdam convivae II. 2, 2. probat Cyri consilium de praeda IV. 2, 26. praeest dimidiae parti equitum Persicorum VII. 1, 19. subigit Phrygiam minorem VII. 4, 8. queritur quod Cyrus praeferat Chrysantam VIII. 4, 9. ducit in matrimonium filiam Gobryae 25.

Illyrii aliis gentibus non imperant I. 1, 4.

Indi parent Cyro I. 1, 4. sollicitantur ab Assyriis adversus Medos I. 5, 3. auro abundant III. 2, 25. eorum legati adveniunt ad Cyaxarem II. 4, 7. Cyrus ad eos mittit legatum de pecunia III. 2, 25. legati Indorum afferunt pecunias Cyro VI. 2, 1. mittuntur a Cyro ad hostem speculandi causa 2. redeuntium narratio terret Cyri exercitum VI. 2, 12.

Ioniae et Lydiae satrapa fit Chrysantas VIII. 6, 7. Iones sunt socii Croesi VI. 2, 10.

Iuno I. 4, 12. VIII. 4, 12.

Iupiter patrius I. 6, 1. VIII. 7,

3. rex III. 3, 21. VII. 5, 57. II. 4, 19. Iovi mactat Cyrus tauros VIII. 3, 11. 24.

Lacedaemonem mittit Croesus de belli societate VI. 2, 11.

Larisa VII. 1, 45.

Libyci currus VI. 2, 8.

Lycaones sunt Croesi socii VI. 2. 10.

Lydia ferax vini ficorum, olei aliorumque bonorum VI. 2, 21. Lydorum magnam multitudinem secum abducit Cyrus VII. 4, 14. 5, 14.

Madatas, Persa, ducit Persarum equites V. 3, 41.

Magadidae I. 1, 4.

Mandane, Astyagis filia, mater Cyri I. 2, 1. proficiscitur cum Cyro ad Astyagem I. 3, 1. inde redit I. 4, 1.

Media, finitima Assyriae I. 4, 17. Persidi II. 1, 1. et Armeniae II. 4, 20. Medi solent oculos pingere, capillis adsciticiis et vestitu exquisito uti I. 3, 2. stola et calcei Medorum VIII. 1, 40, 41. III. 1. 8, 15. reguntur solo regis nutu 18. numerus copiarum II. 1, 6.

Megabyzus, Arabiae satrapa VIII. 6, 7.

Mithras, Persarum deus, per quem iurabant VII. 5, 53.

Mithridates, patris proditor VIII. 8, 4.

Pactolus, circa quem cogit copias Croesus VI. 2, 11.

Panthea, uxor Abradatae, capta in Assyriorum castris, mulier omnium Asiaticarum formosissima, seligitur Cyro IV. 6, 11. traditur custodienda Araspae V. 1, 1. a quo tentata

rem defert ad Cyrum VI. 1, 33. arcessit maritum 45. ornat eum et hortatur VI. 4, 3. occisum fert ad Pactolum amnem VII. 3, 4. et ibi eo mortuo moritur ipsa 14. eius sepulchrum 17.

Paphlagones, ab Assyriis sollicitati adversus Medos, non parent I. 5, 3. II. 1, 5. sed Croesi socii VI. 2, 10. cur non regantur a satrapa Persico VIII. 6, 8.

Persis regio finitima Mediae II. 1, 1. montana I. 3, 3. aspera VII. 5, 67.

Persae victu et habitu viliori utuntur I. 3, 2. VII. 5, 67. solent cognatos osculari I. 4, 27. 28. eorum leges, instituta, arma, frugalitas, forma civitatis et multitudo I. 2. coena parca V. 2, 16. iocandiliberitas 18. sunt curiosi et religiosi in sacris VIII. 3, 11. uti coeperunt stola Medica VIII. 3, 1. a Cyri institutis deficiunt VIII. 8. sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere VIII. 8, 26.

Perseus I. 2, 1. et Persidae, posterii Persei, e quibus erant Persarum reges I. 2, 1.

Persica saltatio VIII. 4, 12.

Pharnuchus chiliarchusequitatus VI. 3, 32. VII. 1, 22. satrapa Phrygiae minoris et Aeoliae VIII. 6, 7.

Pheraulas, Persa plebeius, Cyri familiaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum iudex II. 3, 7. curatur pompae VIII. 3, 2. 6. donatur equo a Sacae quodam 31. concedit Sacae bona sua 35. laudatur 49.

Phoenices sunt Croesi socii VI. 2, 10. subacti a Cyro I. 1, 4.

Phrygia minor II. 1, 5. Phrygia ad Hellespontum: subigitur bello ab Hystaspas VII. 4, 8. satrapa eius est Pharnuchus VIII. 6, 7.

Phrygia magna subigitur a Cyro VII. 4, 16. eius satrapa fit Artacamas VIII. 6, 7.

Phryges utrique socii Assyrii I. 5, 3. Croesi VI. 2, 10. Cyri VII. 5, 14.

Rhambacas, Medus, ducit equitatum Medorum V. 3, 42.

Rhathines, Cadusius, victoriam reportat in certamine equestri VIII. 3, 32.

Rheomithres, Persa, homo perfidus VIII. 8, 4.

Rubrum mare terminus imperii Persici orientem versus VIII. 6, 20. 21.; 8, 1.

Sabaris, Armeniae regis filius natu minor III. 1, 2.

Sacae, finitimi Hyrcaniis vexantur ab Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. Horum pedites ducit Datamas 38.

Sacas, pocillator Astyagis I. 3, 8. contemnitur a Cyro puero 11.

Sacas, homo plebeius, equum praemii loco accipit VIII. 3, 25. quem donat Pheraulae 31. a quo fit particeps omnium bonorum 35.

Sambaulas, centurio Persa, adolescentem deformem amat II. 2, 28.

Sardes, urbs opulentissima Asiae secundum Babylonem VII. 2, 11. capitur a Cyro VII. 2, 3. ibi praesidium Persicum relinquitur VII. 4, 12.

Sciritae Lacedaemoniorum IV. 2. 1.

Scythae, gens magna I. 1, 4.

Soli sacrificat Cyrus equos VIII. 3, 12. 24. Conf. VIII. 7, 3.

Susis degit Cyrus tres menses vernos VIII. 6, 23.

Syria (Assyria) V. 4, 51. VI. 1, 27, 2, 19. VIII. 3, 24. VIII. 6, 20. ferax frumenti, ovium, palmarum fructiferarum VI. 2, 22. barbari infra Syriam VI. 2, 11. Syri ab Assyriis, Persis, Arabibus, Phoenicibus et Babylonii distinguuntur I. 1, 4. V. 2, 12.

Tanaoxares, Cyri filius natu minor constituitur a patre moriente satrapa Medorum, Armeniorum et Cadusiorum VIII. 7, 11.

Terra, ei sacrificat Syrus VIII. 3, 24.

Thambradas praeest Sacarum peditibus V. 3, 38.

Thymbrara VI. 2, 11. VII. 1, 45.

Tigranes Armeniorum regis filius natu maior III. 1, 7. patris causam agit 14. amat uxorem 36. amatur ab eadem 41. uxore secum ducta, praeest Armeniis in exercitu Cyri 42. V. 3, 42. se Cyro addictum fatetur V. 1, 26. victoriam in certamine equestri reportat VIII. 3, 25. vocatur ad coenam a Cyro VIII. 4, 1. eius uxor donatur a Cyro 24.

Troianus currus VI. 1, 27. 2, 8.

Vesta I. 6, 1. VII. 5, 57.

B. G. Teubners

Schulausgaben griechischer und lateinischer Schriftsteller mit deutschen Anmerkungen.

	<i>M. 2.</i>		<i>M. 2.</i>
Aeschylus' Agamem. v. Enger. 2. Aufl.	2.25	Cicero Cato maior v. Meissner. 2. Aufl.	— .60
— Perser von Teuffel. 3. Aufl.	1.20	— de finibus bonorum v. Holstein	2.70
— Prometheus v. Wecklein. 2. Aufl.	1.80	— Somnium Scipionis v. Meissner.	
— do. — v. Schmidt	1.20	3. Aufl.	— .45
Aristophanes, die Wolken v. Teuffel.		— Laelius v. Lahmeyer. 4. Aufl.	— .60
2. Aufl. von Kaehler.	2.70	— — v. Meissner	— .60
Arrian's Anabasis v. Abicht. I. Heft	1.80	— de legibus von Du Mesnil . .	3.90
— — II. Heft	2.25	Cornelius Nepos v. Siebelis. 11. Aufl.	
Buchholz, Anthologie. I. 4. Aufl.	1.80	von Jancovius.	1.20
— do. — II. 3. Aufl.	1.80	Curtius Rufus v. Vogel. I. Bd. 3. Aufl.	2.10
Caesar de bello Gallico von		— do. — II. Band. 2. Aufl. .	2.25
Doberenz. 8. Aufl.	2.25	Demosthenes v. Rehdantz. I. Heft.	
— de bello civili von Doberenz.		7. Aufl. v. Blafs	1.20
5. Aufl.	2.40	— do. — II. Heft. I. Abth. 5. Aufl.	1.50
Chrestomath. Ciceron. von Lüders.		— do. — II. Heft. II. Abth. 4. Aufl.	1.80
2. Aufl.	2.70	Euripides v. Kinkel. I. Phoenissae	— .75
Cicero de oratore v. Piderit. Cpl.		— von Wecklein. I. Medea. 2. Aufl.	1.80
5. Aufl.	4.50	— — II. Iphigenia in Tauris	1.50
Einzeln: Buch I à 1.80. Buch		— — III. Bacchen	1.50
II u. III. à	1.50	— — IV. Hippolytus.	1.50
— partitiones orator. v. Piderit	1.25	Herodot v. Abicht. I. Band. I. Heft.	
— Brutus von Piderit. 2. Aufl.	2.25	Buch I. 4. Aufl.	1.80
— Orator von Piderit. 2. Aufl.	2.25	— do. — I. Band. II. Heft.	
— Reden:		Buch II. 3. Aufl.	1.50
— für Plancius v. Köpke. 3. Aufl.	1.20	— do. — II. Band. I. Heft.	
— für Sestius von Koch. 2. Aufl.	1.25	Buch III. 3. Aufl.	1.50
— für Roscius v. Richter. 2. Aufl.	2.25	— do. — II. Band. II. Heft.	
v. Fleckeisen.	— .90	Buch IV. 3. Aufl.	1.50
— für Milo v. Richter. 3. Aufl.	— .90	— do. — III. Band. Buch V	
v. Eberhard	— .90	und VI. 3. Aufl.	1.80
— für Murena von Koch. 2. Aufl.	— .90	— do. — IV. Bd. Buch VII. 3. Aufl.	1.80
von Landgraf.	— .90	— do. — V. Bd. Buch VIII u. IX.	
— für Sulla von Richter. 2. Aufl.	— .75	3. Aufl.	1.80
von Landgraf.	— .75	Homer's Odyssee von Ameis u. Hentze.	
— gegen Verres. IV. Buch von		I. 1. (Ges. I—VI.) 8. Aufl. .	1.35
Richter. 3. Aufl. v. Eberhard .	1.50	— do. — I. 2. (VII—XII.) 7. Aufl.	1.35
— do. — V. Buch. von Richter.		— do. — II. 1. (XIII—XVIII.) 7. Aufl.	1.35
2. Aufl. von Eberhard	1.20	— do. — II. 2. (XIX—XXIV.) 6. Aufl.	1.35
— Catilinar. Reden von Richter.		— do. — Anhang. 1. Heft. 3. Aufl.	1.50
4. Aufl. v. Eberhard	1.25	— do. — do. 2. Heft. 2. Aufl.	1.20
— für Marcellus etc., v. Richter.		— do. — do. 3. „ 2. Aufl.	1.20
3. Aufl. von Eberhard	— .90	— do. — do. 4. „ 2. Aufl.	1.20
— divinatio in Caecil. v. Richter		— Ilias v. Ameis u. Hentze. I. 1. 4. Aufl.	— .90
2. Aufl. v. Eberhard	— .45	— do. — I. 2. 3. Aufl.	— .90
— I. u. II. Philippische Rede		— do. — I. 3. 3. Aufl.	1.20
v. Koch. 2. Aufl. v. Eberhard .	— .90	— do. — I. 4. 3. Aufl.	1.20
— für Archias v. Richter. 3. Aufl.		— do. — II. 1. 2. Aufl.	1.20
v. Eberhard.	— .45	— do. — II. 2. 2. Aufl.	1.20
— üb. d. Imperium d. Pompeius		— do. — II. 3. 2. Aufl.	1.20
v. Richter. 3. Aufl. v. Eberhard	— .60	— do. — II. 4.	1.50
— Briefe von Frey. 3. Aufl. .	2.25	(Jedes Heft à 3 Gesänge.)	
— Tusculanen v. Heine. 3. Aufl.		— do. — Anhang. 1. Heft 2. Aufl.	1.50
I. Heft. lib. I. II.	1.20	— do. — Anhang. 2. Heft. 2. Aufl.	1.50
II. Heft. lib. III—V	1.50	— do. — Anhang. 3. Heft. 2. Aufl.	1.80
— de officiis von v. Müller. .	2.25	— do. — Anhang. 4. Heft . . .	1.20
— de natura deorum v. Goethe.	2.40		

	M. 2
Homer's Ilias von Ameis u. Hentze.	
Anhang. 5. Heft.	1.20
— do. — Anhang. 6. Heft. . .	1.50
— do. — Anhang. 7. Heft. . .	1.50
— do. — Anhang. 8. Heft. . .	1.80
— Ilias v. La Roche. 2. u. 3. Aufl.	
6 Teile, jeder [4 Gesänge] . à	1.50
Horaz Oden von Nauck. 12. Aufl.	2.25
— Satir. u. Epist. v. Krüger. 11. Aufl.	2.70
— Sermonen von Fritzsche. I.	2.40
— II.	2.—
Jacoby, Anthologie I. II. . . . à	1.50
Isokrates v. Schneider. I. Bd. 2. Aufl.	1.20
— do. — II. Bändchen. 3. Aufl.	1.80
Livius, Buch I. von M. Müller.	
2. Aufl.	1.50
— Buch II. Von M. Müller . .	1.50
— Buch III. Von Luterbacher .	1.20
— Buch IV von Luterbacher . .	1.20
— Buch V von Luterbacher . . .	1.20
— Buch VI. Von Luterbacher .	1.20
— Buch XXI v. Wölflin. 3. Aufl.	1.20
— Buch XXII v. Wölflin. 2. Aufl.	1.20
— Buch XXIII von Wölflin u.	
Luterbacher.	1.20
— Buch XXIV von H. J. Müller	1.—
— Buch XXV von H. J. Müller	1.20
— Buch XXVI von Friedersdorf	1.20
— Buch XXVII von Friedersdorf	1.20
— Buch XXVIII v. Friedersdorf	1.20
Lucian v. Jacobitz. I. Bändchen. 2. Aufl.	1.20
— do. — II. Bändch. 2. Aufl.	1.20
— do. — III. Bändchen . . .	1.20
Lykurg's Redeg. Leokrat. v. Rehdantz	2.25
Lysias' Reden v. Froberg. I. Bd.	
2. Auflage v. Gebauer	4.50
— do. — II. u. III. Band . à	1.50
— do. — kleinere Ausgabe . .	3.—
Auch in 2 Heften à	1.50
Ovid's Metamorphosen v. Siebelis	
u. Polle. I. Heft. 13. Aufl. .	1.50
— — II. Heft. 11. Aufl. . . .	1.50
— Fasten von Peter. I. 2. Aufl.	2.70
— do. — II. 2. Aufl.	—90
Phaedrus v. Siebelis. 5. Aufl. v. Eckstein	—75
Platon's Schriften. I. Bdchn.: Die	
Vertheidigungsrede d. Sokrates	
u. Kriton von Cron. 9. Aufl. .	1.—
— do. — II. Bdchn.: Gorgias	
von J. Deuschle. 4. Aufl. . . .	2.10
— do. — Anhang v. Deuschle .	—90
— do. — III. Bdchn.: Laches	
von Cron. 4. Aufl.	—75
— do. — III. 2: Euthyphron	
von M. Wohlrab. 2. Aufl. . . .	—45
— do. — IV. Bdchn.: Protagoras	
von J. Deuschle. 4. Aufl. . . .	1.50
— do. — V. Bdchn.: Symposion	
von Hug. 2. Aufl.	3.—
— do. — VI. Bdchn.: Phaedon	
von Wohlrab. 2. Aufl.	1.50

	M. 2
Plauti Trinum. v. E. J. Brix. 3. Aufl.	1.20
— Captivi v. E. J. Brix. 4. Aufl.	1.—
— Menaechmi v. E. J. Brix. 3. Aufl.	1.—
— Miles gloriosus v. Brix. 2. Aufl.	1.50
Plutarch's Biographien. I. Philo-	
poemen u. Flamininus v. Siefert.	
2. Aufl. von Blafs	—90
— do. — II. Timoleon u. Pyrrhos	
v. Siefert. 2. Aufl. von Blafs .	1.50
— do. — III. Themistokles	
und Perikles von Blafs. 2. Aufl.	1.50
— do. — IV. Aristides u. Cato	
von Blafs	—90
— do. — V. Agis und Kleo-	
menes von Blafs	—90
— do. — VI. Tib. et G.	
Gracchus von Blafs	—90
Quintilian. X. Buch. Von G. T. A.	
Krüger. 2. Aufl.	—75
Sophokles v. Wolff u. Bellermann.	
I. Ajax. 4. Aufl.	1.50
— do. — II. Electra. 3. Aufl.	1.20
— do. — III. Antigone. 4. Aufl.	1.20
— do. — IV. König Oedipus.	
3. Aufl.	1.20
— do. — V. Oidipus auf Kolonos	1.50
Supplement. lect. graec. v. Hoffmann	1.50
Tacitus Histor. von Heraeus. I.	
4. Aufl.	1.80
— do. — II. 3. Aufl.	1.80
— Annalen v. Draeger. I. 5. Aufl.	2.40
— — II. 3. Aufl.	2.25
— Agricola von Draeger. 4. Aufl.	—60
— dialogus von Andresen. 2. Aufl.	—90
Terentius Hauton Timorumenos	
von Wagner. [Vergriffen.] . .	1.20
— Phormio von Dziatzko. 2. Aufl.	1.50
— Adelphoe von Dziatzko . . .	1.50
Theokrit v. Fritzsche. 3. Aufl. v. Hiller	2.70
Thukydides von Böhme. I. Band.	
1. Heft. 5. Aufl. v. Widmann.	1.50
— do. — I. Bd. 2. Hft. 4. Aufl.	1.50
— do. — II. „ 1. „ 4. Aufl.	
von Widmann	1.50
— do. — II. Bd. 2. Hft. 3. Aufl.	1.50
Vergils Aeneis von Kappes. I. Heft.	
4. Aufl.	1.20
— do. — II. 3. Aufl.	1.20
— do. — III. 2. Aufl.	1.20
— do. — IV. 2. Aufl.	1.20
— Bucolica u. Georgica v. Kappes	1.50
Xenophons Anabasis v. Vollbrecht.	
2 Bdchn. 8. u. 7. Aufl. . . . à	1.50
— Memorabilien von R. Kühner.	
4. Aufl.	1.50
— Cyropädie von Breitenbach.	
1. Heft. 3. Aufl.	1.50
— do. — 2. Heft. 3. Auflage	1.50
— Griechische Geschichte von	
Büchschütz. I. Bdchn. 5. Aufl.	1.50
— do. — II. Bdchn. 4. Aufl.	1.50